

revista **cultura**
.ro

628

viitor/uri

CULTURA

Președinte fondator: Augustin Buzura

ISSN 1584 – 2894
ISSN-L 1584 – 2894

Publicație editată de
Fundația Culturală Augustin Buzura
Președinte:
ANAMARIA MAIOR-BUZURA

Mulțumim SC Transavia SA
pentru susținerea oferită proiectului
Revista CULTURA.

Adresa:
STRADA ION CREANGĂ, NR. 15-17,
SECTOR 5, BUCUREȘTI
cultura@augustinbuzura.org

Tipar: SMART PRINT

Echipa Revista CULTURA

Coordonator editorial:
NICU ILIE

Editori:
DANA BUZURA-GAGNIUC
AURELIAN GIUGĂL
CRISTINA RUSIECKI
CORINA TARAȘ-LUNGU
CARMEN CORBU
ADRIANA MOCA
YIGRU ZELTIL

Grafică / Machetare:
VIZUAL GRAFICANTE PUNCT RO

Manager de proiect:
CARMEN CORBU

Revista CULTURA promovează,
în spiritul dialogului cultural,
diversitatea de opinii.
Punctele de vedere exprimate
în cuprinsul materialelor nu
reprezintă în mod necesar viziunea
redacției.

Edu

Nicu Ilie

Cum ar trebui să fie o lege – aspirațională sau pragmatică? Să definească și să sancționeze în raport cu o realitate dezirabilă sau să consfințească și să normeze ceea ce se întâmplă deja în mod natural? Sau – tertium datur – doar să schimbe ceva pentru a da impresia că se lucrează?

Proiectele noii legi a educației au fost puse în dezbatere publică înainte ca guvernul, care este inițiatorul, să le trimită în parlament. O formalitate, consultarea. Am văzut la atâtea alte legi, vedeta fiind Codul Fiscal, că sugestiile nesolicitate nu sunt luate în calcul și tot ce contează e tâte-à-tête-ul cu sindicatele și patronatele, care primesc mici concesii. Apoi – legea intră în vigoare dacă este adoptată prin ordonanță de urgență sau intră în circuit parlamentar, de unde va ieși cum va ieși.

Legile educației vor ajunge în Parlament. Dacă acum consultarea publică poate fi socotită ca fiind eșuată, modificările vor putea fi susținute direct în Legislativ. Cu siguranță se vor găsi politicieni care să le preia. Dacă ceva provoacă discuții pe Facebook, atenția politicianilor e maximă. Iar legile educației nu putem ști dacă vor genera educație; dar știm sigur că generează comentarii și emoticoane.

Deci cum e textul care își va începe odiseea prin parlament? a – Aspirațional? b – Pragmatic? c – Complezent?

Poate că e mai degrabă cosmetic. Modificările, cele mai multe, sunt liftinguri ale unui învățământ calibrat acum 100 de ani și care, dată fiind vârsta, are nevoie de intervențiile reparației faciale la fiecare zece ani. O altă gamă de modificări sunt cele de machiaj propriu-zis, prin care vechi bube – doctoratele, de ex. – sunt ascunse sub straturi groase și impenetrabile privirii.

În rest, aceeași substanță a educației pe care Alvin Toffler o numea școala-uzină, cu mii de elevi, programă rigidă, standardizare și procustizare excesive. Și

aceeași concepție că școala e ceva definitiv; că diploma e brățară de aur; că sunt materii mai importante unele decât altele și toate decât copilul; că profesorii sunt niște mecanici care trebuie, cât mai ieftin cu putință, să supravegheze producția de roboței.

Poate problema nici nu e în lege, ci în expunerea de motive. Dacă vrei să rezolvi mici probleme punctuale – chestii care dau rău în presă – vei rezolva doar mici probleme punctuale. Însă poate că ar fi cazul să ne privim cu tot cinismul de care suntem capabili. Producem forță de muncă ieftină și emigranți. Avem cel mai mic consum cultural. Cea mai proastă infrastructură și cea mai mică rată de absorbție a fondurilor europene. Suntem săraci, dar ne împrumutăm într-o veselie la cele mai mari dobânzi. Consumăm produse proaste. Întreprinderile românești au cea mai mică speranță de viață. Avem o clasă politică dominată de oameni incuți sau semidoți. Incultura trage după ea dogmatism și imoralitate. Prea puțini cetățeni își cunosc drepturile și obligațiile, iar această ignoranță publică este sursa majoră a unei corupții care se va autoperpetua. Suntem țara cu cel mai mare abandon școlar. Cea mai mică rată de angajare a absolvenților. În care nici nu s-a auzit de educația pe toată durata vieții.

Toate au sau ar fi să aibă legătură cu învățământul. Se regăsesc aceste lucruri în noile legi? Nu tocmai.

În ramificațiile ei, după cum remarcă Remus Pricopie, reforma educației, dacă ar fi bine făcută, e un adevărat proiect de țară. Nu ceva pentru o dezbatere de trei minute rupte din vacanță.

Prinși fiecare în propriile idiosincrazii, interese și zone de confort, e greu să ne obiectivăm și ne definim aspirații comune – ca popor, ca cetățeni sau ca plătitori de taxe. Dar, până vom atinge o asemenea obiectivitate, vom avea texte de lege care sunt mai mult texte decât lege. Pentru că nu publicarea în Monitorul Oficial oferă putere unei act normativ, ci capacitatea lui de a răspunde unei funcții sociale și de a garanta standarde ale acesteia. În această perspectivă, noile legi și mare parte din dezbateri nu aduc mare lucru. Pentru că, în cele din urmă, indiferent ce ne place să credem, funcția socială a educației nu poate fi – chiar nu poate fi – aceea de a organiza bacalaureate și doctorate. ●

LISTA ILUSTRAȚIILOR

august 2022 | Cultura nr. 628

Ediție ilustrată cu lucrări de arhitectură – construcții și proiecte – realizate de Francis Kéré, laureatul Premiului Pritzker pentru arhitectură în acest an. Imaginile au fost reproduse prin amabilitatea Fundației Hyatt.

Coperta 1-4

Școala secundară din Koudougou, Burkina Faso. Fotografie de Iwan Baan

Paginile 6-7

Școala primară din Gando. Fotografie de Erik-Jan Owerkerk

Paginile 14-15

Școala secundară din Koudougou, Burkina Faso. Fotografie de Francis Kéré

Paginile 19-20

Institutul de Tehnologie din Burkina. Fotografie de Francis Kéré

Pagina 55

Centrul cultural Sarbalé Ke. Fotografie de Iwan Baan

Paginile 56-57

Centru chirurgical în Léo. Fotografie de Francis Kéré

Paginile 70-71

Campus pentru tehnologiile informației în Turkana, Kenya. Fotografie de Francis Kéré

Pagina 78

Centru medical și social în Laongo, Burkina Faso. Fotografie de Francis Kéré

Pagina 79

Adunarea Națională din Burkina Faso / proiect. Copyright: Kéré Architecture

Pagina 80

sus, stânga – Parcul național din Mali. Fotografie de Francis Kéré; *sus, dreapta* – Centrul cultural Sarbalé Ke. Fotografie de Iwan Baan; *jos, stânga* – Centru chirurgical în Léo. Fotografie de Francis Kéré; *jos, dreapta* – Școala secundară din Koudougou, Burkina Faso. Fotografie de Francis Kéré

viitor/uri

OP/ED

1

Nicu Ilie

Edu

10

Remus Pricopie

România Educată –
Nu numai o lege. O viziune de țară

16

Adriana Moca

Cu blândețe, despre educație

Școala primară din Gando.
Fotografie de Erik-Jan Owerkerk

STUDII&CERCETĂRI

20

INFOGRAFIE

**Care sunt orașele
cu cei mai mulți studenți?**

24

INFOGRAFIE

**Artiștii, printre
cei mai prost plătiți europeni**

24

CERCETĂRI SOCIALE

**Agenda România 2050
cap. 1-3**

Reforma administrativă • Tranziția energetică la surse
nepoluante • Protejarea mediului și economia circulară

ARTE / MEDIA / ȘTIINȚE

72

Cristina Rusiecki

**Cel mai mare negoț de oameni
din Europa în secolul XX**

78

Nicu Ilie

**Francis Kéré – Lecția de arhitectură
a Africii**

81

Aurelian Giugăl

**Un volum capsulă a timpului,
cu sociologii din comunism**

83

Yigru Zeltl

**Cum a fost primul festival
de literatură queer din România**

86

Virgil Mihaiu

**Amprenta lituaniană
la VILNIUS MAMA JAZZ**

91

Carmen Corbu

**Mihai Țopescu și expoziția
de la Volta Basel**

ADDENDA LA DOSARUL

OAMENI / CASE / ORAȘE

59

Andra Mitia Dumitru

**„Spațiul
determină
comportamentul
uman, asta este
admis și la nivel
de științe sociale
și din perspectivă
urbanistică”**

65

Leo Butnaru

**„Strada Kiev
/ 31 august
a fost generoasă
cu mine,
cu destinul
meu...”**

PROMOVARE CULTURALĂ

93

PREMIILE FICȚIUNEA

**interviu cu
Adriana Irimescu**

Fundația Regală Margareta a României

PARTENER:

Concert Regal Caritabil

ANDREI IONIȚĂ
VIOLONCELIST

DIANA ALEXE
SOPRANĂ

GEORGE VÎRBAN
TENOR

ORCHESTRA NEW HOPE
DIRIJOR **DAVID CRESCENZI**

25 OCTOMBRIE, ORA 19⁰⁰ - ATENEUL ROMÂN

Cumpărând un bilet susțineți tinerii talentați ai României.

BILETE PE WWW.IABILET.RO ȘI WWW.FRMR.RO

România are nevoie de artă!

CO-PRODUCĂTOR:

SPONSORI:

PARTENERII MEDIA:

CU SPRIJINUL:

globalworth
FOUNDATION

KULTHO
Three Diamonds

OSKAR

DEDEMAN

Radio
România
Muzical

Radio
România
Cultural

Biz

Historia

zile
nopti

SOFMEDICA
LIFE SAVING INNOVATION

ENAYATI
MEDICAL CITY

Raycap

Easy Print Services
We make it easy

sioua

CULTURA

Radio
Clastic

insight

mediaTRUST

BUZURA DESPRE BUZURA

**18 august –
22 septembrie
2022**

**Sediul
MNLR,
Strada
Nicolae
Crețulescu 8**

PARTENERI:

Ministerul Educației a pus în consultare publică două proiecte de lege prin care se vizează implementarea Raportului „România educată”, realizat în anii trecuți cu sprijinul Președinției României.

Cele două propuneri legislative vizează învățământul preuniversitar, respectiv învățământul universitar și sunt deschise consultării până pe data de 24 august, termen până la care pot fi transmise sugestii, obiecții și alte elemente de feedback. După finalizarea acestei etape, cele două legi urmează să fie definitive ca proiect legislativ transmis Parlamentului pentru dezbateră, modificare și aprobare. Textele celor două proiecte de lege, care își doresc să schimbe radical învățământul din România, au provocat reacții cel mai adesea nefavorabile din partea profesorilor, managerilor din învățământ, a mass-media și a părinților. Rectorul SNSPA, Remus Pricopie, fost ministru al educației, consideră că cele două proiecte de lege, deși se bazează pe Raportul „România educată”, ratează principiile de bază ale aceluia raport, păstrând condiții pentru conservarea inechității, mediocrității, lipsei de etică și politizării din învățământul românesc. / **Revista Cultura**

Proiectele legilor educației păstrează inechitatea, mediocritatea și politizarea

„Nu cred că cele două propuneri legislative, inițiate de Ministerul Educației, sunt în integralitatea lor în linie cu Proiectul «România Educată». Lista de neclarități este lungă, dar trei teme nu au cum să nu iasă imediat în evidență:

- (1) nerezolvarea inechităților sociale și a accesului egal la educația de calitate;
- (2) inexistența unei axe morale, a integrității și meritocrației academice și
- (3) politizarea fără precedent a sistemului de educație.

Dacă aceste trei subiecte nu sunt corectate, am putea ajunge în situația să avem două legi «noi» care să nu facă nimic altceva decât să redistribuie politic resursele din sistem, în avantajul «celor de la butoane» și în detrimentul celor care au nevoie de o școală de calitate.

Cred că dezbaterea publică va corecta multe dintre aceste deficiențe, cu condiția ca această dezbatere să fie una reală, nu un exercițiu steril de comunicare politică, derulat integral în perioada vacanței de

vară. În opinia mea, fără aceste corecții, cele două propuneri de legi nu vor trece nici de Parlament, nici de Președintele Iohannis.

Am salutat și salut în continuare conceptul «România Educată» pentru simplul motiv că nu ne mai permitem să înaintăm cu mediocritatea și politicianismul, care, din păcate, au devenit constante ale politicii din România.

De aceea, noua lege a educației (nu susțin ideea a două legi diferite!) trebuie să fie expresia a ceea ce ne dorim mai bun pentru copiii noștri, nu rezultatul unor controverse și scandaluri politice interminabile. Politicienii trebuie să se ridice la nivelul semnificației istorice a momentului aprobării unei legi de o asemenea însemnătate.

SNSPA va participa la dezbaterea publică pe marginea acestor proiecte de legi. Este singura cale instituțională prin care putem încerca să corectăm ceea ce noi credem că este greșit. În același timp, vom asculta cu atenție toate celelalte opinii exprimate, având convingerea că numai prin dialog putem găsi cele mai bune soluții pentru viitor.”

prof. univ. dr. Remus Pricopie

Remus Pricopie

România Educată – Nu numai o lege. O viziune de țară

In orice demers de reinventare a unei țări – așa cum este cazul Proiectului România Educată –, discuțiile sunt axate pe o diagnoză serioasă a prezentului și o proiecție a unui viitor dezirabil, dar și fezabil, în paralel cu o inventariere minuțioasă a resurselor. Un astfel de exercițiu este întotdeauna transdisciplinar – excede spațiul strict al școlii –, are un larg caracter participativ, este construit pe principii clare, iar rezultatele preconizate sunt măsurabile și proiectate într-un viitor tangibil. Nu în ultimul rând, regândirea strategică a unei țări – în cazul de față, plecând de la fundamentele educației – presupune un consens politic, dar și în rândul populației. Consensul nu înseamnă absența criticii, ci acordul că dezbaterile sunt tratate cu seriozitate de toate părțile, până la identificarea celor mai bune soluții.

Așa zice teoria și tot așa ne arată și diferitele studii de caz că au procedat alte țări, dar și noi, în anumite momente ale istoriei.

Cum procedăm acum, în această situație?

Din păcate, incoerent, pentru că încă nu am ajuns la nivelul de înțelepciune pe care l-au avut politicienii români, cu ocazia Acordului de la Snagov, în urmă cu 27 de ani.

Proiectul România Educată, lansat de Președintele României, Klaus Iohannis, la puțin timp după preluarea mandatului, a fost îmbrățișat de cei din zona educației și de o bună parte a populației, dar privit cu destul de multă rezervă de anumiți politicieni, inclusiv cei din zona PNL. Inițiativa a fost văzută de unii ca o mare oportunitate de revitalizare a României, în timp ce alții au considerat că este o simplă mișcare de marketing politic a echipei de comunicare a lui Klaus Iohannis, gândită în tabloul de ansamblu al câștigării celui de-al doilea mandat de președinte. Această interpretare a fost însă invalidată de acțiunile Președintelui Iohannis, respectiv accelerarea demersurilor legate de Proiectul România Educată, imediat după alegerile din decembrie 2019, care a condus la finalizarea unui raport consolidat (diagnoză și soluții), unic în felul său în peisajul românesc de după 1989, și care a fost pus pe masa Guvernului în vara lui 2021.

Din acest moment, am intrat într-o nouă fază care, în principal, poate fi catalogată drept confuzie politico-guvernamentală. Pe de o parte, Guvernul României nu prea a înțeles ce are de făcut cu acest document și a concluzionat foarte repede că este ceva legat strict de educație, deci să se descurce ministrul educației. De cealaltă parte, partidele – inclusiv PSD-ul – au înțeles că este ceva serios, ce trebuie tratat corespunzător și care nu poate fi negat, ignorat, respins sau înjurat, dar, la fel ca Guvernul, au intrat în expectativă, până la finalizarea, de către Ministerul Educației, a unei noi legi.

Aici, însă, s-a produs prima greșală fundamentală, care trebuie corectată imediat (sunt și alte greșeli, pe care, însă, le voi aborda în alte articole). România Educată NU este un simplu act legislativ, inițiat de Ministerul Educației, plin cu promisiuni financiare sau cu amnistii academico-științifice. Acest proiect nu a fost conceput ca rectorii universităților, după ce și-au asigurat mandate pe viață, să se certe – prin comunicate de presă – pe formulele de finanțare, astfel încât să obțină mai mulți bani pentru universitatea lor. Nici să oficializeze (non) standardul de rector sau director de școală, care nu are timp de educație, dar care are timp să facă politică.

România Educată este, în primul rând, o nouă viziune de țară, care pleacă de la o premisă cât se poate de simplă și pe care nu o poate nega nimeni: NU poți să ai succes, ca țară, atunci când copiii au insucces. Cu alte cuvinte, dezvoltarea armonioasă a fiecărui copil din România și de relația lui cu familia, cu comunitatea în care trăiește, cu societatea, în ansamblul ei, va depinde viitorul României. Iar „armonia” nu înseamnă numai sala de clasă, numai școală. Un copil, pentru a avea succes, trebuie să aibă un mediu prielnic de dezvoltare 24 de ore din 24. Ce se întâmplă în sala de clasă este foarte important, dar la fel de important este să avem copiii în siguranță, în familiile lor, să fie sănătoși, să nu fie flămânzi, să nu fie discriminați, să nu fie puși în fața unor situații limită sau să nu fie expuși unor riscuri (violență, inclusiv violența domestică, media sau din rețelele sociale, trafic de persoane, consumul de droguri etc.), care să-i îndepărteze de școală și să le afecteze viața iremediabil.

România Educată trebuie să fie nu numai o preocupare a ministrului educației, care, printre altele, ar trebui să asigure un climat etic și moral fiecărui gest întreprins (ceea ce, actualul ministru, nu reușește), dar și a ministrului de interne, care să se asigure că, împreună cu autoritățile locale, face toate demersurile ca acei copii sub 16 ani care nu se prezintă la școală (ceea ce,

Proiectul România Educată, lansat de Președintele României, Klaus Iohannis, la puțin timp după preluarea mandatului, a fost îmbrățișat de cei din zona educației și de o bună parte a populației, dar privit cu destul de multă rezervă de anumiți politicieni, inclusiv cei din zona PNL.

*Între 2002 și 2022,
660.000 de elevi/
copii au părăsit școala
înainte să împlinescă
16 ani. Astăzi, aceștia
au între 16 și 36 de
ani și, deși ar fi putut
să se bucure de toate
oportunitățile vieții,
dacă ar fi fost sprijiniți
de familie, comunitate,
politicieni etc., se află
printre categoriile cele
mai dezavantajate
din societate, expuse
unor riscuri enorme.
Cum rezolvă noua
lege a educației, dar și
celelalte reglementări/
politici guvernamentale,
această situație
specifică?*

în statistici, se numește „părăsirea timpurie a școlii”) sunt imediat identificați și aduși înapoi în sala de clasă. Legea educației, în forma ei actuală, dar și în proiectele inițiate de Ministerul Educației, nu-i oferă profesorului instrumente prin care să lucreze cu copiii care nu se află în sala de clasă. Prin urmare, este firesc ca fenomenul „părăsirii timpurii a școlii” să fie tratat nu numai în școală, dar și la nivelul autorităților locale, în strânsă legătură cu politicile de eradicare a sărăciei. Nu numai ministrul educației poate contribui la sprijinul familiilor defavorizate, ci și ministrul muncii, al sănătății, al familiei sau al finanțelor.

Ca să nu rămânem în abstract, putem să facem un exercițiu foarte simplu. În ultimii 20 de ani, rata de părăsire timpurie a școlii, adică înainte de finalizarea învățământului obligatoriu (10 clase), s-a plasat pe palierul 14-17%. De asemenea, numărul de copii născuți într-un an (cohorta) a variat undeva între 290.000 și 190.000. Pentru simplificare, am să consider numai două valori: 15% și 220.000 de copii născuți anual. Asta înseamnă că între 2002 și 2022, 660.000 de elevi/copii au părăsit școala înainte să împlinescă 16 ani. Astăzi, aceștia au între 16 și 36 de ani și, deși ar fi putut să se bucure de toate oportunitățile vieții, dacă ar fi fost sprijiniți de familie, comunitate, politicieni etc., se află printre categoriile cele mai dezavantajate din societate, expuse unor riscuri enorme. Cum rezolvă noua lege a educației, dar și celelalte reglementări/politici guvernamentale, această situație specifică? Când miza este viața decentă (sau nu) a sute de mii de tineri, dacă ne raportăm numai la această speță, își mai permite cineva să considere o prioritate a viitoarei legi a educației numărul (nelimitat) de mandate ale rectorilor sau aventurile politice ale directorilor și inspectorilor școlari?

Iată de ce Proiectul România Educată, care, evident, are o ancoră solidă în curtea școlii, trebuie să-și păstreze caracterul integrat și transversal, astfel încât fiecare risc asociat evoluției unui copil și/sau elev să fie diminuat sau chiar eliminat.

Deși azi toți ochii sunt pe ministrul educației, eu l-aș întreba pe premier ce a făcut sau ce are de gând să facă nu numai în legătură cu legea educației, dar și cu finanțarea educației (cea mai mică din Europa), cu proiectele de infrastructură școlară, cu statutul cadrului didactic în societate, cu incapacitatea autorităților (nu a Ministerului Educației) de a spune oficial unde sunt zecile de mii de copii care fie nu au fost înscriși niciodată la școală, deși au vârsta corespunzătoare, fie au părăsit școala, fără ca instituțiile abilitate să se autosesizeze imediat.

Este mult mai simplu să comentăm pe marginea lipsei de profesionalism și integritate a celor care conduc azi Ministerul Educației, așa cum este mult mai spectaculos să vorbim despre plagiatul unor oameni politici importanți, cum ar fi premieri sau miniștri – și nu am o problemă să vorbim despre toate astea –, DAR România ne-Educată este profundă și crește în dimensiune în fiecare zi în care ratăm să punem problema corect.

La fel de simplu este să spunem că România Educată este „un moft al Președintelui Iohannis”, care „trasează direcții pentru o perioadă când nu va mai fi la Cotroceni”, după cum semnala un comentator în presă, subliniind că anumite obiective ale Proiectului au ca termen de implementare 2028, 2030 sau 2032. După această logică șchioapă, tot un moft au fost și proiectele similare ale lui Ronald Reagan, Tony Blair sau Nicolas Sarkozy, care au produs efecte la ani distanță, după încheierea mandatelor lor. De asemenea, dacă rămânem în aceeași logică, probabil că după finalizarea mandatului de președinte al lui Klaus Iohannis ar trebui imediat să aruncăm la coșul de gunoi al istoriei tot și să o luăm de la capăt, cu un nou proiect, care să fie identificat cu cei care vor conduce țara atunci.

Nimic mai fals!

Președintele a semnalat o problemă gravă a României – lipsa unei educații performante și inclusive – și și-a asumat rolul de „patron” al unui demers coerent în această direcție. A lucrat cu opt premieri și zece miniștri ai educației – unii dintre ei nevorbitori ai limbii române, așa cum este ea predată în gimnaziu – și cu toate acestea a reușit să urnească, cu încăpățănare, acest proiect. Viitorul Președinte al României ar trebui să continue acest demers, pentru că România, din păcate, nu va fi cu mult mai educată în decembrie 2024 decât este în acest moment, iar riscurile de țară, inclusiv cele raportate la copii și tineri, vor fi chiar mai mari.

Azi am ajuns aici, într-o fază intermediară, de transpunere în practică a unor soluții. Unii, în continuare, nu înțeleg încotro ar trebui să ne îndreptăm, în timp ce alții văd o oportunitate (legislativă) să-și mai construiască niște privilegii. În această categorie „confuză” se află inclusiv actualul ministru al educației, care s-a declarat pe față susținător al celor puțini, dar puternici, pe care vrea să-i sprijine cu orice preț (impostori, plagiatori, politrucii, posibil chiar oameni de afaceri, cu interese imobiliare în zona educației, dacă ne uităm la modul în care NU prea este protejat patrimoniul școlii în noua lege a învățământului preuniversitar etc.), și nu în slujba binelui public, cu accent pe grupurile vulnerabile. Cei mai mulți, însă, – printre care mă număr și eu – așteaptă nu numai o nouă lege a educației, care să proiecteze cele mai bune soluții pentru copiii care sunt în școală, dar și multe alte pachete legislative, care să redefinească politicile publice prin care putem să-i ținem – sau să-i readucem – pe copii/tineri în școală și să le oferim un viitor.

Nu în ultimul rând, cred că este important să nu ne îmbătăm cu apă rece. Nu toți politicienii sunt în stare să înțeleagă acest proiect, așa cum nu toți miniștrii educației, finanțelor, internelor, dezvoltării regionale etc., trecuți, prezenți sau viitori, s-au ridicat, se ridică sau se vor ridica la înălțimea responsabilităților acestor portofolii. Nu ar fi prima dată când politicienii – mai exact, unii dintre ei – s-ar afla pe contrasens cu mersul firesc al lumii. De aceea, în democrație, avem opinie publică, avem dezbateri, avem presă independentă, avem autonomie universitară și libertăți academice, intelectuali vocali, abordări critice, iar această critică NU trebuie să se oprească, deoarece numai așa putem să corectăm excesul și să readucem politicile publice în parametrii interesului public. ●

Nu toți politicienii sunt în stare să înțeleagă acest proiect, așa cum nu toți miniștrii educației, finanțelor, internelor, dezvoltării regionale etc., trecuți, prezenți sau viitori, s-au ridicat, se ridică sau se vor ridica la înălțimea responsabilităților acestor portofolii.

Adriana Moca

Cu blândete, despre educație

1 din 5 copii din România merge flămând la culcare, 6 din 10 copii din mediul rural merg pe jos la școală, 4 din 10 copii adună absențe pentru că trebuie să lucreze în gospodărie, 40.000 de elevi s-au pierdut pe drum și nu s-au înscris la bacalaureat, iar 17.000 de copii nu s-au înscris la Evaluarea Națională anul acesta. Dincolo de cifre sunt destine și povești dureroase, la care adulții sunt părtași, complici, responsabili, începând cu Statul și instituțiile abilitate, continuând cu părinții, educatorii și terminând cu societatea în ansamblu.

În „Psihologia politică”, Gustave Le Bon îl citează pe filozoful Leibniz care spunea că, prin educație, un popor se poate transforma într-o sută de ani. Le Bon adaugă „printr-o educație prost adaptată, mentalitatea unui popor se strică în mult mai puțin timp”. La cumpărături, ghișee sau într-un mijloc de transport în comun, bogate sunt mostrele de educație prost adaptată. Că ele nu vin doar de la tineri, ci și de la persoane cu vârste sau ocupații respectabile, începe să fie îngrijorător. Și revelator! Rețelele sociale abundă în limbaj ireverențios, poale (verbale) date peste cap. Se întâmplă, mai ales când victimele au un statut considerat inferior (sau nu ocupă poziții de putere socială) în viziunea defăimătorului justițiar. Eschil descria soiul astfel: „cei care, fără să fi sperat niciodată, au avut secerișul bogat sunt aspri cu sclavii în toate și necruțători”. Alta e situația când vreun potentat al timpului face/spune ceva, orice, nu contează valoarea acțiunii/zicerii. De la aceeași grafomani curg acorduri de vioară tamisate, cuvinte meșteșugit cântătoare în struna autorității. Căci, bunăvoința cu adresă mieroasă poate aduce beneficii concrete într-o societate cu valori strict financiare.

Cum se (mai) pot educa adulții, într-o vreme când aproape toată lumea e ocupată cu contemplarea superbiei propriului buric și a creației acestuia de scame? Când la granițe e un război idiot, născut tocmai din orgolii prost adaptate și o educație precară? Duhul blândeții pare să fi expiat. Pacea interioară care o naște, e distrusă zilnic în macelele cuvintelor. „Generozitatea vrea să-i facă bine celuilalt, blândețea refuză să-i facă rău”, scrie Andre Comte-Sponville în „Mic tratat despre marile virtuți”, carte îndrumar pentru oricine educă sau riscă să fie considerat model, valoare, autoritate!

În recent încheiatul proiect de promovare a lecturii, Clasa vie* am întâlnit o profesoară cu harul blândeții și al iubirii de oameni. Elevii ei scriau, vorbeau, se comportau diferit față de ceilalți din aceeași instituție de învățământ. Greu de crezut că toți proveneau din familii cu studii înalte și o educație susținută. Important era că găsiseră în persoana acelei profesoare un model de comportament. Inestimabil dar! Le cumpără constant cărți, se gândește ce activități extra-școlare să inventeze, se implică. Cu blândețe, mi-a semnalat (la timp) rătăcirea unor texte ale copiilor, printre căsuțele de email. Le-am recuperat și m-am gândit că e un mare

noroc să întâlnești la timpul potrivit un mentor/educator, care practică înțelegerea și omenia. „Omul se vede cel mai bine și se dezvăluie în război și, poate, în iubire”, remarca Svetlana Aleksievici, într-unul din tulburătoarele ei romane, „Războiul nu are chip de femeie”.

Războiul din Ucraina a revelat caractere excepționale și vulnerabilități, egoisme și indiferențe, dar și emoționante povești de compasiune și bunăvoință. În dialogul cu copiii, am identificat discursurile adulților de acasă, unele pline de generozitate, altele înfricoșate ori de-a dreptul răuvoitoare. Părinții își amprentează copiii cu propriile frici, imperfecțiuni, exaltări. De aceea, e vital ca în rețeaua de persoane care anturează un copil să apară, periodic, oameni dinafara mediului familiar. De preferință creatori, artiști, scriitori, traducători. Rezultatele acestui tip de interacțiune nu sunt vizibile imediat, dar construiesc în interior un posibil nou mod de gândire, deschid porțile către libertatea de creație, de exprimare de sine.

Totuși, cum putem educa adulții care au vădită nevoie de ieșire din tipare prost croite și perpetuate, din resentimente și frustrări, din credința că dețin adevărul absolut? Le-am recomandat tinerilor participanți la proiect să citească celor din familie câteva pagini dintr-o carte care le-a plăcut. Le-am sugerat să vorbească pe tema unei cărți cu mama, tatăl sau frații lor. Fragmentele pe care și le aleseră pentru atelierul de lectură performativă erau mărturii despre viața interioară și neputințele din relațiile lor apropiate. În și prin literatură, (re) devenim „împreună”, când acest lucru s-a ratat în realitate. Și, poate că începem să ne împlânzim unii pe alții. Să ne câștigăm un statut în proprii ochi și în ai Celuilalt. O carte bună are funcția magică de reconstrucție, de reparație, de vindecare. Se spune că e nevoie de un sat pentru educația unui copil. Pentru binele societății, e nevoie ca sate întregi să citească! ●

* Clasa Vie (www.clasavie.ro) e un proiect de promovare a lecturii, inițiat de Asociația Vis-à-vis și cofinanțat de Administrația Fondului Cultural Național în 2022, desfășurat în școli și licee din comuna Moldovița, comuna Vădeni, comuna Roata de Jos, Sebiș, Huși și Vaslui.

Care sunt orașele cu cei mai mulți studenți?

București, în topul orașelor europene

Suntem obișnuiți ca datele de la Eurostat să plaseze România pe ultimele locuri. Dar nu în toate cazurile. Bucureștiul unul dintre orașele cu cei mai mulți studenți din Uniunea Europeană. Cluj-Napoca, Iași și Timișoara surclasează și ele orașe cu o mult mai veche tradiție universitară.

ORAȘE UNIVERSITARE DIN EUROPA 2017-2019

CULTURA
Patrimoniul Cultural și Arhitectural European
infografic 2022NUMĂRUL TOTAL AL STUDENȚILOR
(ISCED 5-8, AN UNIVERSITAR)NUMĂRUL STUDENȚILOR
PE SEXE (FEM.)

1. Paris - 365.000
2. Varșovia - 200.000
3. Krakovia - 120.000
4. Roma - 118.000
5. Milano - 104.000
6. București - 93.000

sursa: Eurostat RCI

Uniunea
Europeană
**17.5 mil.
studenți**

**54% fem.
46% masc.**

**1.5 milioane
cadre didactice**

**2725 de
universități**

Numărul studenților din UE

Sunt 17,5-18 milioane de studenți în Uniunea Europeană – aproape cât populația României. Ei studiază în 2725 de universități recunoscute oficial. Conform bazei de date uniRank, marea majoritate a acestora, 1922, sunt finanțate public – la nivel

național, statal (în cazul statelor federale) sau local. 777 sunt finanțate privat. Pentru restul de 26 nu s-a putut stabili forma de finanțare. Conform aceleiași surse, 2122 sunt non-profit, iar 171 sunt organizate ca societăți comerciale.

Cei mai numeroși studenți sunt în Germania – 3,3 milioane, Franța – 2,7 milioane, Spania – 2,1 milioane și Italia – 2 milioane. Deși ținta Uniunii Europene este una raportată la populație, respectiv

40% dintre tinerii cu vârste între 25 și 34 de ani să fie absolvenți de studii superioare, numărul de studenți din țările europene nu corespunde în mod necesar ponderii populației. Olanda, la o populație de 17 milioane de locuitori, are un aproape milion de studenți. Grecia – sub 11 milioane de locuitori – are 800.000 de studenți.

Dintre țările din Est, Polonia este singura cu peste un milion de studenți. Pe locul doi în Est (8 în UE) se clasează România, cu 543.000. Cifrele sunt preluate din Eurostat [educ_uae_enrt01], sunt valabile pentru 2020 și includ marje – estimări sau discontinuități pentru unele state. Nivelurile de studii sunt ISCED 5-8: învățământul terțiar de scurtă durată (în România nu mai există această formă), studiile de licență (formatul Bologna), masterat și doctorat.

București – printre orașele cu cei mai mulți studenți

Cel mai mare oraș universitar este Parisul. Dacă Germania are cei mai mulți studenți și cea mai mare populație, republica federală este mult mai descentralizată. Astfel, Parisul este cel mai mare oraș al Uniunii Europene și domină mai toate clasamentele care vizează marile orașe și aglomerări urbane. În medie, Parisul are circa 700.000 de studenți pe an. 20 dintre țările Uniunii, inclusiv România, au un număr sub cel al Parisului.

După numărul de studenți, Bucureștiul este pe locul 7 între orașele universitare ale Uniunii Europene. Explicația este că în România centralizarea este mai mare decât în oricare altă țară a uniunii, Capitala având o pondere de o treime din numărul total de studenți din țară. Pentru comparație, Parisul are un sfert din cei înrolați în învățământul terțiar în Franța. Roma – 10% din studenții din Italia. Berlin, Madrid, Varșovia – sub 10% din studenții din țările ale căror capitale sunt.

Concentrarea regională

Nu doar actuala Capitală reflectă o dezvoltare foarte centralizată a României. Iașiul, Clujul sau Timișoara – foste capitale sau centre politice au și ele o dezvoltare universitară peste media națională. La același indicator – numărul de studenți ISCED 5-8, Cluj-Napoca depășește alte vechi orașe universitare, precum Bologna, Leeds sau Strasbourg. De

altfel, Clujul este orașul din România cu cea mai veche tradiție academică, începând cu 1581, neîntrerupt. Împreună, cele patru mari centre universitare dețin trei sferturi dintre cele 93 de universități din România.

Dintre celelalte orașe, doar câteva au reușit stabilirea unor universități cu tradiție și recunoaștere academică: Brașov, Craiova, Suceava, Tg. Mureș, Galați, Sibiu, Constanța, Oradea. În multe alte județe au luat ființă după 1990 universități de stat sau particulare sau s-au deschis secții ale universităților din marile centre universitare. Totuși, numărul studenților din Alexandria, Lugoj, Drobeta, Marghita, Zalău etc. rămâne foarte scăzut, la fel ca notorietatea acestor centre universitare. În Botoșani, Giurgiu, Ialomița, Tulcea și Vaslui, conform Raportului MEN privind starea învățământului superior 2017-2018, nu există nicio instituție de învățământ superior.

Calitatea învățământului superior

Deși, după criteriile cantitative, universitățile din România sunt printre cele mai mari, ele punctează foarte slab în clasamentele calitative. În topul european uniRank, unde primele locuri sunt deținute de britanici – Oxford, Cambridge, Londra, Edinburgh – niciuna dintre universitățile românești nu este cotate în primele 200. În clasamentul internațional Shanghai Ranking's (Global Ranking of Academic Subjects 2018), cu o mie de poziții și cu sub-clasamente pe discipline, UBB, din Cluj, este în intervalul 601-700, iar UB în intervalul 801-900. În clasamentele pe specializări intră în acest top Politehnica din București, ASE-ul, Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, UMF Carol Davilla și alte câteva.

Aproape exclusiv studenți români

România este printre statele Uniunii Europene cu cel mai mic număr de studenți străini – 5,4% ca pondere. În anul universitar 2017-2018 numărul lor a fost de 29.000. Un sfert dintre aceștia proveneau din țări ale Uniunii Europene. Dintre ceilalți, peste 10.000 erau din Republica Moldova. Alți cca 10.000 proveneau din Orientul Mijlociu: Israel, Siria, Iordania, Irak, Liban, Palestina și Iran.

În UE, în 2018, înaintea Brexitului, cel mai mare număr de studenți străini era în Marea Britanie – peste 450.000. După Brexit, numărul studenților străini din UE s-a redus la 1,3 milioane. 23% dintre aceștia sunt în Germania (312.000 de persoane), 17% în Franța și câte 8% în Olanda și Italia. Ponderea studenților străini în numărul total de studenți este maximă în Luxemburg – 47%, urmat de Cipru – 24%, Austria, Cehia, Olanda, Ungaria, Danemarca, Belgia și Germania – peste 10% în fiecare din aceste țări.

După țările de proveniență, în UE cei mai mulți studenți străini vin din China, Albania, Belarus, Bosnia și Herțegovina, Rusia și Ucraina.

Studenții români au o pondere importantă în universitățile din Ungaria, Danemarca și Italia.

Campusurile universitare din România

Campusurile universitare au o energie specifică și contribuie la dinamica unui oraș universitar. Centralizarea învățământului românesc are, totuși, acest atribut: de a constitui campusuri universitare ample și efervescente. În plus, migrația internă și externă pe care o facilitează campusurile creează premisele unei dezvoltări urbane pe termen lung. O parte dintre studenți rămân în orașele universitare după absolvirea studiilor, contribuind la creșterea locală a nivelului de educație și la dezvoltarea economică pe care acest indicator o facilitează.

Cele mai mari campusuri universitare sunt în București, oraș care oferă 32.000 de locuri de cazare pentru studenții veniți din alte localități sau pentru cei străini. Universitatea Politehnică deține cea mai mare parte dintre acestea – peste 11.000. ASE și Universitatea București adaugă fiecare câte 5000 de locuri, iar universitățile de medicină umană și de medicină veterinară, împreună, alte 6000.

În Iași, numărul studenților este de circa 30.000, iar campusurile au 16.500 de locuri de cazare. Cele mai multe aparțin Universității Tehnice Gh. Asachi, 7500, și Universității Al. I. Cuza, 5000. Un număr similar de locuri de cazare este oferit de Cluj-Napoca, unde, însă, sunt peste 40.000 de studenți. Babeș-Bolyai, cu 7500 de locuri, Universitatea Tehnică, 5500, și Universitatea de Medicină și Farmacie, 2300, sunt cele mai deschise pentru studenții proveniți din alte localități. La rândul ei, Timișoara are 33.000 de studenți, pentru care oferă 13.000 de locuri de cazare: aproape 6000 la Politehnică, 3000 la Universitatea de Vest, 2500 la medicină și 1500 la agronomie.

Dintre centrele mai mici, Brașovul are 7700 de studenți și 4500 de locuri de cazare. Tg. Mureș și Oradea au câte 18.000 de studenți și câte 9000 de locuri de cazare. Proportia de circa 50% se menține în majoritatea localităților din România care oferă programe de studiu superior. Dar variațiile sunt destul de mari. Cel mai mare raport în favoarea celor veniți din afara localității este la Craiova: 4000 de locuri de cazare pentru 5500 de studenți. La polul opus sunt Sibiul (24.000 de studenți și doar 2000 de locuri de cazare) și Piteștiul (100 de locuri de cazare pentru toți cei 7000 de studenți). ●

Campus Hasdeu, UBB.
Foto: pagina de Facebook
Campus Hașdeu

Artiștii, printre cei mai prost plătiți europeni

O analiză sectorială a veniturilor medii brute lunare

Meseriile din domeniul Artă și entertainment sunt printre cel mai prost plătite din Europa. O statistică sectorială a veniturilor medii lunare din Uniunea Europeană, țările Schengen și statele care erau candidate la aderare la începutul acestui an poziționează artiștii în partea de jos a clasamentului, cu 2385 de euro venituri medii brute – semnificativ mai mici decât în Educație, 2624 de euro, și Comunicare, 3596 de euro. Pe primul loc al clasamentului sunt cei din Bănci-finanțe, cu 3871 de euro, ceea ce reprezintă cu aproape 60% în plus. Cel mai prost plătiți europeni sunt cei care lucrează în Turism și restaurante.

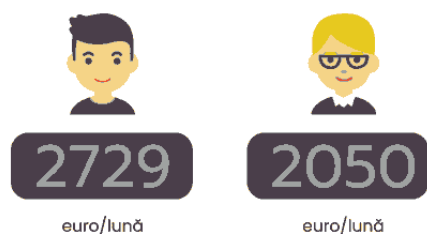
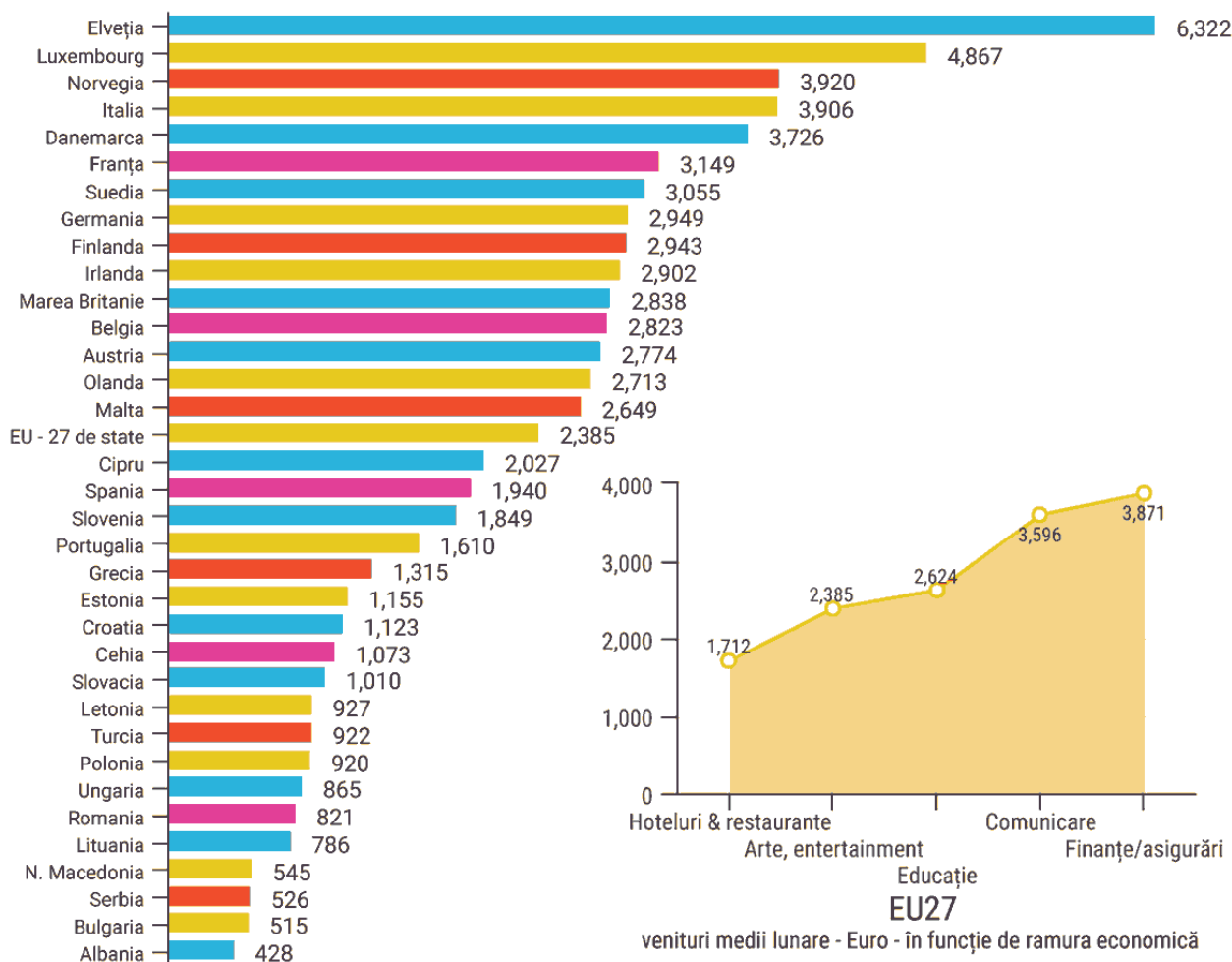
Situația diferă foarte mult de la o țară la alta. Cele mai mari venituri pentru artiști și entertaineri sunt în Elveția, unde profesiile din această categorie sunt aproape de vârf, imediat după Finanțe, cu echivalentul a peste 6300 de euro. Dintre țările din universul cercetării, cele mai mici venituri sectoriale sunt obținute în Albania – echivalentul a 428 de euro. Altfel spus, un artist din Albania câștigă mai puțin de 7% din cât câștigă un artist din Elveția.

În Uniunea Europeană, cele mai mari venituri sectoriale sunt în Luxemburg, unde ținta este 5000 de euro. Italia și Danemarca se apropie de 4000, iar Franța și Suedia trec de 3000 de euro pe lună. La polul opus, statele UE cu cele mai mici venituri pentru artiști sunt Bulgaria, cu puțin peste 500 de euro pe lună, Lituania, România, Ungaria, Polonia și Letonia – în intervalul 750-1000 de euro. La o medie ponderată, artiștii Europei nordice și occidentale au venituri de 3 ori mai mari decât cei din țările ex-comuniste.

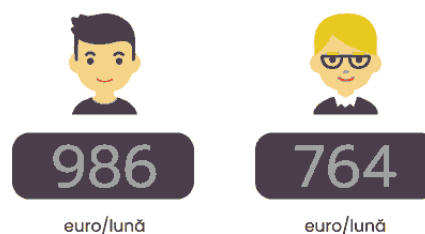
Artă, divertisment și recreere este domeniul profesional cu una dintre cele mai mari disparități de gen. Chiar și în România, unde aceste disparități sunt mai mici decât în țările occidentale, femeile au venituri de doar 77% față de bărbați. La nivel european, diferența de gen se cuantifică la aproape 700 de euro. În UE-27, care include membrii UE și țări în curs de aderare, bărbații câștigă cu o treime în plus față de femei.

Artă, divertisment & recreere

venituri lunare medii brute, medii anuale, 2018, DB: EARN_SES18_20

EU27
venituri medii lunare - Euro -
arte, entertainment și recreere
diferența de gen

România
venituri medii lunare - Euro -
arte, entertainment și recreere
diferența de gen

Strategic Thinking Group

Agenda România 2050

O conversație despre viitorul României

Sondajul de opinie „Agenda România 2050. O conversație despre viitorul României – Ediția I” a fost realizat de INSCOP Research la comanda think-tank-ului STRATEGIC Thinking Group (www.strategicthinking.ro) în cadrul unui proiect de cercetare sprijinit de mediul privat și având drept parteneri academici Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj Napoca, Universitatea București, Universitatea Politehnică București, Universitatea de Vest din Timișoara și Universitatea de Medicină și Farmacie Grigore T. Popa din Iași.

Proiectul Agenda România 2050 își propune demararea unei conversații naționale despre politici publice esențiale pentru viitorul României pe termen lung, având ca punct de plecare opiniile românilor culese printr-o serie de sondaje de opinie naționale. Pornind de la ceea ce cred românii, dorim să încurajăm o conversație amplă a experților (din mediul academic, din sectorul public și privat) pe fiecare dintre temele proiectului. Proiectul își propune realizarea mai multor studii sociologice pe șase zone majore de interes pentru viitorul României, fiecare împărțită în teme specifice: societatea viitorului, infrastructura viitorului, mediul și resursele viitorului, economia și afacerile viitorului, tehnologiile și meseriile viitorului și locul României în lumea viitorului.

Remus Ioan Ștefureac,
președinte Strategic Thinking Group

Salut această inițiativă prin care ne uităm la populația României printr-o radiografie realizată cu instrumente științifice, sociologice, dar centrate pe teme sociale și culturale, fără elementele politice, electorale, care nasc pasiuni și critici și distorsionează adesea atât calitatea datelor, cât și relevanța interpretării lor. Din rezultatele studiului vedem mai întâi tendințe puternice, opinii comune pentru o majoritate a populației orientată spre Occident, dar caracterizată de un grad mare de nemulțumire privind situația actuală, de o anumită nostalgie față de trecut, de perioada comunistă și de o mare îngrijorare față de viitor. Dacă ne uităm cu atenție la datele statistice vedem, însă, Româniile paralele. Pe de-o parte o sub-populație formată preponderent din persoanele cu nivel de educație ridicat, cu nivel de trai mediu sau ridicat, din tineri, din locuitori preponderent din urban, în special din București-Ilfov și din orașele mari. Această sub-populație minoritară activă se distinge în mod clar prin atitudini mai degrabă moderne, reformatoare, printr-un nivel de informare mai bun, un grad de acceptare mult mai mare a tehnologiei, a meseriilor viitorului, o exigență mai mare față de serviciile publice și o preocupare mai ridicată față de problemele globale. Dincolo de masa mare a populației, la extrema cealaltă este o altă sub-populație minoritară, alcătuită preponderent din persoane cu nivel scăzut de educație și nivel scăzut de trai, preponderent din mediul rural, adesea fără loc de muncă, o populație mai degrabă conservatoare, nemulțumită puternic de prezent și nostalgică după trecutul comunist egalitar, puțin sau superficial preocupată de problemele globale, de meseriile moderne, de tehnologie sau ecologie. Topite adesea în valorile statistice medii sau în tendințele puternice ale majorității populației, cele două sferturi „extreme” ale populației României sunt, unul – dovada eșecului sistemului socio-economic al tranziție haotice de la comunismul ineficient la un capitalism inechitabil; celălalt – rezultatul pozitiv al conectării noastre la valorile și resursele Uniunii Europene și speranța pentru o Românie viitoare modernă, eficientă economic și echitabilă social.

Prof. univ. dr. Marian Preda,
rectorul Universității București

Prezentarea proiectului

Proiectul Agenda România 2050 își propune demararea unei conversații naționale despre politici publice esențiale pentru viitorul României pe termen lung având ca punct de plecare opiniile românilor culese printr-o serie de sondaje de opinie naționale.

Pornind de la ceea ce cred românii, dorim să încurajăm o conversație amplă a experților (din mediul academic, din sectorul public și privat) pe fiecare dintre temele proiectului.

Proiectul își propune realizarea mai multor studii sociologice pe șase zone majore de interes pentru viitorul României, fiecare împărțită în teme specifice:

1. SOCIETATEA VIITORULUI: Educație, Sănătate, Populație/Demografie, Sistemul de pensii, Migrație, Valori, Identitate
2. INFRASTRUCTURA VIITORULUI: Mobilitate, Urbanizare, Conectivitate
3. MEDIUL ȘI RESURSELE VIITORULUI: Schimbări climatice, Poluare, Resurse și materii prime, Energie curată
4. ECONOMIA ȘI AFACERILE VIITORULUI: Globalizare și Localizare, Fiscalitate, Economia rurală, Provocarea datoriilor
5. TEHNOLOGIILE VIITORULUI: Meseriile viitorului, Valoarea tehnologiei, Digitalizare, Oameni, Mașini, Inteligență artificială
6. LOCUL ROMÂNIEI ÎN LUMEA VIITORULUI: Guvernanță și Geopolitică, Tipul de Republică, Securitate națională, Brand de țară, Diaspora

În cadrul primului studiu sociologic național realizat în iunie 2022, temele investigate au fost:

Capitolul 1: Percepția prezentului în comparație cu trecutul (1989) și viitorul (2050), Reforma administrativ-teritorială

Capitolul 2: Percepția asupra viitorului tranziției energetice la surse de energie nepoluante

Capitolul 3: Mediul viitorului. Percepția cu privire la protejarea mediului și reciclare

Capitolul 4: Percepția cu privire la starea de sănătate a populației

Capitolul 5: Percepția asupra Științei și Tehnologiei. Meseriile viitorului

Capitolul 6: Percepția cu privire la Servicii și Bunuri publice esențiale

Capitolul 7: Securitatea națională a viitorului.

Partenerii academici ai proiectului sunt: Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Universitatea București, Universitatea Politehnica din București, Universitatea de Vest din Timișoara și Universitatea de Medicină și Farmacie Grigore T. Popa din Iași.

Capitolul 1: Percepția prezentului comparativ cu trecutul și viitorul. Reforma administrativ-teritorială a țării

Direcție România

69,8% dintre români consideră că lucrurile în România se îndreaptă într-o direcție greșită și doar 24,3% sunt de părere că lucrurile merg într-o direcție bună. 5,9% dintre respondenți nu știu sau nu răspund.

Analiza socio-demografică: Sunt în medie mai optimiști decât restul populației în ceea ce privește direcția țării persoanele care declară că veniturile lunare le permit să aibă tot ce le trebuie fără să se restrângă de la nimic. Persoanele cu vârsta între 45 și 59 de ani, gulerele albastre, respectiv angajații la privat sunt în medie mai pesimiști decât restul populației în ceea ce privește direcția țării.

Comparația prezentului cu trecutul

Întrebați ce cred despre situația generală din România, comparativ cu cea de acum 30 de ani, 54% dintre respondenți spun că este mai rea, 35,6% că este mai bună, 8,5% că este la fel, iar 1,9% nu răspund.

Analiza socio-demografică: Cred într-un procent semnificativ mai ridicat decât media că situația în România este mai bună decât în 1989 următoarele categorii: tinerii sub 30 de ani, persoanele cu educație superioară, gulerele albe și persoanele care declară că veniturile lunare le permit să aibă tot ce le trebuie fără să se restrângă de la nimic. Persoanele cu venituri care nu le ajung nici pentru strictul necesar și persoanele cu educație primară cred într-un procent semnificativ mai ridicat decât media că situația din România este mai rea decât în 1989.

Comparația prezentului cu trecutul

43,5% dintre români cred că peste 30 de ani, în 2050, situația țării va fi mai bună decât acum, 14,3% că va fi la fel, iar 34,5% că va fi mai proastă decât cea din prezent. Ponderea non-răspunsurilor este de 7,7%.

Analiza socio-demografică: Sunt în medie mai optimiști decât restul populației în ceea ce privește situația țării în 2050 următoarele categorii: tinerii sub 30 de ani, persoanele cu educație superioară,

gulerele albe și persoanele care declară că veniturile lunare le ajung ca să își cumpere și unele bunuri mai scumpe. Persoanele cu venituri care nu le ajung nici pentru strictul necesar și persoanele cu educație primară cred într-un procent semnificativ mai ridicat decât media că situația generală din România va fi mai proastă în 2050 decât acum.

Reforma administrativ teritorială

60,7% dintre români cred că o reformă administrativ-teritorială ar îmbunătăți calitatea serviciilor publice din România, în timp ce 31,9% sunt de părere contrarie, iar 7,4% nu știu sau nu pot aprecia.

Analiza socio-demografică: Nu sunt variații semnificative pe categorii socio-demografice în ceea ce îi privește pe cei care consideră că o reformă administrativ-teritorială ar îmbunătăți calitatea serviciilor publice din România. Locuitorii Capitalei și ai regiunii București Ilfov sunt cei mai sceptici față de ideea că o reformă administrativ-teritorială ar îmbunătăți calitatea serviciilor publice din România.

În condițiile în care reforma administrativ-teritorială ar putea cuprinde posibilitatea unificării/comasării unor localități, 60,8% dintre respondenți consideră că reforma administrativ teritorială ar putea îmbunătăți calitatea serviciilor publice din România. 35,3% sunt de părere contrarie, iar 3,9% nu știu sau nu pot aprecia.

Analiza socio-demografică: Gulerele gri și locuitorii din regiunea Centru sunt categoriile socio-demografice în rândul cărora se înregistrează cele mai ridicate procente de acord cu ideea că administrativ teritorială ar putea îmbunătăți calitatea serviciilor publice din România în condițiile în care ar putea cuprinde posibilitatea unificării/comasării unor localități. Locuitorii Capitalei și cei din urbanul mic sunt cele mai sceptice categorii socio-demografice față de această idee.

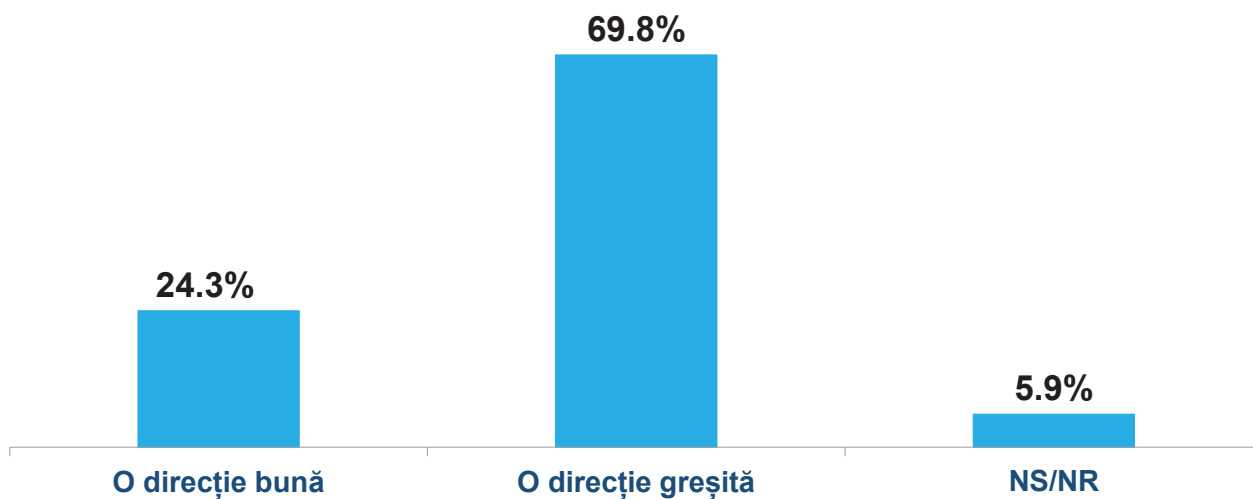
Reforma administrativ teritorială – regiuni / județe

59,9% dintre respondenți declară că ar avea o părere bună despre posibilitatea înființării unor regiuni care să reunească mai multe județe, 34,4% că ar avea o părere proastă, iar 5,8% nu știu sau nu răspund.

Analiza socio-demografică: Tinerii sub 30 de ani tind să aibă o părere bună despre posibilitatea înființării unor regiuni care să reunească mai multe județe într-o măsură mai mare decât restul populației. În rândul inactivilor pasivi și ai celor care nu au cont pe rețele sociale se înregistrează cele mai ridicate procente de respondenți care declară că ar avea o părere proastă despre posibilitatea înființării unor regiuni care să reunească mai multe județe.

Direcție România

În ce direcție credeți dvs. că se îndreaptă lucrurile în România? (% total eșantion)

www.strategichinking.ro

ROMÂNIA
agenda 2050

Direcție România - Profile

În ce direcție credeți dvs. că se îndreaptă lucrurile în România? (% o direcție bună)

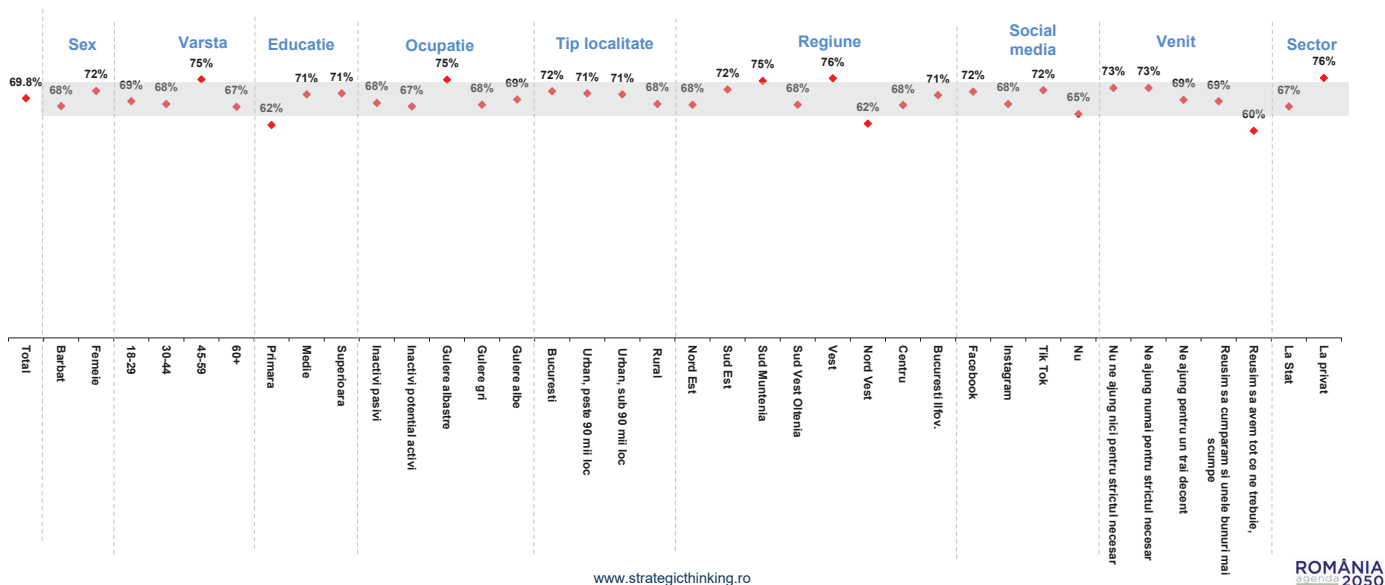

www.strategichinking.ro

ROMÂNIA
agenda 2050

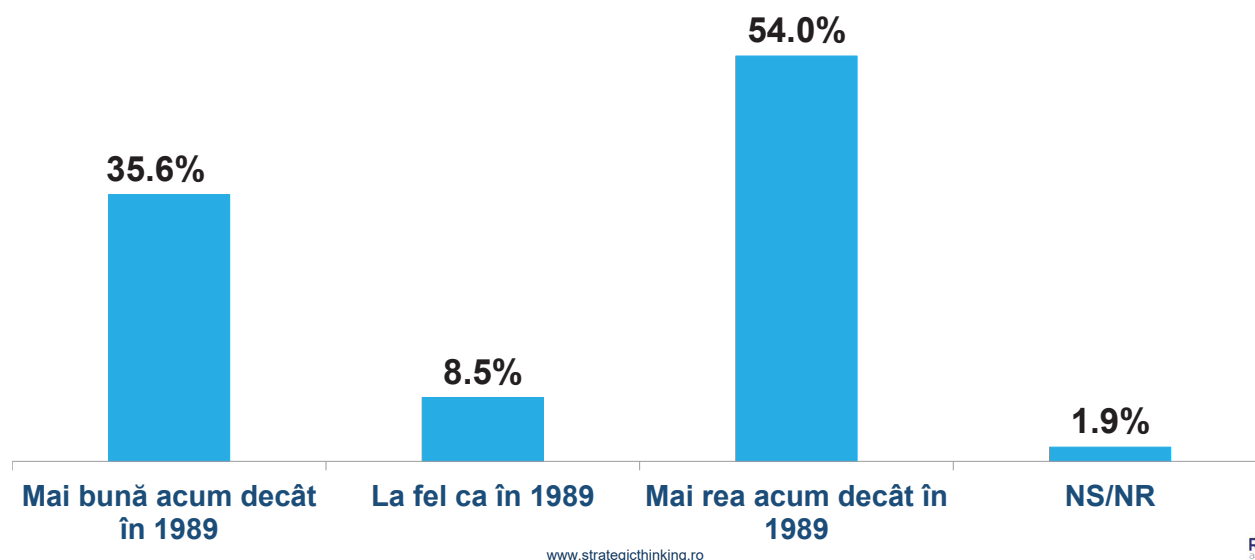
Direcție România - Profile

În ce direcție credeți dvs. că se îndreaptă lucrurile în România? (% o direcție greșită)

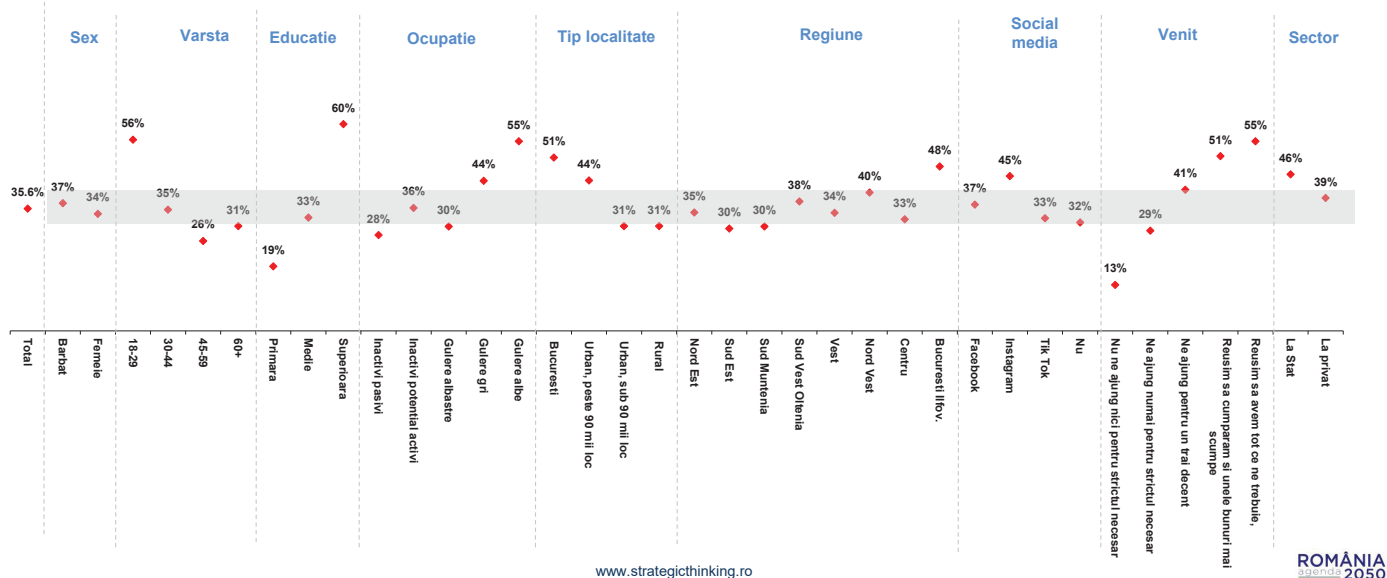
Comparația prezentului cu trecutul (1989)

Au trecut peste 30 de ani de la schimbările din 1989. Din ceea ce cunoașteți sau ați auzit, situația generală de acum din România este mai bună sau mai proastă, comparativ cu cea din 1989? (% total eșantion)

Comparația prezentului cu trecutul (1989) - Profile

Au trecut peste 30 de ani de la schimbările din 1989. Din ceea ce cunoașteți sau ați auzit, situația generală de acum din România este mai bună sau mai proastă, comparativ cu cea din 1989? (% Mai bună acum decât în 1989)

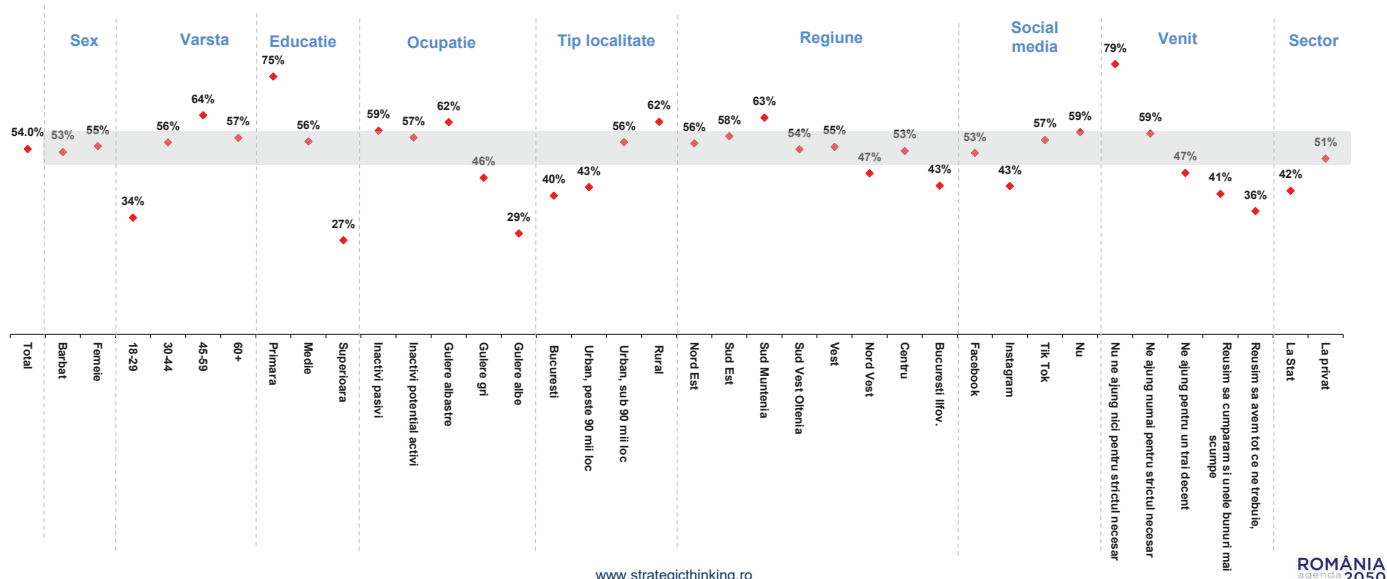

www.strategichinking.ro

ROMANIA agenda 2050

Comparația prezentului cu trecutul (1989) - Profile

Au trecut peste 30 de ani de la schimbările din 1989. Din ceea ce cunoașteți sau ați auzit, situația generală de acum din România este mai bună sau mai proastă, comparativ cu cea din 1989? (% Mai rea acum decât în 1989)

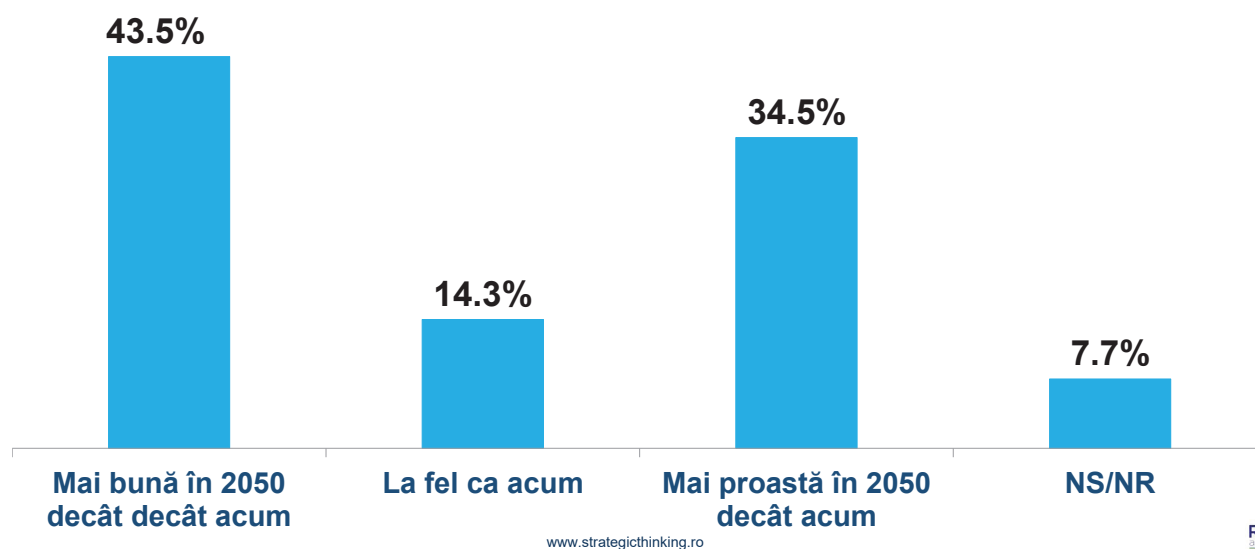

www.strategichinking.ro

ROMANIA agenda 2050

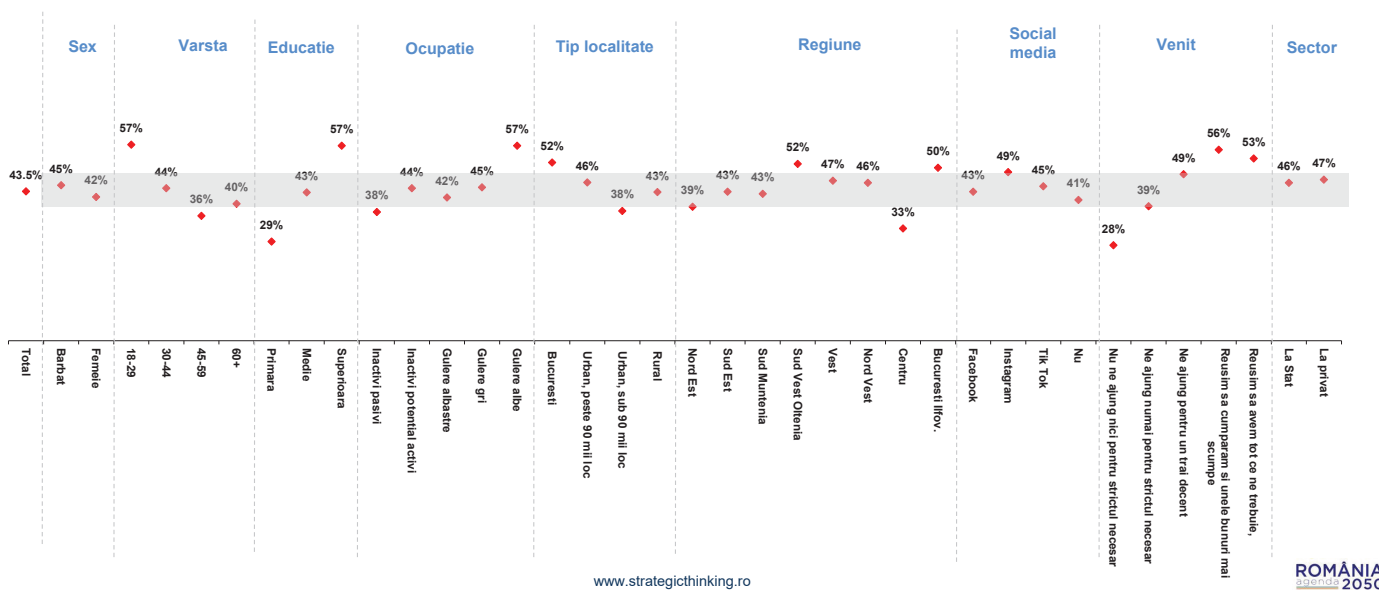
Comparația prezentului cu viitorul (2050)

Cum credeți că va fi situația generală a României peste aproape 30 de ani, în 2050? (% total eșantion)

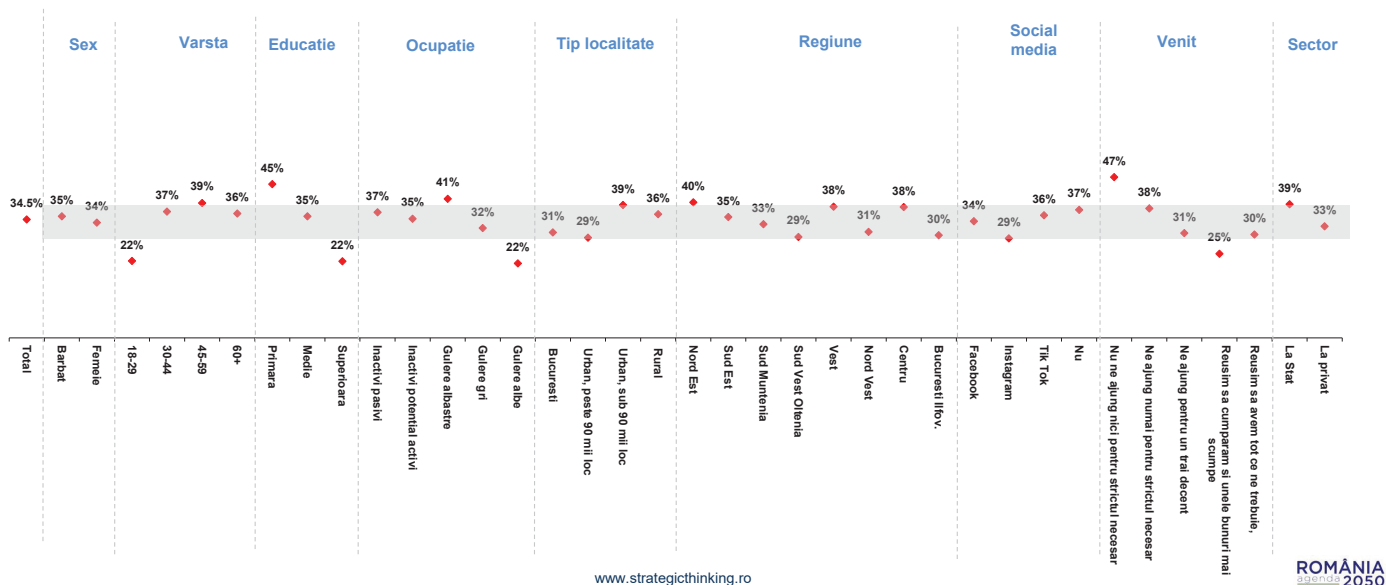
Comparația prezentului cu viitorul (2050) - Profile

Cum credeți că va fi situația generală a României peste aproape 30 de ani, în 2050? (% Mai bună în 2050 decât acum)

Comparația prezentului cu viitorul (2050) - Profile

Cum credeți că va fi situația generală a României peste aproape 30 de ani, în 2050? (% Mai proastă în 2050 decât acum)

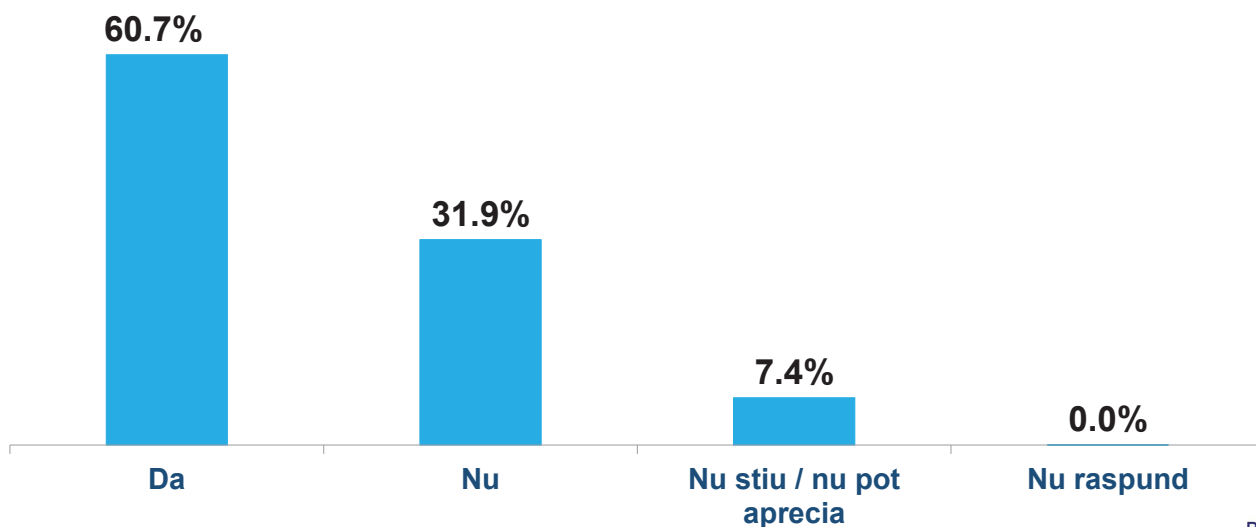

www.strategicthinking.ro

ROMÂNIA
agende 2050

Reforma administrativ teritorială - I

Ultima reorganizare administrativ-teritorială din România a avut loc în urmă cu peste 50 de ani. Dvs credeți că o reformă administrativ-teritorială ar îmbunătăți calitatea serviciilor publice din România? (% total eșantion)

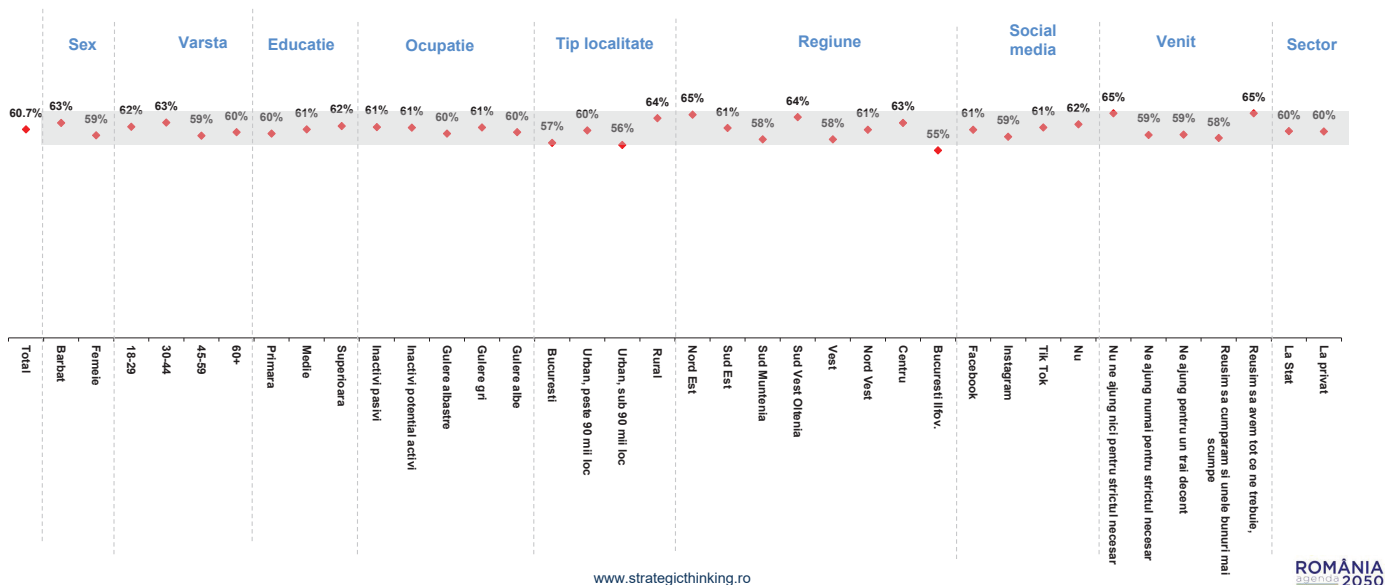

www.strategicthinking.ro

ROMÂNIA
agende 2050

Reforma administrativ teritorială - Profile

Ultima reorganizare administrativ-teritorială din România a avut loc în urmă cu peste 50 de ani. Dvs credeți că o reformă administrativ-teritorială ar îmbunătăți calitatea serviciilor publice din România? (% DA)

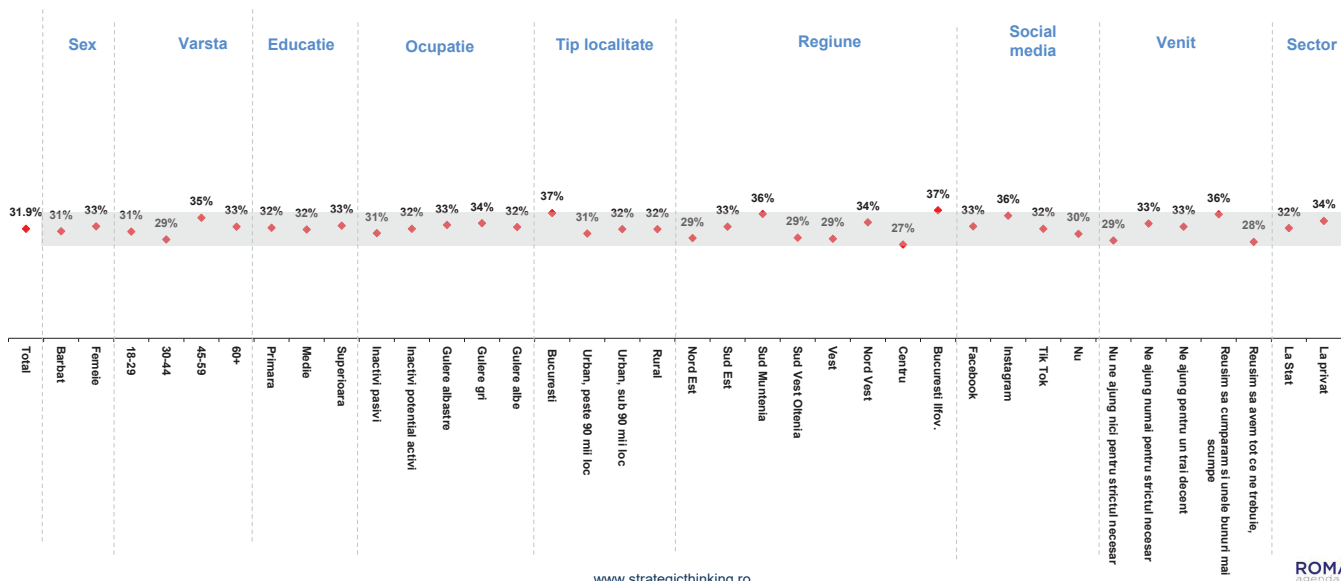

www.strategicthinking.ro

ROMANIA agenda 2050

Reforma administrativ teritorială - Profile

Ultima reorganizare administrativ-teritorială din România a avut loc în urmă cu peste 50 de ani. Dvs credeți că o reformă administrativ-teritorială ar îmbunătăți calitatea serviciilor publice din România? (% NU)

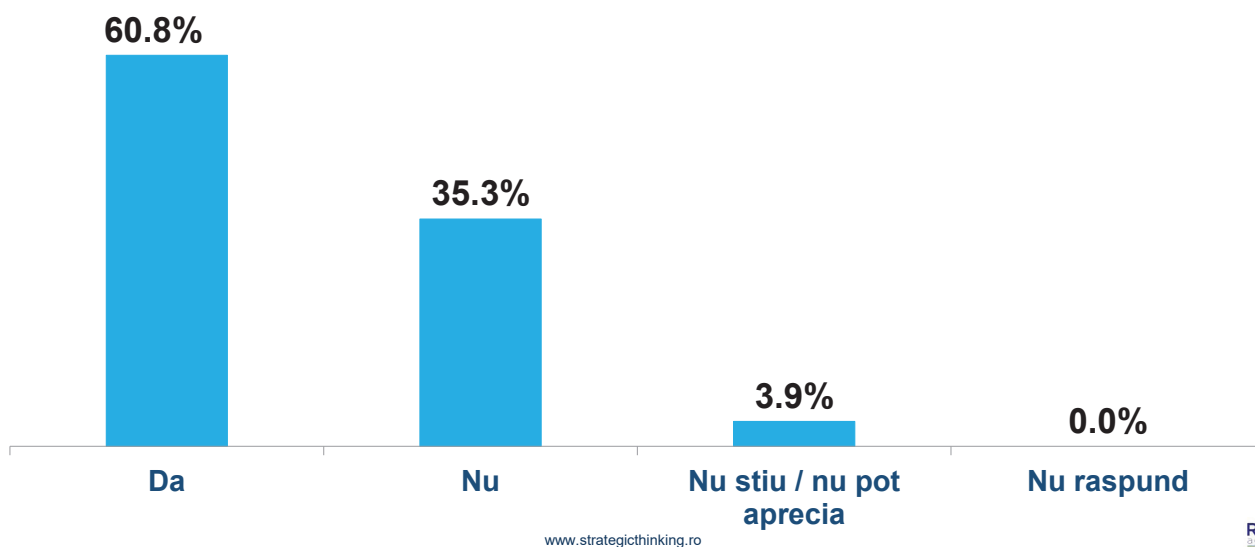

www.strategicthinking.ro

ROMANIA agenda 2050

Reforma administrativ teritorială - II

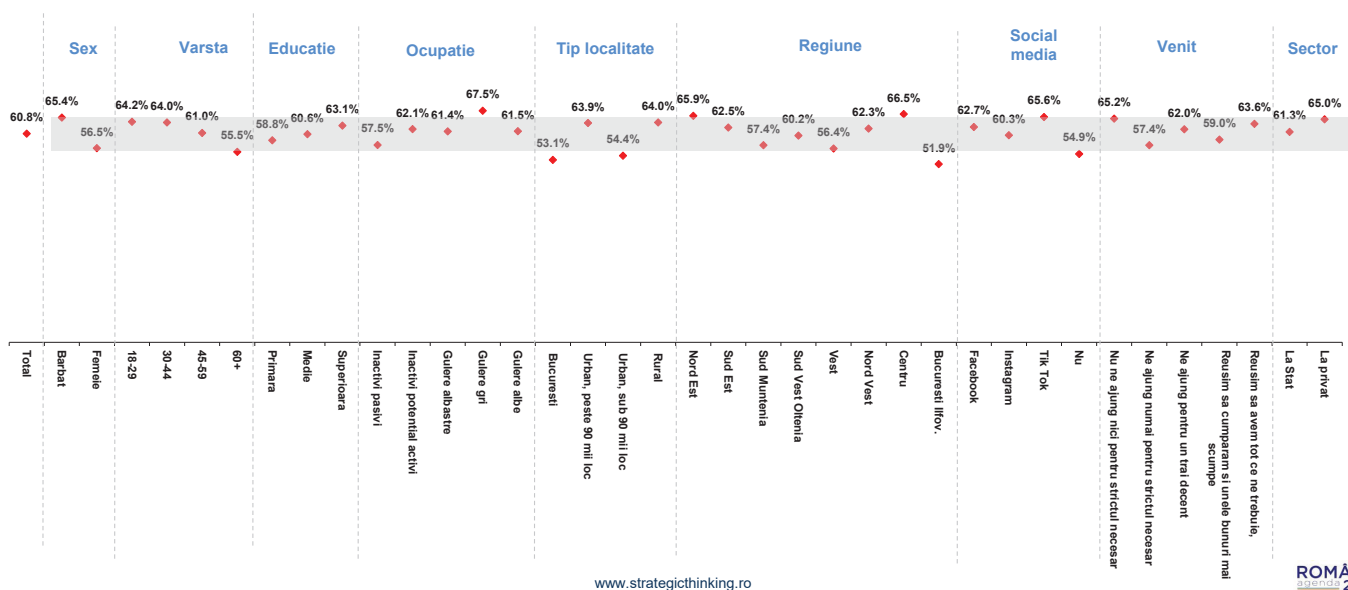
Reforma administrativ-teritorială ar putea cuprinde posibilitatea unificării/comasării unor localități. Știind acest lucru, dvs. credeți că reforma administrativ teritorială ar putea îmbunătăți calitatea serviciilor publice din România? (% total eșantion)

ROMÂNIA
agenda 2050

Reforma administrativ teritorială – leading - Profile

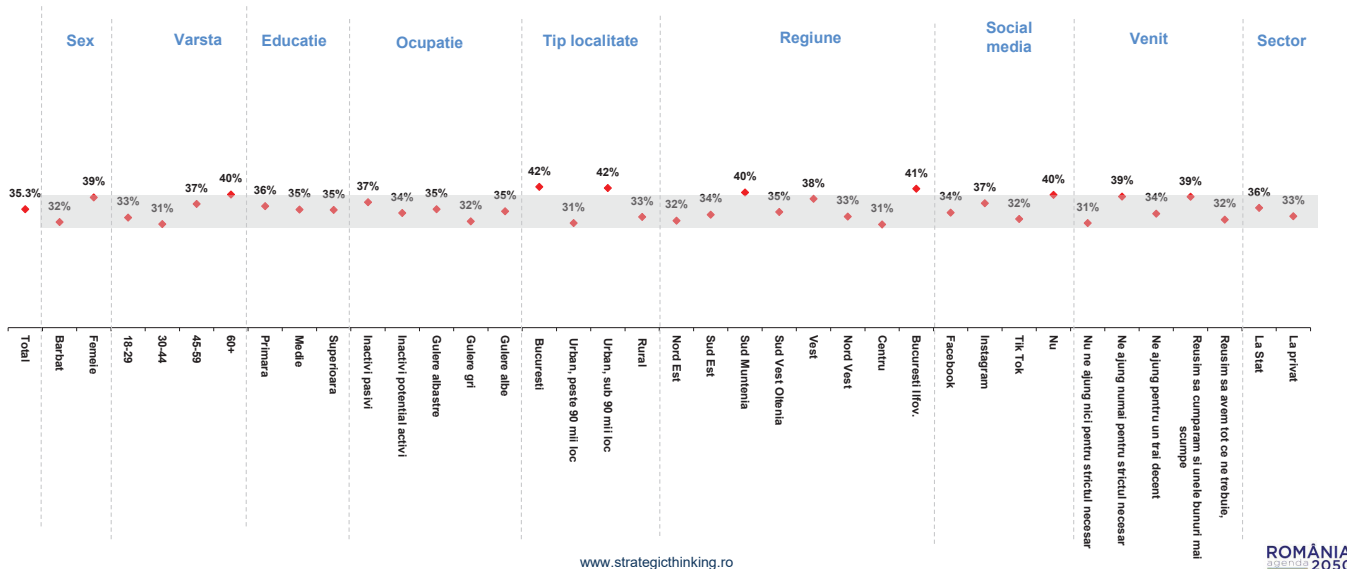
Reforma administrativ-teritorială ar putea cuprinde posibilitatea unificării/comasării unor localități. Știind acest lucru, dvs. credeți că reforma administrativ teritorială ar putea îmbunătăți calitatea serviciilor publice din România? (% DA)

ROMÂNIA
agenda 2050

Reforma administrativ teritorială – leading - Profile

Reforma administrativ-teritorială ar putea cuprinde posibilitatea unificării/comasării unor localități. Știind acest lucru, dvs. credeți că reforma administrativ teritorială ar putea îmbunătăți calitatea serviciilor publice din România? (% NU)

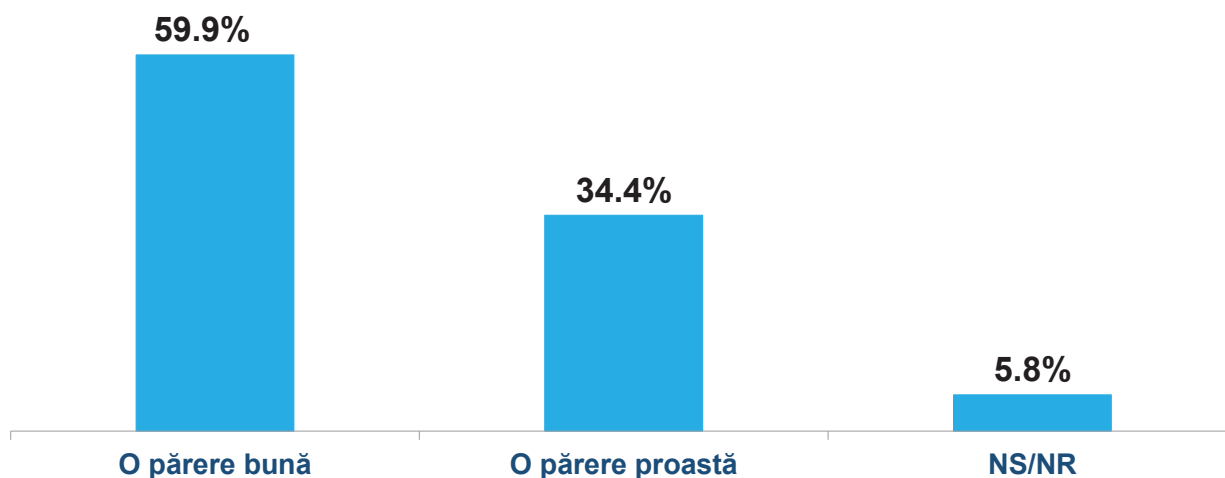

www.strategicthinking.ro

ROMÂNIA
2050

Reforma administrativ teritorială – regiuni vs județe

Ce părere aveți despre posibilitatea înființării unor regiuni care să reunească mai multe județe? (% total eșantion)

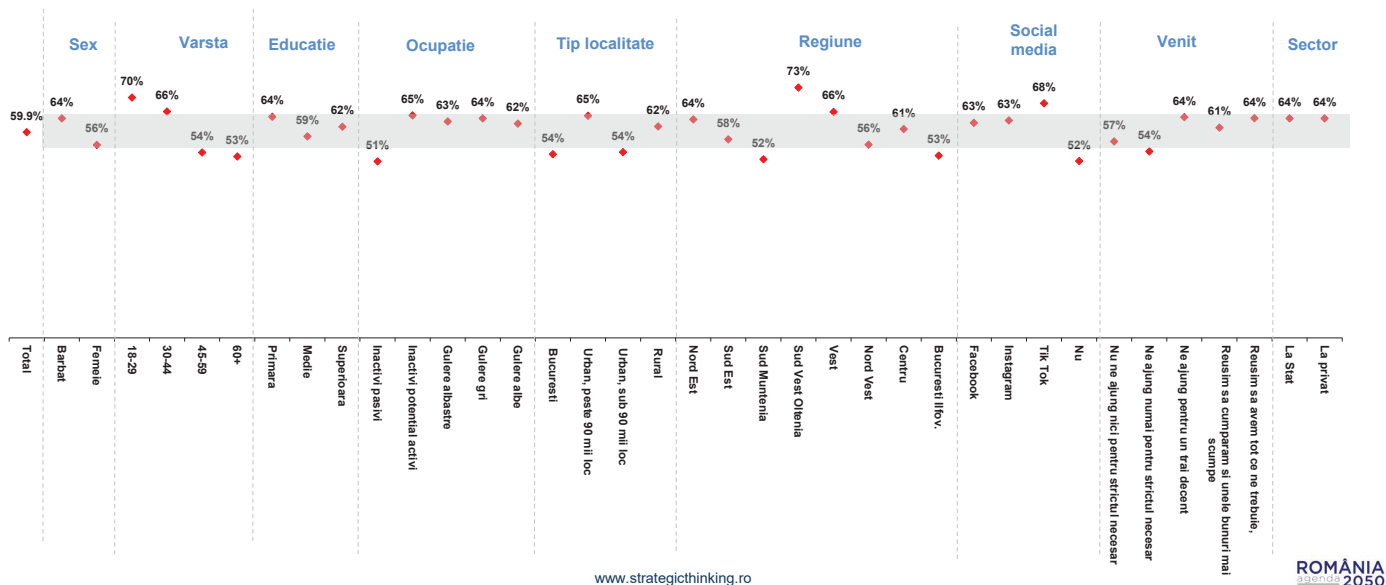

www.strategicthinking.ro

ROMÂNIA
2050

Reforma administrativ teritorială – regiuni vs județe - Profile

Ce părere aveți despre posibilitatea înființării unor regiuni care să reunească mai multe județe? (% O părere bună)

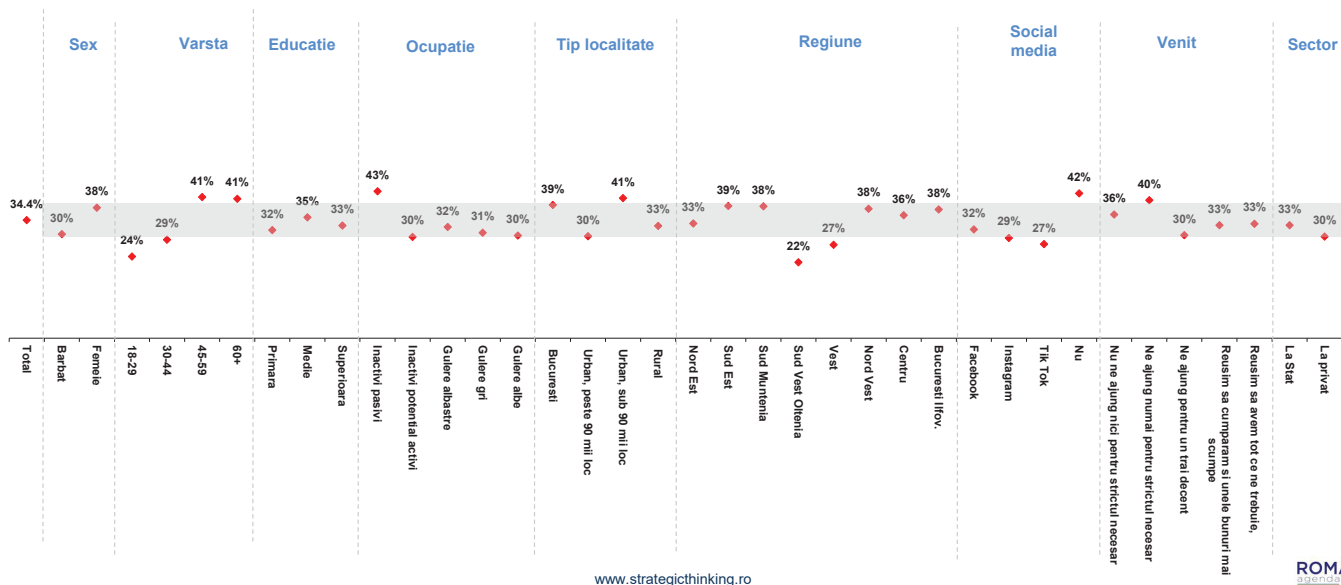

www.strategichinking.ro

ROMANIA agenda 2050

Reforma administrativ teritorială – regiuni vs județe - Profile

Ce părere aveți despre posibilitatea înființării unor regiuni care să reunească mai multe județe? (% O părere proastă)

www.strategichinking.ro

ROMANIA agenda 2050

Generarea unei dezbateri naționale pe teme de maxim interes pentru interesul public, așa cum este tranziția la surse de energie nepoluante, este critică pentru viitorul planetei. Iar faptul că o asemenea dezbatere pleacă de la opiniile populației are avantajul că atrage atenția tuturor, inclusiv a celor care elaborează politici publice, a celor care investesc sau operează infrastructuri de producție a energiei asupra faptului că majoritatea românilor sprijină adoptarea de surse de energie prietenoase cu mediul. Salut faptul că acest proiect, Agenda România 2050, aduce în atenția publică teme profunde pentru viitor, acesta fiind și motivul pentru care Universitatea Politehnică din București s-a alăturat demersului în calitate de partener academic.

Mihnea Costoiu,
rectorul Universității Politehnice București

Capitolul 2: Percepția asupra viitorului tranziției energetice la surse de energie nepoluante

Tranziția energetică la surse nepoluante

68,4% dintre români declară că sunt de acord în mare și foarte mare măsură tranziția energetică la surse de energie prietenoase cu mediul (35% dintre români în foarte mare măsură, 33,4% în mare măsură), în timp ce 28,5% se declară de acord în mică și foarte mică măsură sau deloc cu acest lucru (15% în mică măsură, 13,5% în foarte mică măsură/deloc). Nu știu sau nu răspund la această întrebare 3,2% dintre participanții la sondaj.

Analiza socio-demografică: Persoanele cu educație superioară și gulerele albe declară într-un procent semnificativ mai ridicat decât media că sunt de acord în foarte mare măsură cu tranziția energetică. Gulerele gri și locuitorii din regiunea Sud Vest Oltenia declară într-un procent semnificativ mai ridicat decât media că sunt de acord în mare măsură cu tranziția energetică. Persoanele cu venituri care nu le ajung nici pentru strictul necesar și persoanele cu educație primară declară într-un procent semnificativ mai ridicat decât media că sunt de acord în mică

măsură, foarte mică măsură sau că nu sunt deloc de acord cu tranziția energetică.

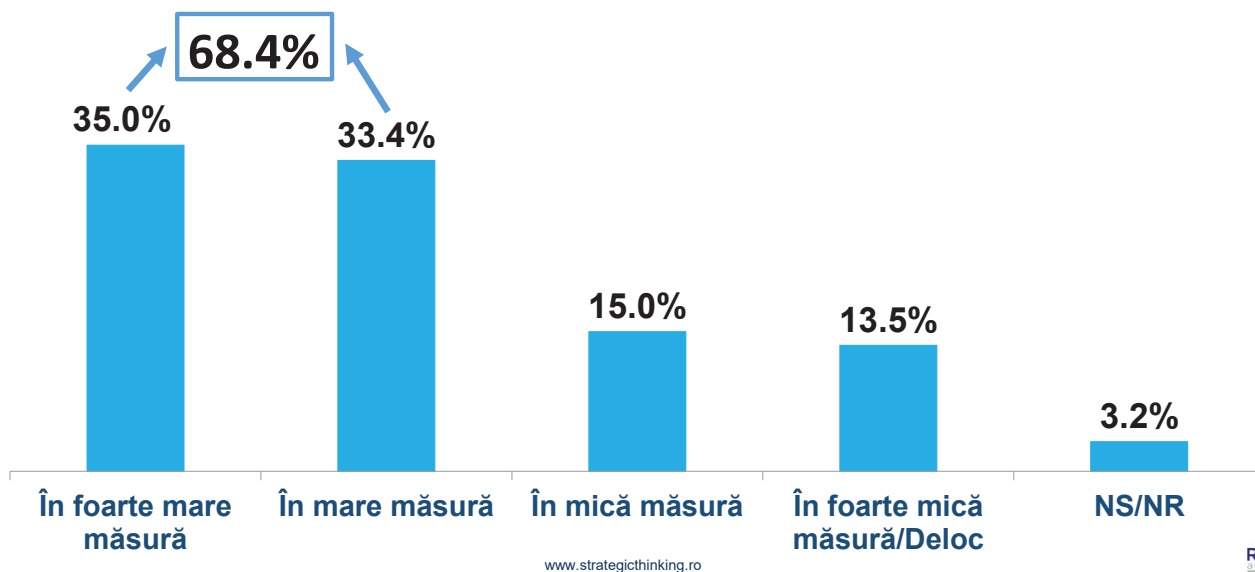
Ajutor de stat pentru tehnologii de producție cu emisii scăzute

66,9% dintre români sunt de acord în mare și foarte mare măsură cu sprijinirea financiară din bugetul de stat a implementării de tehnologii de producție a energiei cu emisii scăzute pentru a facilita tranziția energetică – hidrogen, biocombustibili, LNG/CNG, etc (29,3% dintre cei intervievați ar fi de acord în foarte mare măsură, 37,6% în mare măsură). Pe de altă parte, 30,85 se declară în mică și foarte mică măsură cu acest lucru (16,5% în mică măsură, 14,2% în foarte mică măsură/deloc). Procentul non-răspunșurilor este de 2,3% din total eșantion.

Analiza socio-demografică: Persoanele cu studii superioare și gulerele albe sunt de acord în foarte mare măsură în proporții semnificativ mai ridicate decât media cu sprijinirea financiară din bugetul de stat a implementării de tehnologii de producție a energiei cu emisii scăzute pentru a facilita tranziția energetică. În rândul persoanelor cu studii primare și al persoanelor cu venituri care nu le ajung nici pentru strictul necesar se înregistrează procente semnificativ mai ridicate ale celor care declară că ar fi de acord în mică și foarte mică măsură medie cu sprijinirea financiară din bugetul de stat a implementării de tehnologii de producție a energiei cu emisii scăzute pentru a facilita tranziția energetică, respectiv nu ar fi de acord deloc.

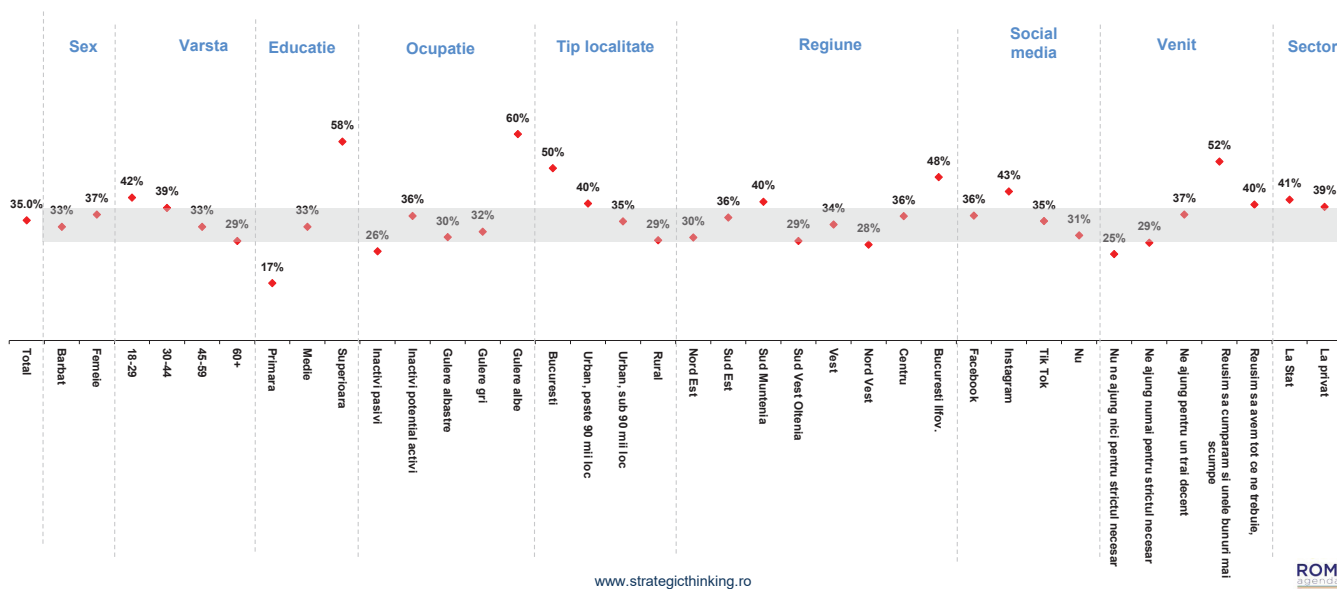
Tranziția energetică la surse nepoluante

În ce măsură sunteți de acord sau nu cu tranziția energetică de la surse de energie care poluează la surse de energie prietenoase cu mediul? (% total eșantion)

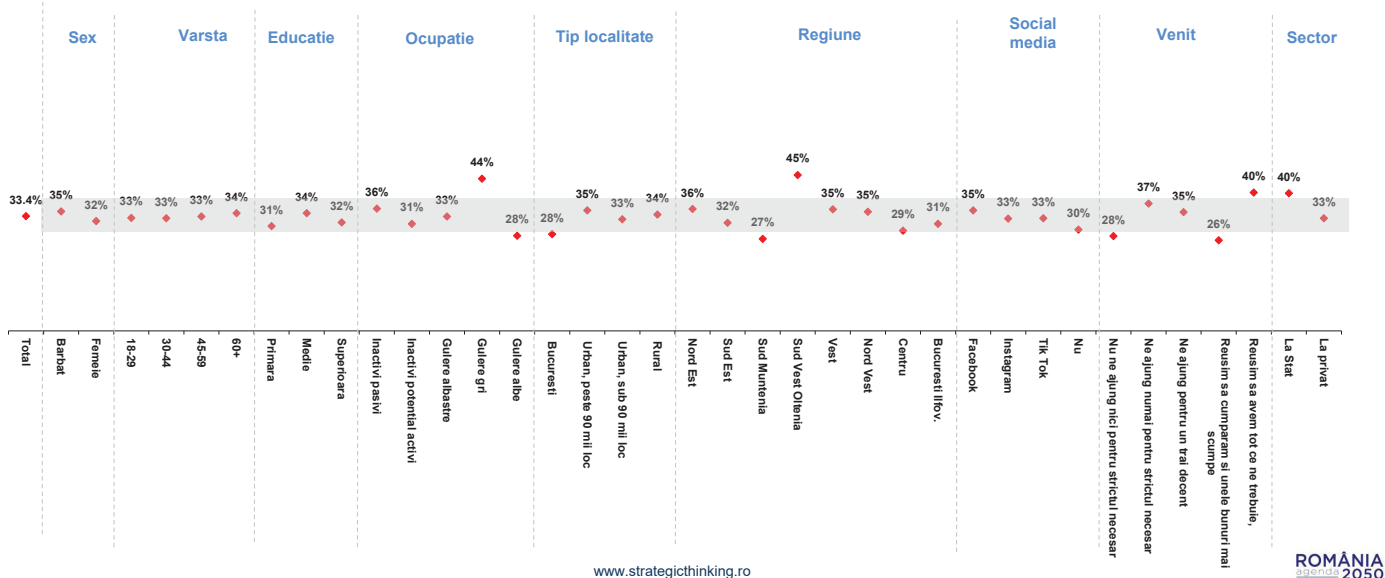
Tranziția energetică - Profile

În ce măsură sunteți de acord sau nu cu tranziția energetică de la surse de energie care poluează la surse de energie prietenoase cu mediul? (% foarte mare măsură)

Tranziția energetică - Profile

În ce măsură sunteți de acord sau nu cu tranziția energetică de la surse de energie care poluează la surse de energie prietenoase cu mediul? (% în mare măsură)

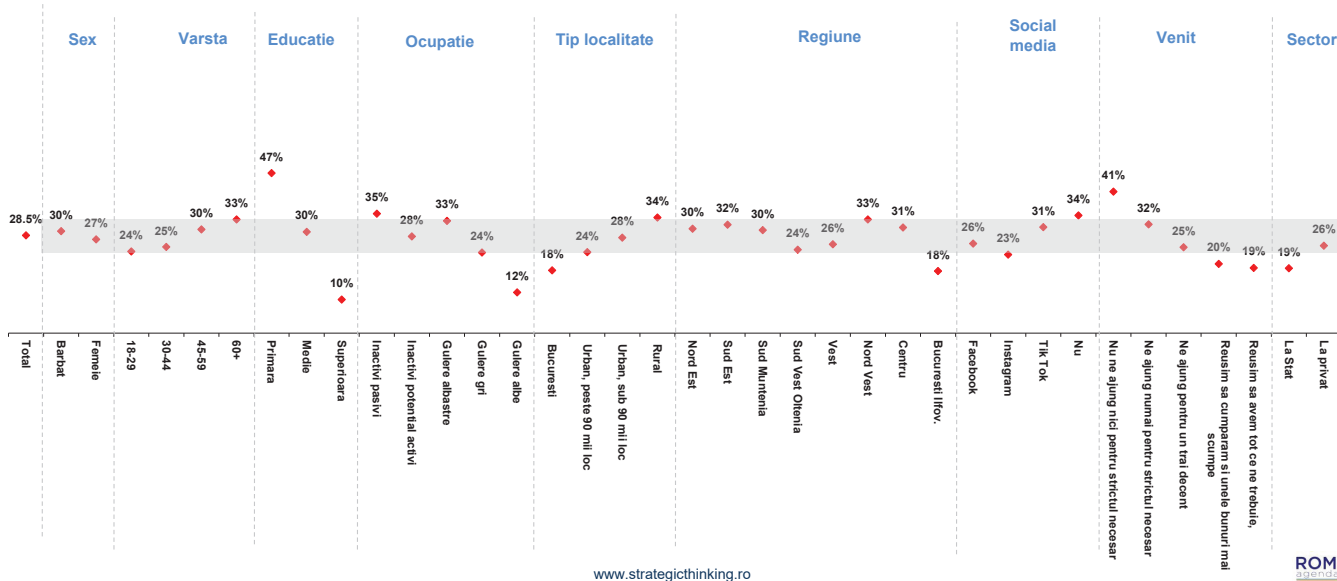

www.strategicthinking.ro

ROMANIA
agenda 2050

Tranziția energetică - Profile

În ce măsură sunteți de acord sau nu cu tranziția energetică de la surse de energie care poluează la surse de energie prietenoase cu mediul? (% mică / foarte mică măsură / deloc)

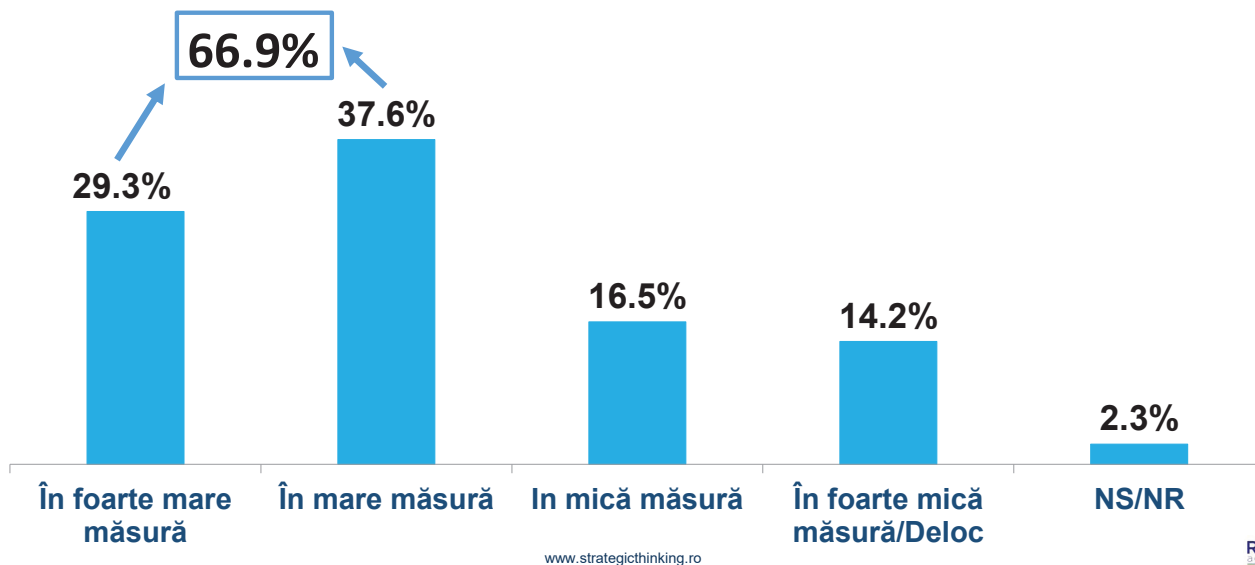

www.strategicthinking.ro

ROMANIA
agenda 2050

Ajutor de stat pentru tehnologii de producție cu emisii scăzute

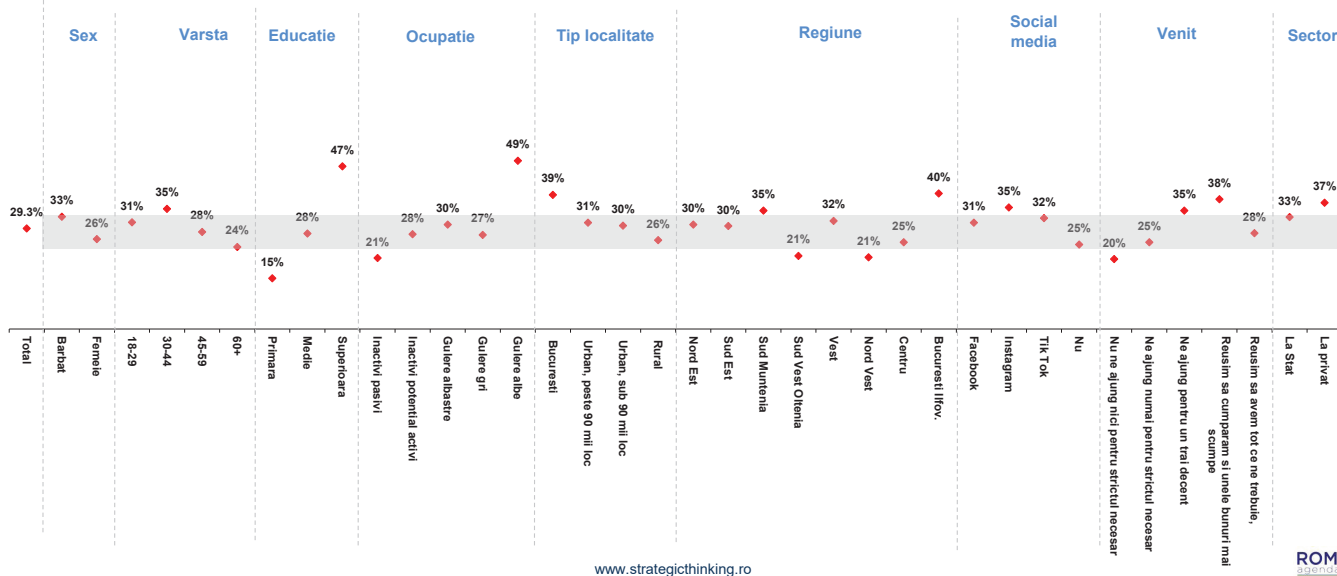
În ce măsură sunteți de acord cu sprijinirea financiară din bugetul de stat a implementării de tehnologii de producție a energiei cu emisii scăzute pentru a facilita tranziția energetică (hidrogen, biocombustibili, LNG/CNG,etc)? (% total eșantion)

ROMÂNIA
agenda 2050

Ajutor de stat pentru tehnologii de producție - Profile

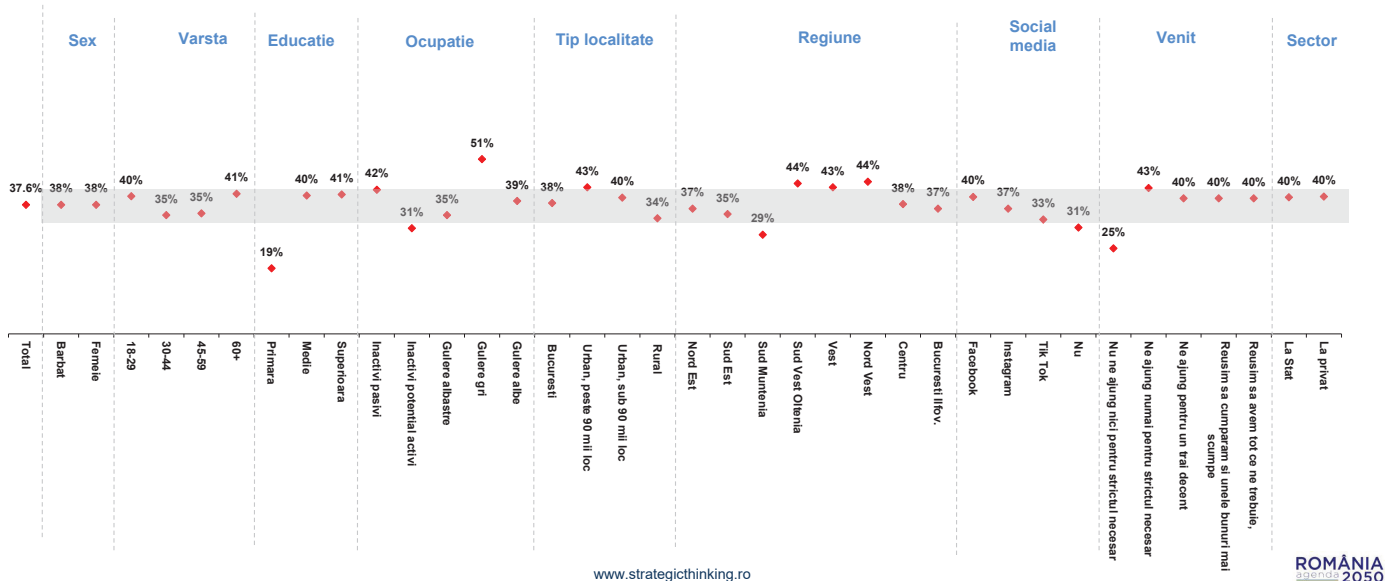
În ce măsură sunteți de acord cu sprijinirea financiară din bugetul de stat a implementării de tehnologii de producție a energiei cu emisii scăzute pentru a facilita tranziția energetică (hidrogen, biocombustibili, LNG/CNG,etc)? (% în foarte mare măsură)

ROMÂNIA
agenda 2050

Ajutor de stat pentru tehnologii de producție - Profile

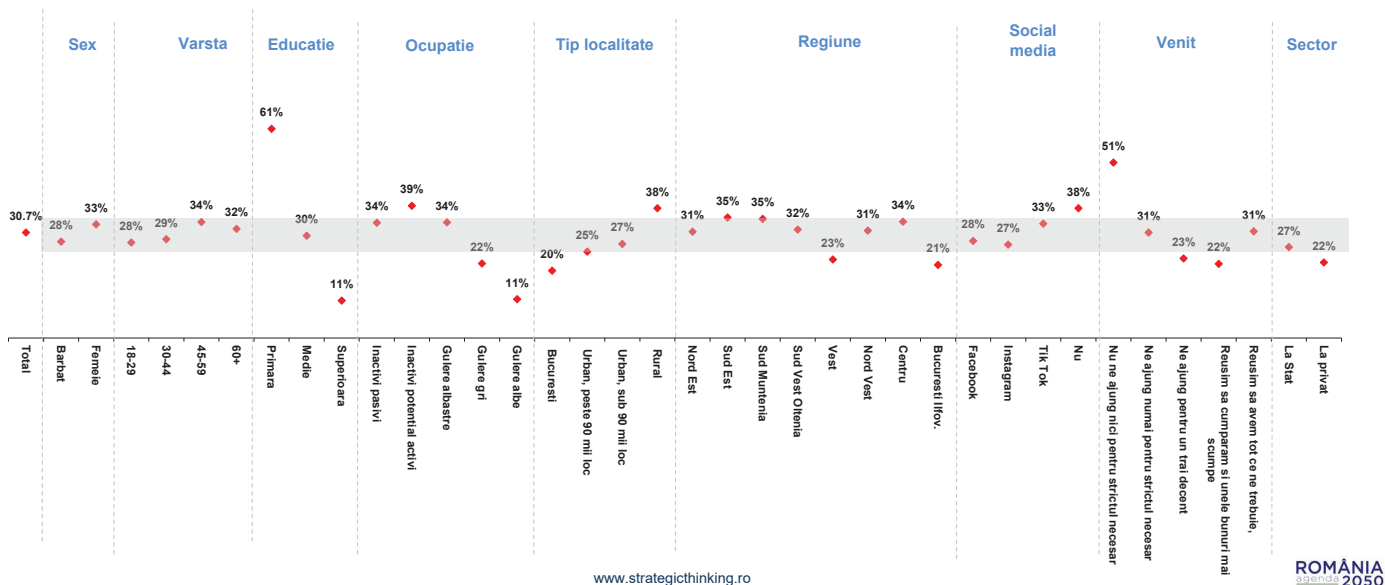
În ce măsură sunteți de acord cu sprijinirea financiară din bugetul de stat a implementării de tehnologii de producție a energiei cu emisii scăzute pentru a facilita tranziția energetică (hidrogen, biocombustibili, LNG/CNG,etc)? (% *În mare măsură*)

ROMÂNIA
agenda 2050

Ajutor de stat pentru tehnologii de producție - Profile

În ce măsură sunteți de acord cu sprijinirea financiară din bugetul de stat a implementării de tehnologii de producție a energiei cu emisii scăzute pentru a facilita tranziția energetică (hidrogen, biocombustibili, LNG/CNG,etc)? (% *Mica / foarte mica / deloc*)

ROMÂNIA
agenda 2050

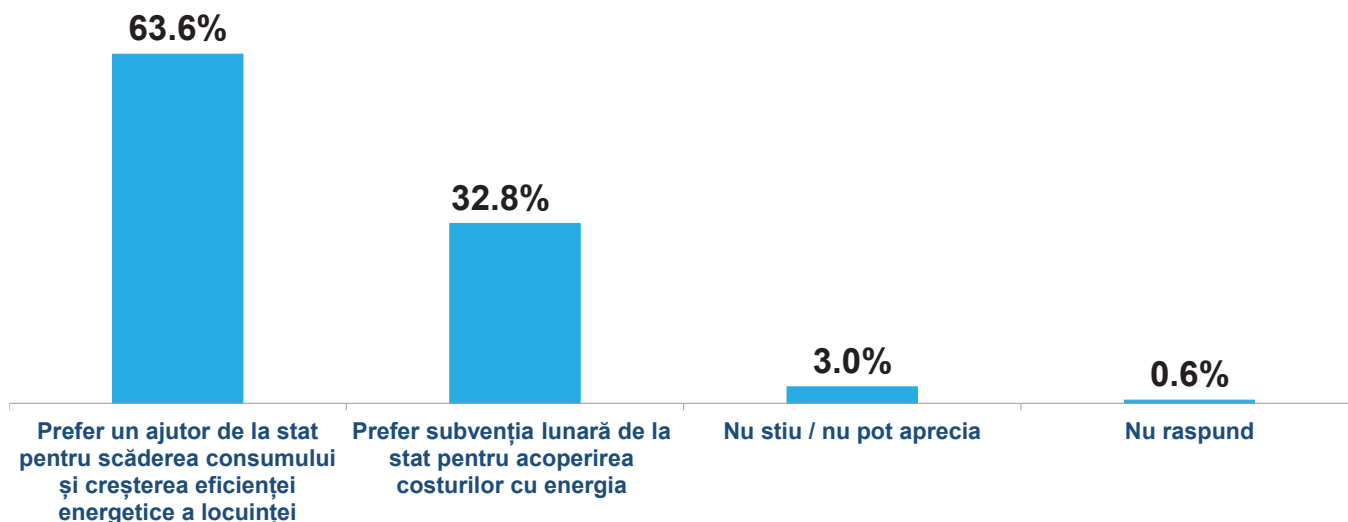
Subvenție cost energie vs. ajutor pentru creșterea eficienței energetice

Dacă ar avea de ales, majoritatea românilor – 63,6% – ar prefera un ajutor de la stat pentru scăderea consumului și creșterea eficienței energetice a locuinței în locul subvenției lunare de la stat pentru acoperirea costurilor cu energia (plafonare, compensare, ajutor de încălzire) care este preferată de 32,8% dintre respondenți. 3% nu știu sau nu pot aprecia, iar 0,6% nu răspund.

Analiza socio-demografică: Persoanele cu studii primare preferă într-un procent semnificativ mai ridicat decât restul populației varianta unei subvenții lunare de la stat. Preferă un ajutor de la stat pentru scăderea consumului și creșterea eficienței energetice a locuinței, în proporții mai mari decât media populației, în special persoanele cu studii superioare, gulerele albe, persoanele care declară că veniturile lunare le ajung să își cumpere și unele lucruri mai scumpe.

Subvenție cost energie vs. ajutor pentru creșterea eficienței energetice

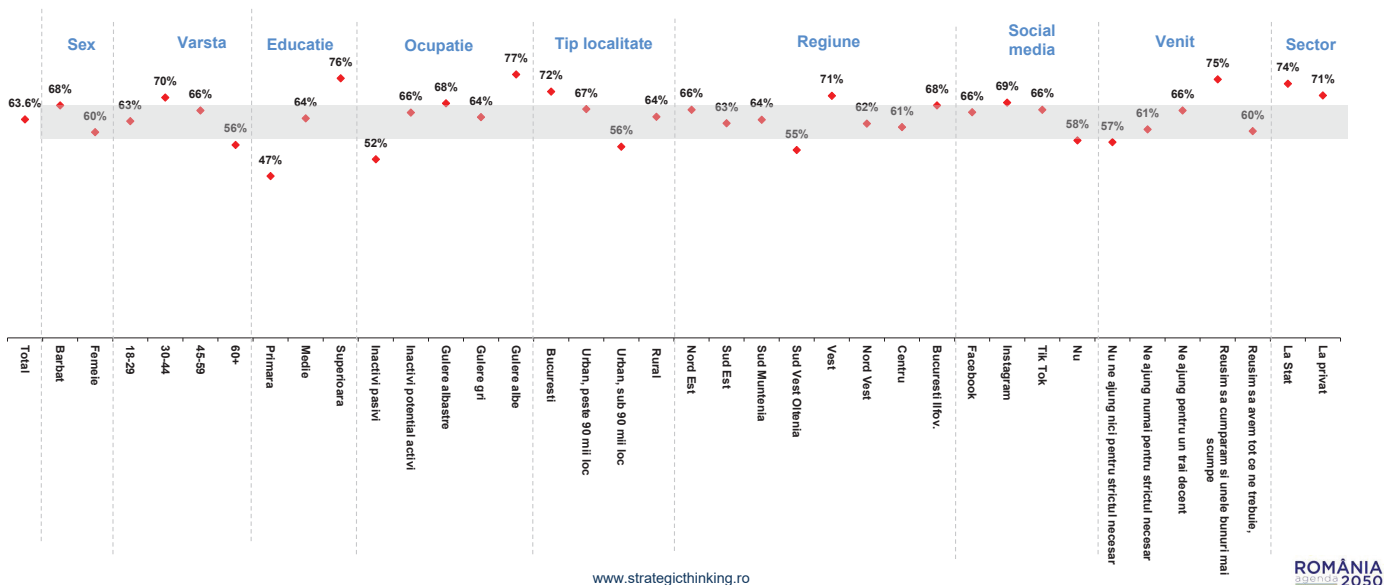
Cu care din următoarele afirmații sunteți mai degrabă de acord? (% total eșantion)

Subvenție cost energie vs. ajutor pentru creșterea eficienței energetice - Profile

Cu care din următoarele afirmații sunteți mai degrabă de acord?

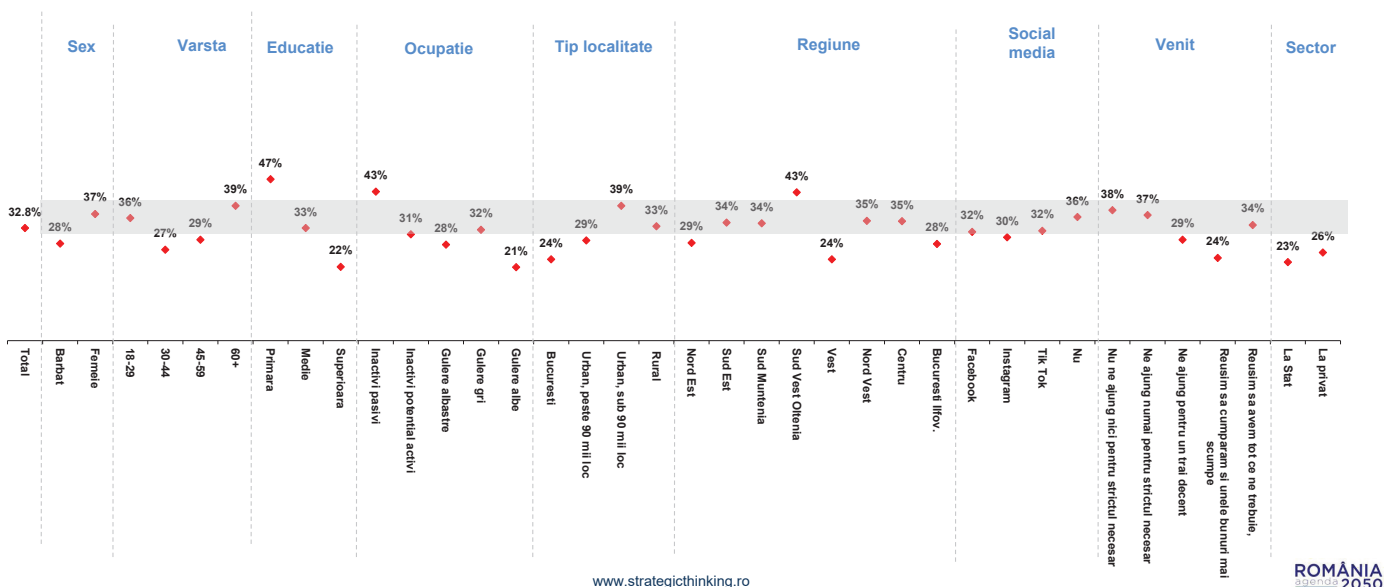
(% Prefer un ajutor de la stat pentru scăderea consumului și creșterea eficienței energetice a locuinței)

Subvenție cost energie vs. ajutor pentru creșterea eficienței energetice - Profile

Cu care din următoarele afirmații sunteți mai degrabă de acord?

(% Prefer subvenția lunară de la stat pentru acoperirea costurilor cu energia)

O țară nu se construiește în lumea modernă fără știință, fără o abordare de tip „evidence-based” față de înțelegerea corectă a (1) unde suntem, (2) unde vrem să ajungem și de ce, (3) care este calea de urmat și cum o putem parcurge concret pentru a ajunge unde dorim. Proiectul România **Agenda 2050: O conversație despre viitorul României pornind de la opiniile românilor**, al think-tankului Strategic Thinking Group, este un astfel de proiect fundațional și mă bucur că Universitatea Babeș-Bolyai este unul din partenerii academici principali ai proiectului. Voi milita de asemenea acest proiect să se coordoneze cu altele serioase pentru ca împreună să fundamenteze activ un proiect dinamic de țară, ca un motor al dezvoltării/modernizării cu funcționare continuă.

Prof. univ dr. Daniel David,
rectorul Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Modul în care sunt gestionate problemele mediului, procesele ce țin de reciclarea, recuperarea și re folosirea unor materiale, aspectele legate de economia circulară reprezintă preocupări majore pe agenda decidenților politici, a companiilor private sau a organizațiilor neguvernamentale active în aceste domenii. Datele ne arată faptul că această preocupare există și la nivelul opiniei publice românești unde putem vedea un nivel foarte ridicat al susținerii unor măsuri în direcția gestionării în mod responsabil a provocărilor generate de schimbările climatice sau a eforturilor de păstrare a calității mediului. Din datele pe care le avem la dispoziție reiese faptul că, în acest moment, în spațiul public românesc, sunt curenți de opinie favorabile accelerării proceselor de trecere de la economia liniară la economia circulară și ca există suport public pentru măsuri menite să protejeze mediul.

Prof. univ. dr. Ioan Hosu,
Director Centrul de Cercetare în Comunicare și Inovare Socială,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Capitolul 3: Percepția cu privire la protejarea mediului, reciclare, economia circulară a viitorului

Schimbările climatice

78,9% dintre români sunt de părere că schimbările climatice sunt reale și produc efecte vizibile, în timp ce 17,4% cred că schimbările climatice nu sunt reale și nu produc efecte vizibile. 3,6% nu știu sau nu pot aprecia, iar 0,1% nu răspund. Este o percepție încurajatoare care arată că marea majoritate a populației conștientizează impactul uneia dintre cele mai complexe probleme care afectează întreaga umanitate.

Analiza socio-demografică: Persoanele cu studii superioare și cei care declară că veniturile lunare le ajung să își cumpere și unele lucruri mai scumpe consideră într-un procent mai ridicat decât restul populației că schimbările climatice sunt reale și produc efecte vizibile. Persoanele cu studii primare cred semnificativ mai mult decât restul populației că schimbările climatice nu sunt reale și nu produc efecte vizibile.

Comportamentul de consum și protecția mediului

43,2% dintre respondenți spun că atunci când cumpără un produs sau un serviciu iau întotdeauna în considerare elemente precum ambalajul reutilizabil sau reciclabil, sau eforturile companiei producătoare pentru protecția mediului. 41,8% declară că fac acest lucru doar uneori, iar 14,5% niciodată. 0,5% nu știu sau nu răspund. Chiar și în ipoteza în care aceste răspunsuri reflectă comportamente dezirabile sau o tendință de conformism social, ele arată o conștientizare puternică, de bun augur a faptului că prin comportamentul personal de consum, oamenii pot contribui la protejarea mediului înconjurător.

Analiza socio-demografică: Persoanele peste 60 de ani declară într-un procent mult mai ridicat decât media că iau întotdeauna în considerare elemente precum ambalajul reutilizabil sau reciclabil, sau eforturile companiei producătoare pentru protecția mediului atunci când cumpără un bun sau un serviciu. Gulerele gri, gulerele albe, locuitorii din regiunea București Ilfov și persoanele care declară că veniturile lunare le ajung să își cumpere și unele lucruri

mai scumpe declară într-un procent mult mai ridicat decât media că iau uneori în considerare elemente precum ambalajul reutilizabil sau reciclabil, sau eforturile companiei producătoare pentru protecția mediului atunci când cumpără un bun sau un serviciu. Persoanele cu studii primare și persoanele care declară că veniturile lunare le ajung pentru a-și cumpăra tot ce le trebuie declară în procente semnificativ mai ridicate decât media că nu iau niciodată în considerare elemente precum ambalajul reutilizabil sau reciclabil, sau eforturile companiei producătoare pentru protecția mediului atunci când cumpără un bun sau un serviciu.

Economia circulară - reciclarea

92,3% dintre participanții la sondaj declară că ar fi dispuși să se întoarcă cu ambalajele sau alte deșeuri la magazin sau într-un centru de colectare separată modern, în timp ce 7,6% declară contrariul, iar 0,2% nu știu sau nu răspund. Este un procent covârșitor care vine în sprijinul unor politici specifice de încurajare a economiei circulare în România, cu impact puternic asupra protejării mediului în viitor.

Analiza socio-demografică: Nu sunt variații semnificative pe categorii socio-demografice în ceea ce îi privește pe cei care declară că ar fi dispuși să se întoarcă cu ambalajele sau alte deșeuri la magazin sau într-un centru modern de colectare separată, unde să aibă garanția că acele deșeuri sunt reutilizate, reciclate. Se opun unei asemenea idei într-un procent semnificativ mai ridicat decât media persoanele cu studii primare.

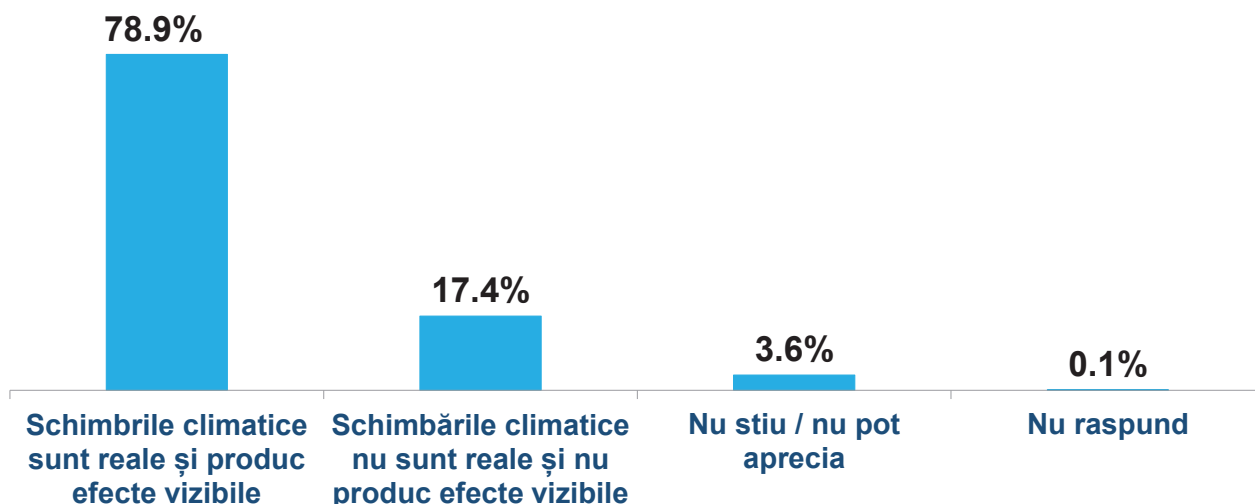
Economia circulară – traseul deșeurilor de la colectare până la reciclare

Dacă ar cunoaște traseul deșeurilor/gunoiului de la colectare și până la reciclare și ar fi siguri că deșeurile sunt reciclate, 75,6% dintre respondenți ar fi de acord să plătească mai mult pentru a cumpăra produse reciclabile, 23,6% nu ar fi de acord. 0,8% nu știu sau nu răspund la această întrebare. Răspunsurile la această întrebare arată că populația este dispusă să facă eforturi personale pentru a susține reciclarea și protejarea mediului. În același timp, este evident că o economie circulară solidă se poate dezvolta în România doar prin eforturi susținute de construire a încrederii în întregul mecanism.

Analiza socio-demografică: Persoanele cu studii primare și persoanele care declară că veniturile lunare nu le ajung nici pentru strictul necesar răspund negativ la întrebare într-un procent mult mai ridicat decât restul populației.

Schimbările climatice

Dvs considerați că schimbările climatice (încălzirea globală) sunt un fenomen real, vizibil deja pe toată planeta, sau unul fals, inventat în scopul promovării comerciale a unor tehnologii? (% total eșantion)

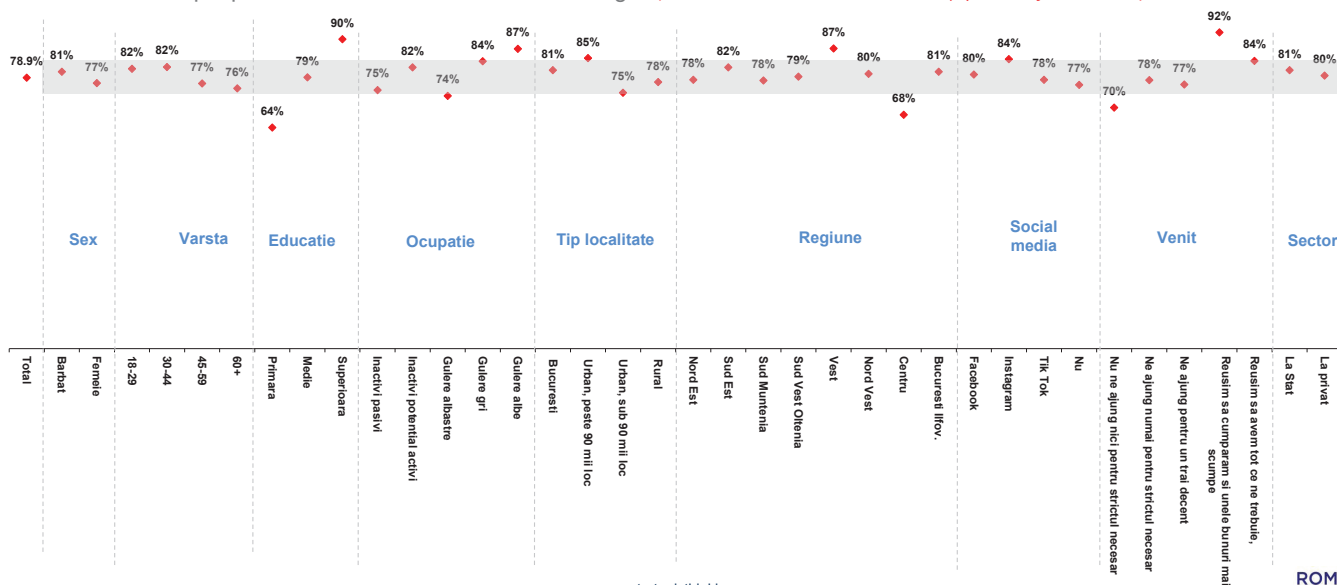

www.strategicthinking.ro

ROMÂNIA
agenda 2050

Schimbările climatice- Profile

Dvs considerați că schimbările climatice (încălzirea globală) sunt un fenomen real, vizibil deja pe toată planeta, sau unul fals, inventat în scopul promovării comerciale a unor tehnologii? (% Schimbările climatice sunt reale și produc efecte vizibile)

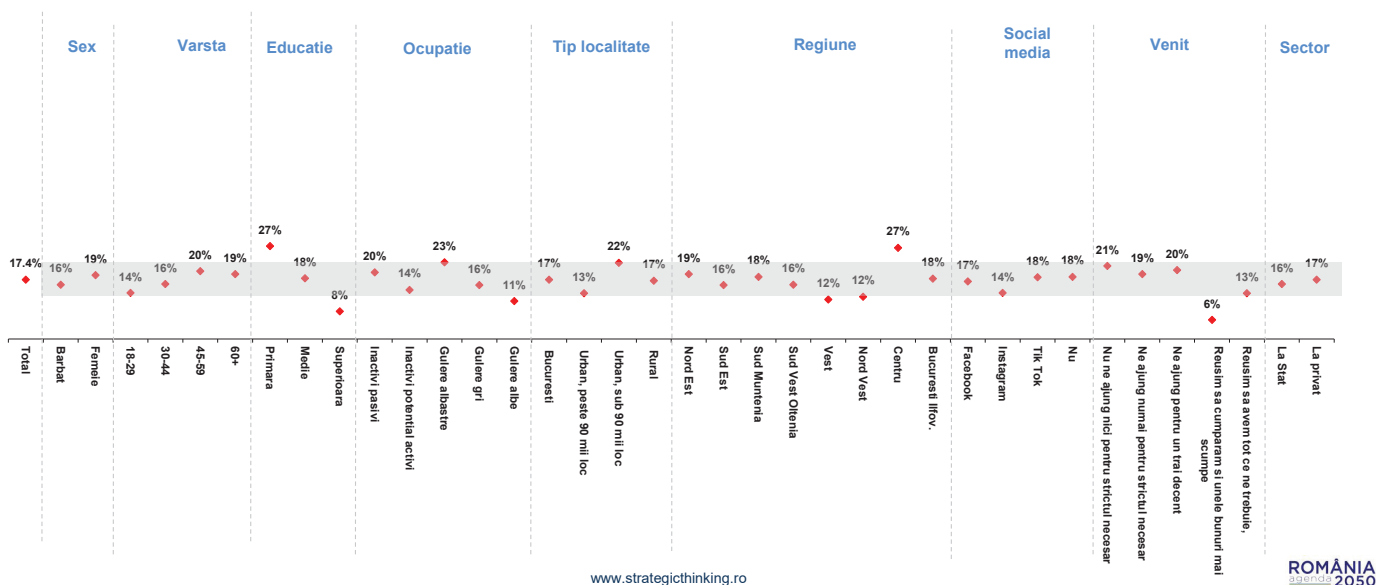

www.strategicthinking.ro

ROMÂNIA
agenda 2050

Schimbările climatice- Profile

Dvs considerați că schimbările climatice (încălzirea globală) sunt un fenomen real, vizibil deja pe toată planeta, sau unul fals, inventat în scopul promovării comerciale a unor tehnologii? (% Schimbările climatice nu sunt reale și nu produc efecte vizibile)

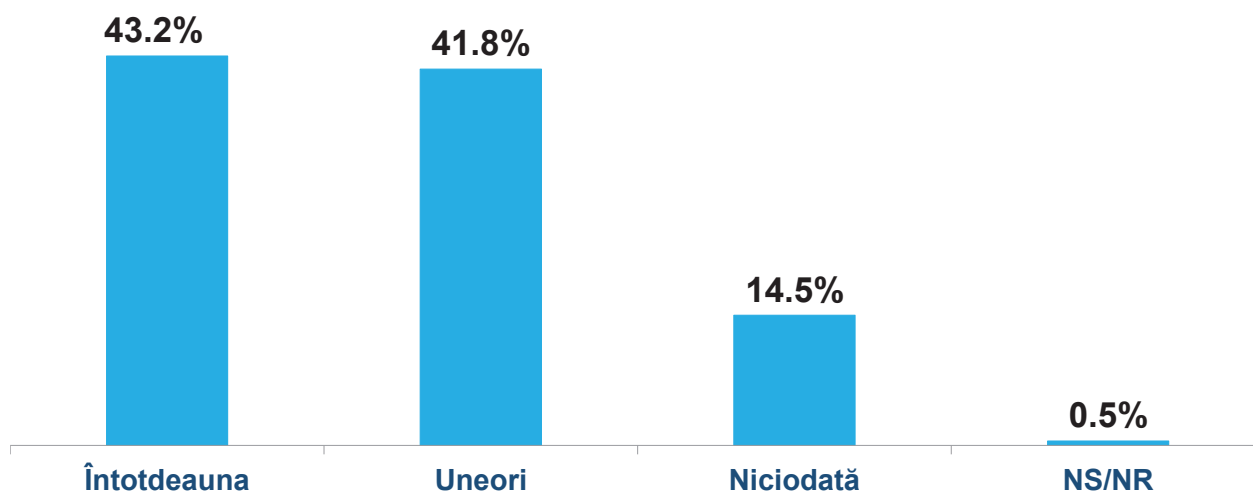

www.strategicthinking.ro

ROMANIA
2050

Suport protecție mediu – comportament consum (I)

Atunci când cumpărați un bun sau un serviciu, luați în considerare elemente precum ambalajul reutilizabil sau reciclabil sau eforturile companiei producătoare pentru protecția mediului ? (% total eșantion)

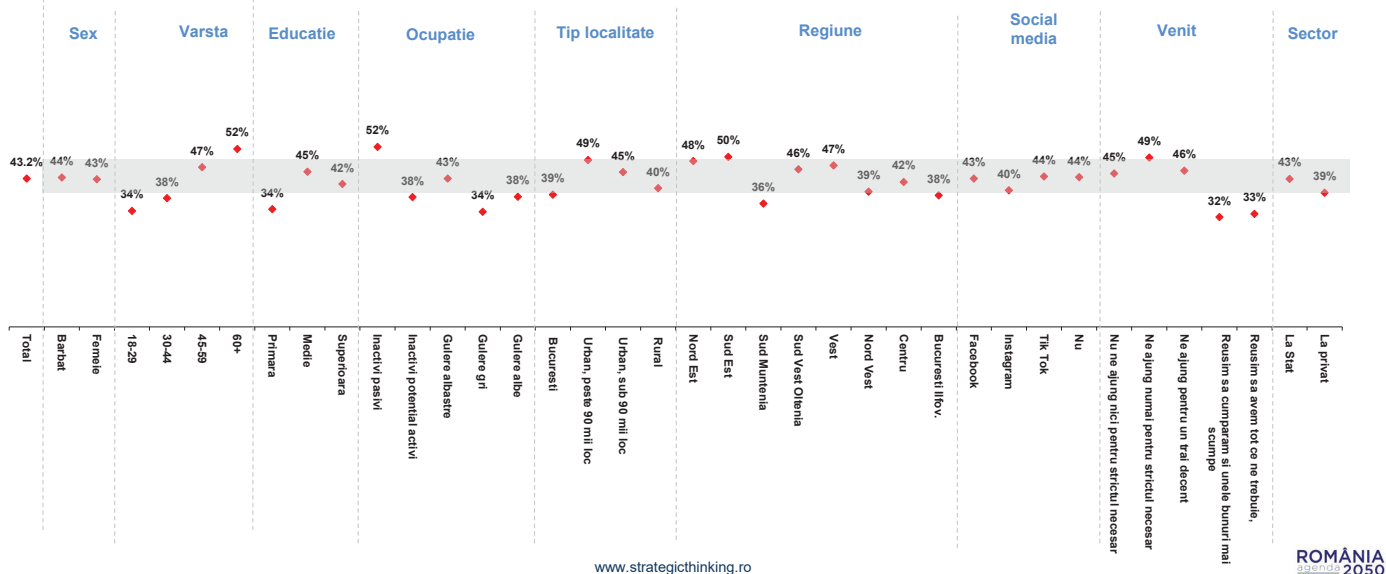

www.strategicthinking.ro

ROMANIA
2050

Suport protecție mediu – comportament consum (I) - Profile

Atunci când cumpărați un bun sau un serviciu, luați în considerare elemente precum ambalajul reutilizabil sau reciclabil sau eforturile companiei producătoare pentru protecția mediului ? (% *Întotdeauna*)

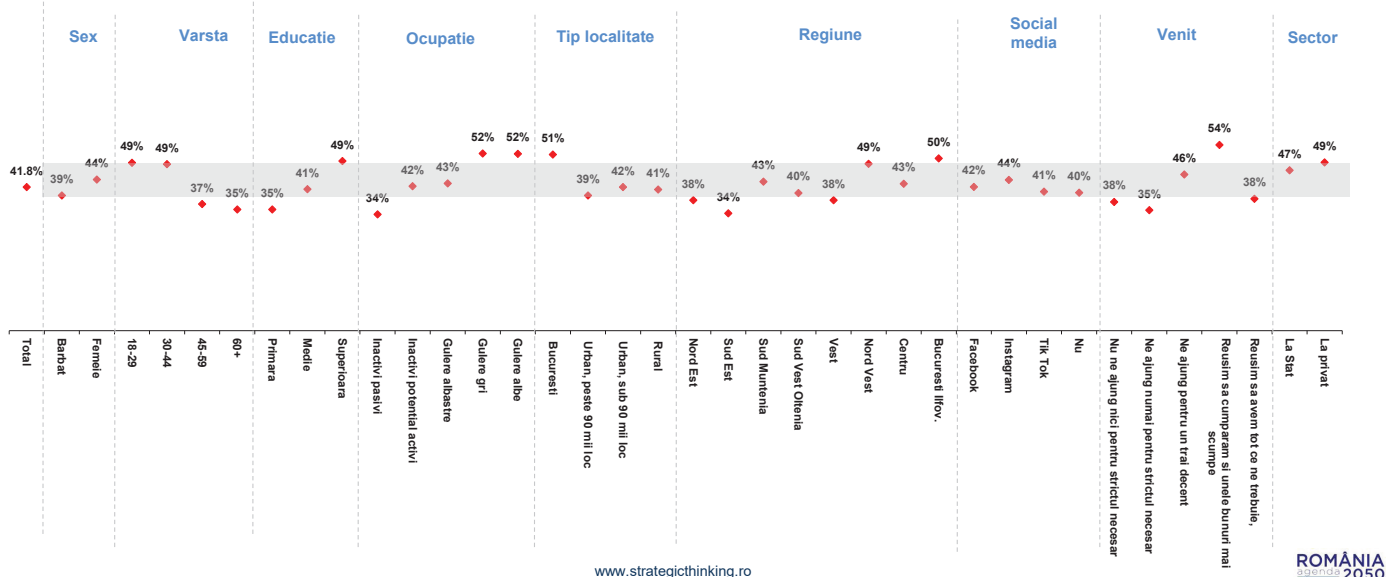

www.strategichinking.ro

ROMANIA
agenda
2050

Suport protecție mediu – comportament consum (I) - Profile

Atunci când cumpărați un bun sau un serviciu, luați în considerare elemente precum ambalajul reutilizabil sau reciclabil sau eforturile companiei producătoare pentru protecția mediului ? (% *Uneori*)

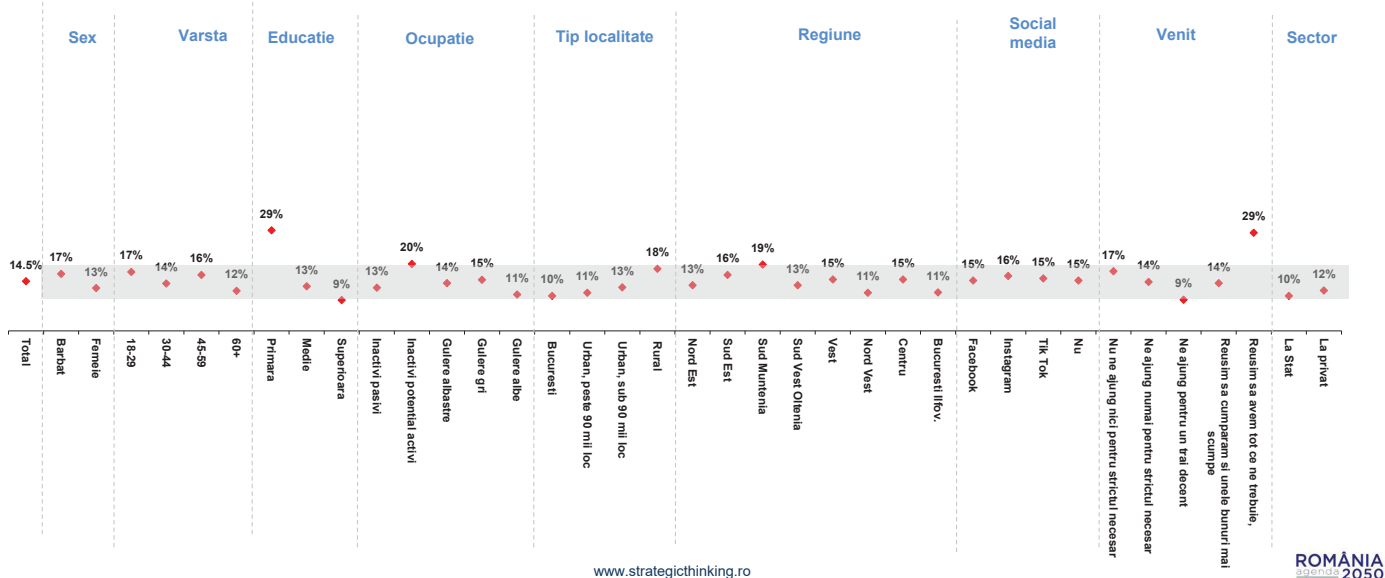

www.strategichinking.ro

ROMANIA
agenda
2050

Suport protecție mediu – comportament consum (I) - Profile

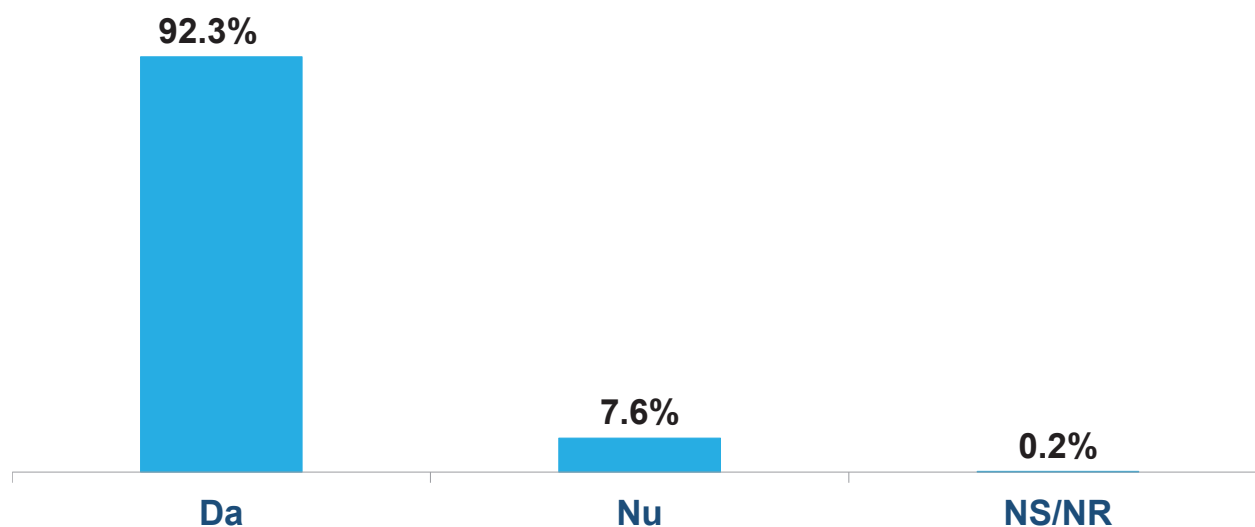
Atunci când cumpărați un bun sau un serviciu, luați în considerare elemente precum ambalajul reutilizabil sau reciclabil sau eforturile companiei producătoare pentru protecția mediului ? (% Niciodată)

ROMÂNIA
agenda 2050

Economia circulară – reciclare (I)

Sunteți dispus să vă întoarceți cu ambalajele, sau alte deșeuri la magazin sau într-un centru moderne colectare separată, unde sa aveți garanția că acele deșeuri sunt reutilizate, reciclate? (% total eșantion)

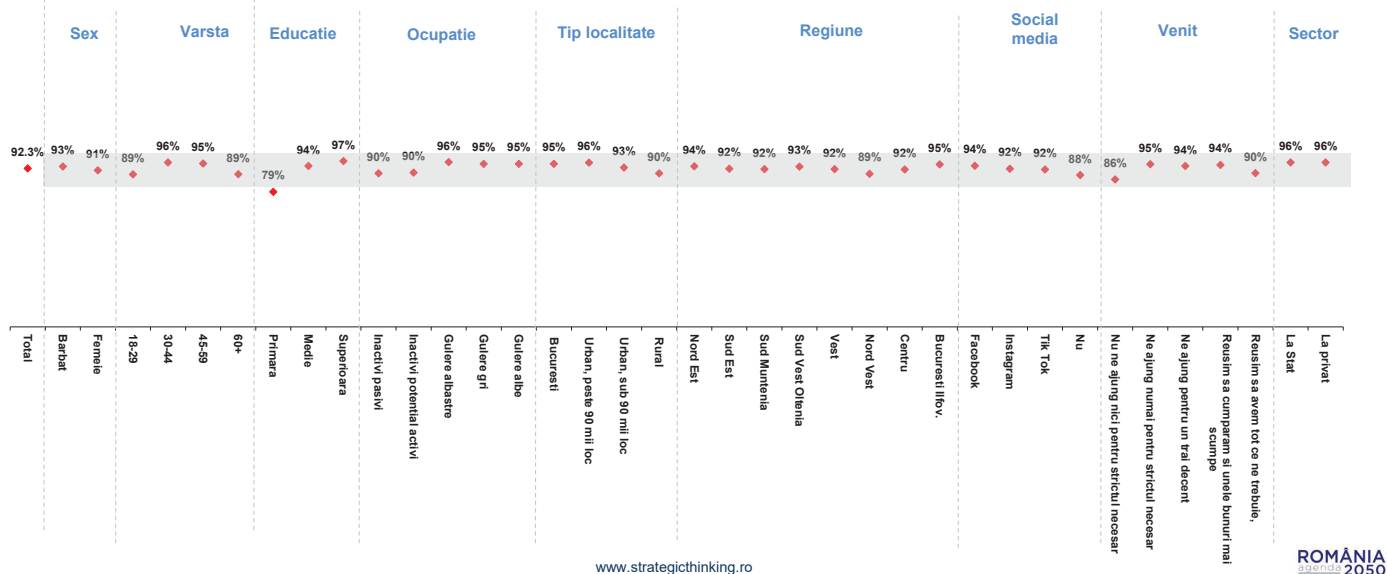

www.strategicthinking.ro

ROMÂNIA
agenda 2050

Economia circulară – reciclare (I) - Profile

Sunteți dispus să vă întoarceți cu ambalajele, sau alte deșeuri, la magazin sau într-un centru modern de colectare separată, unde sa aveți garanția că acele deșeuri sunt reutilizate, reciclate? (% DA)

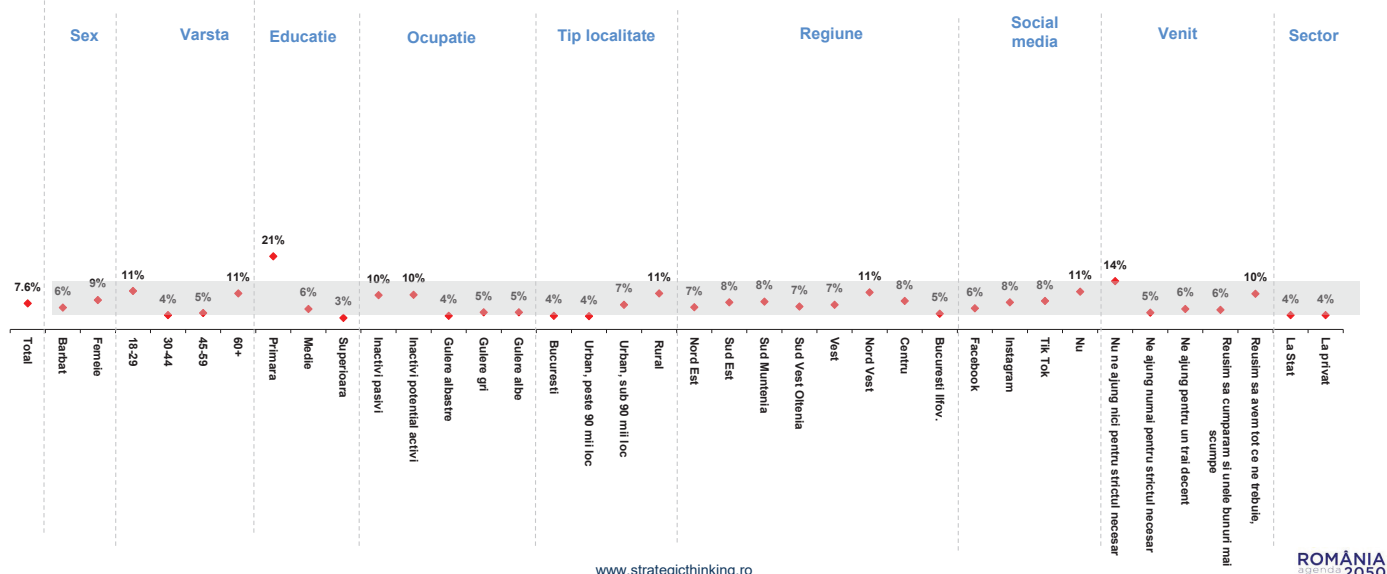

www.strategicthinking.ro

ROMANIA
agenda 2050

Economia circulară – reciclare (I) - Profile

Sunteți dispus să vă întoarceți cu ambalajele, sau alte deșeuri, la magazin sau într-un centru modern de colectare separată, unde sa aveți garanția că acele deșeuri sunt reutilizate, reciclate? (% NU)

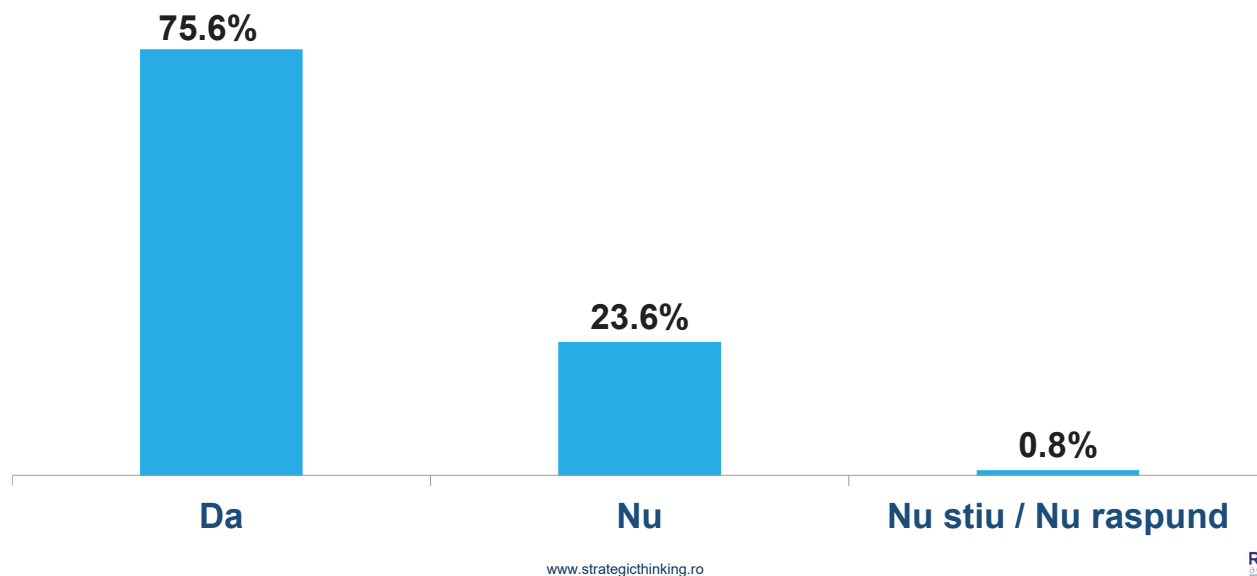

www.strategicthinking.ro

ROMANIA
agenda 2050

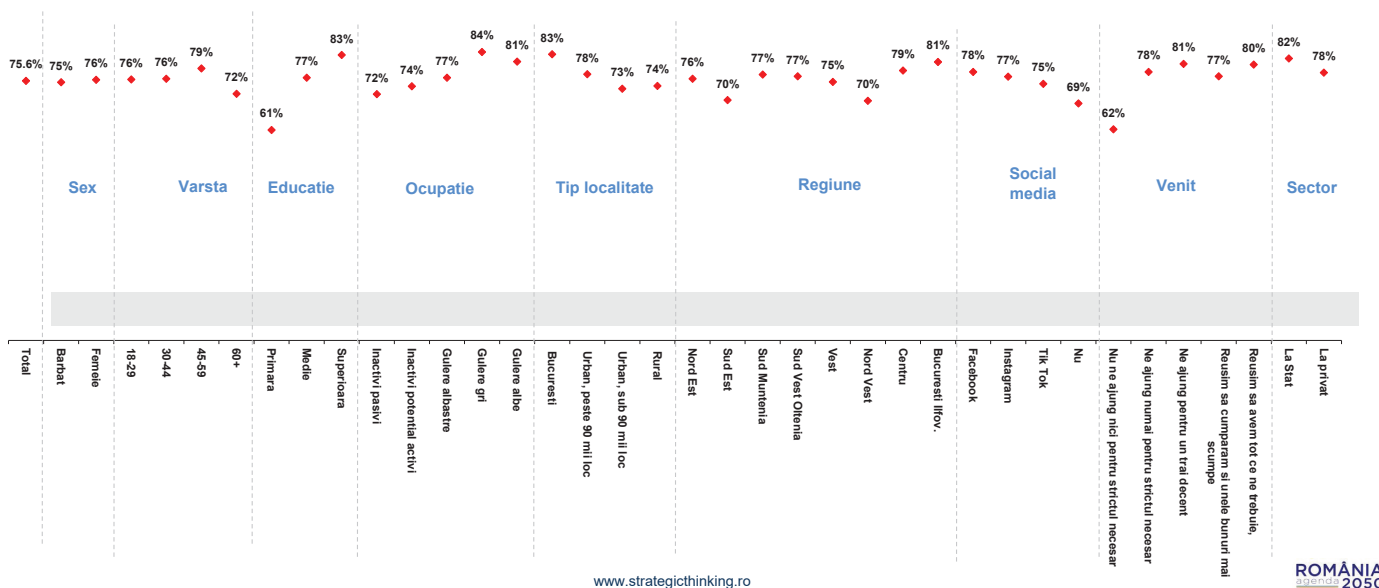
Economia circulară – reciclare (II)

Dacă ați cunoaște traseul deșeurilor/gunoiului de la colectare și până la reciclare și ați fi sigur că deșeurile sunt reciclate, ați fi de acord să plătiți mai mult pentru produse reciclabile? (% total eșantion)

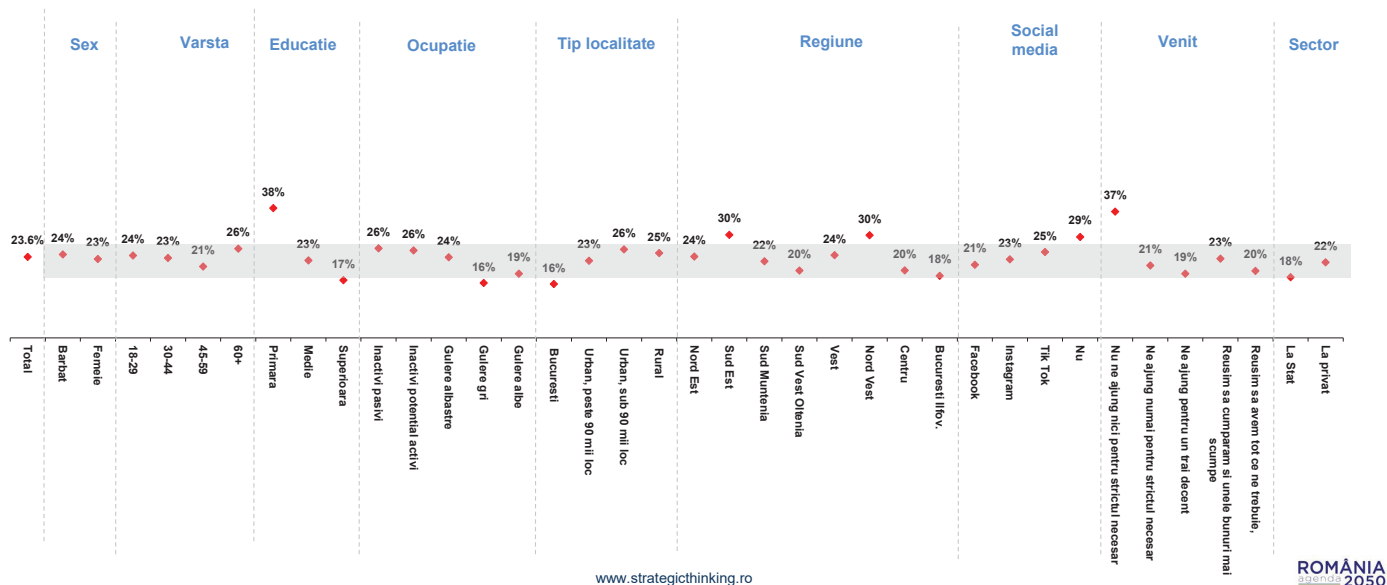
Economia circulară – reciclare (II) - Profile

Dacă ați cunoaște traseul deșeurilor/gunoiului de la colectare și până la reciclare și ați fi sigur că deșeurile sunt reciclate, ați fi de acord să plătiți mai mult pentru a produse reciclabile? (% DA)

Economia circulară – reciclare (II) - Profile

Dacă ați cunoaște traseul deșeurilor/gunoiiului de la colectare și până la reciclare și ați fi sigur că deșeurile sunt reciclate, ați fi de acord să plătiți mai mult pentru a produse reciclabile? (% NU)

DATE METODOLOGICE

Sondajul de opinie a fost realizat de INSCOP Research la comanda think-tank-ului STRATEGIC Thinking Group.

Datele au fost culese în perioada 23 mai - 14 iunie 2022, metoda de cercetare fiind interviul prin intermediul chestionarului.

Datele au fost culese prin metoda CATI (interviuri telefonice), volumul eșantionului simplu, stratificat fiind de 1500 de persoane, reprezentativ pe categoriile socio-demografice semnificative (sex, vârstă, ocupație) pentru populația neinstituționalizată a României, cu vârsta de 18 ani și peste.

Eroarea maximă admisă a datelor este de ± 2.53 %, la un grad de încredere de 95%.

Addenda la dosarul despre locuire

Oameni / case / orașe

Andra Mitia Dumitru:

„Spațiul determină comportamentul uman, asta este admis și la nivel de științe sociale și din perspectivă urbanistică”

interviu realizat de Corina Taraș-Lungu

”

D

iscuțiile despre urbanizarea ruralității (blocul văzut ca o stradă pe verticală) sunt corelate cu locuirea colectivă. Și de aici putem deduce încotro se îndreaptă discuția despre identitatea locatarilor, care se transformă și ea puțin, pe măsură ce te muți de la casă la bloc. Nuanțele pot fi multiple, iar vecinătățile de bloc mai există în foarte mică măsură. Dacă vorbești despre identitatea locuitorilor în raport cu spațiul, aș zice că trebuie să te uiți invers, de la spațiu la om. Și vei avea un profil general al tipologiei.

“

La Urboteca încercați, printre altele, să familiarizați publicul cu chestiuni de proiectare urbană. De ce e important pentru o comunitate să cunoască ABC-ul urbanismului?

Informația este putere, în orice doză, întotdeauna. Țsta ar fi răspunsul simplu. Răspunsul detaliat este că acolo unde e cazul de astfel de informații și oamenii le cer, ele chiar fac o diferență. La un prim nivel, treaba cetățeanului nu este să cunoască proiectare urbană, dar în contextul unui oraș ca București – și, mai mult, în contextul unor orașe post-socialiste specifice pentru partea asta de Europă –, acest aspect este deseori nereglementat corespunzător sau în acord cu transformările urbane care vin la pachet cu niște schimbări politice și sociale. Contextele acestea nasc fel și fel de situații, care, abordate cu răbdare, perseverență și informație, pot fi aduse pe un aliniament comun. Dacă tot ai inclus cuvântul comunitate în întrebare, în cazul ăsta o comunitate poate fi comunitatea locuitorilor din cartierul X preocupați de construirea unor vile cu regim de înălțime nepermis în zona respectivă sau comunitatea celor care sunt deranjați de folosirea necorespunzătoare a unui teren de utilitate publică etc. E important să îți cunoști drepturile și asta vine dintr-o informare conjugată, pentru că doar așa poți să pui la îndoială aspecte care poate doar ți se par în neregulă.

În 2014, cel mai căutat apartament din capitală era situat în cartierul Tineretului, avea peste 70 de metri pătrați și 3 camere, la etaj intermediar. Astăzi, care credeți că este cel mai căutat tip de locuință?

Nu cred că s-au schimbat foarte multe de la ultima sondare a pieței imobiliare în privința acestui aspect în București. E posibil ca la un centimetru în fața sau în spatele acestui prototip de locuință să fie cel al apartamentului dintr-un ansamblu rezidențial dintr-o comunitate gated, situat undeva în zonele periferice ale orașului, cu 2 sau 3 camere și cu viitori sau actuali proprietari cu vârste de aproximativ 25-45 ani. De când m-a preocupat acest aspect al locuirii în București am dezbătut aceste subiecte în podcastul Urboteca, alături de doi specialiști care au cercetat istoric și antropologic locuirea în ansamblurile rezidențiale și locuințele proiectate în perioada de început de secol XX. Discuția din podcastul respectiv are scopul de a sublinia cât de diferit evoluează reperele și criteriile unor locuințe dezirabile, în funcție de contexte care, de fapt, nu țin deloc de spațiul construit în sine, ci de celelalte învelișuri ale locuirii: context social, politic și economic etc. Episoadele pot fi ascultate aici și aici.

Cheia în care putem discuta despre obiectivele culturale vii ale orașelor de astăzi

Cum se construiește identitatea locatarilor în raport cu spațiul locuit?

Spațiul determină comportamentul uman, asta este admis la nivel de științe sociale și chiar din perspectivă urbanistică. Sigur că atunci când dispui de un spațiu intermediar între oraș și locuință, cum ar fi cartierul, e destul de probabil să dezvolți interacțiuni de tip vecinătate, la orice scală ar fi ele. Sau dacă dispui de o curte, timpul liber și odihna au altă configurație

pentru locuitorul respectiv. În cazul apartamentelor însă aria activităților pe care le poți dezvolta sunt din sfera privată și casnică și atunci premisele pentru un individualism crescut și o atomizare a relațiilor sociale sunt la ele acasă. Ceea ce, de fapt, a și fost proiectat de statul socialist prin locuirea colectivă și prin „formarea omului nou”. Discuțiile despre urbanizarea ruralității (blocul văzut ca o stradă pe verticală) sunt corelate cu locuirea colectivă. Și de aici putem deduce încotro se îndreaptă discuția despre identitatea locatarilor, care se transformă și ea puțin, pe măsură ce te muți de la casă la bloc. Nuanțele pot fi multiple, iar vecinătățile de bloc mai există în foarte mică măsură. Dacă vorbești despre identitatea locuitorilor în raport cu spațiul, aș zice că trebuie să te uiți invers, de la spațiu la om. Și vei avea un profil general al tipologiei.

Care sunt punctele culturale strategice ale orașelor de astăzi, acele locuri care concentrează în jurul lor funcții simbolice?

E greu să lansezi ipoteze, dacă vorbim de orașe în general, pentru că fiecare oraș are identitatea și istoricul lui distincte. Încercând să dau un răspuns cât mai realist, am vizitat mental orașe precum Oxford, Londra, Suceava, Craiova, București, Berlin sau Giurgiu și Sibiu, printr-o lupă calibrată la istoricul politic și economic. Consumerismului exacerbă și gentrificarea sunt linii roșii care atrag cu ele polarizarea

„obiectivelor culturale”, ca mall-ul sau cafenea standard pe care o găsești în toate dintre orașele enumerate mai sus. Pe de altă parte, poți vorbi și despre centre culturale reale ale orașelor, precum teatre și parcuri cu tradiție, cinematografe sau pur și simplu o stradă pietonală care magnetizează industria creativă. Important de subliniat aici e că într-un oraș post-socialist te poți aștepta ca centrele civice – „casa de cultură” –, care au fost proiectate ca nuclee culturale, să fie pe moarte sau doar un suport pentru reclame outdoor, iar obiectivele culturale să le găsești în cafele, cartiere creative sau centre comerciale. Aceste aspecte vorbesc direct despre gradul bunăstării sau al nivelului economic în care se găsește orașul respectiv. Am vizitat recent un cartier în Berlin, Friedrichshain, care s-a transformat vizibil în ultimii 30 de ani. De la un cartier muncitoresc din partea estică a Berlinului a devenit un pin cultural pentru întregul oraș și pentru turiștii săi. Privit în zoom out, el este acum un obiectiv cultural în sine. Locuitorul tipic al acestui cartier este un tânăr(ă) cu vârsta cuprinsă între 30 și 40 de ani, care are preocupări în zona industriilor creative și un venit care se înscrie în categoria upper middle class. Cât despre preocupările și nevoile lui culturale, acestea țin de grădinarit urban, estetică, arte și gastronomie. Gentrificarea este la ea acasă în acest cartier, pe toate palierele: servicii nișate pentru locuitorii cartierului, piața imobiliară în regim turistic, cafelele și baruri, refuncționalizări culturale ale spațiilor industriale și, în general, o atmosferă aparent boemă, cu restaurante

Foto: Andra Mitia Dumitru

Foto: Oana Pavăl

Foto: Augustin Krysta

unde poți încerca meniuri dintre cele mai exotice locuri ale lumii. Revin la direcția politico-economică a momentului în care un oraș se regăsește și răspund că aceasta este cheia în care putem discuta despre obiectivele culturale vii ale orașelor de astăzi.

Există o mare distanță socială și culturală între spațiile urbane și cele rurale. Suntem hiperurbanizați?

Aș spune că nu. Fenomenul social al „comunităților imaginate”, prin care grupuri de oameni aleg să se reorienteze către natură sau către localități mai mici, este deja un trend al ultimelor decenii. Cred că vârful hiperurbanizării și-a atins de mult apogeul, iar preocupări precum tranziția ecologică și semnalele de alarmă cu privire la consecințele hiperurbanizării au dimensiuni cel puțin mondiale acum. Dacă revenim la spațiul românesc, aș zice că migrarea ruralului către urban s-a inversat de cel puțin 20 de ani, iar acest lucru aduce cu sine nu doar o calitate a vieții, ci și o amprentă de carbon mai redusă.

Spațiul are legătură directă cu felul în care arată relațiile sociale pe care el le determină

Care mai este importanța cartierului în ceea ce privește apartenența la o comunitate?

Granițele cartierului sunt repere invizibile negociate la nivel subiectiv. Cartierul este mai degrabă o formă fluidă decât un cadran pe harta orașului. Sensul social al cartierului este și mai specific de atât, pentru că spațiul are legătură directă cu felul în care arată relațiile sociale pe care el le determină. Când analizezi o comunitate dintr-un cartier anume te întrebă în primul rând cine este acea comunitate și dacă ea există înainte de a presupune asta ca cercetător. Sigur, e dezirabil să îți dorești să existe o comunitate, dar poți începe să descoperi comunitatea de cartier prin a te uita la felul în care arată cartierul respectiv pe harta orașului și, apoi, printr-o vizită la pas prin cartier. Dacă acest cartier despre care discutăm este într-o fază de transformare profundă, cum e cazul cartierului Buzești-Matache, comunitatea pe care nu am regăsit-o acolo are legătură cu traumele suferite de acea zonă urbană care a fost cândva un cartier. Altfel, în cartiere precum Tineretului, Cișmigiu sau Bucureștii Noi, vom găsi comunități preocupate de îmbunătățirea condițiilor din spațiul pe care-l locuiesc, cu probleme legate de trafic, de păsări care colonizează un parc istoric sau cu preocupări civice intens reprezentate. Ce pot spune cu siguranță e că un cartier e un spațiu-tampon între oraș și locuință și are funcția pe care prisma o avea pentru locuința de la sat. Că situația se complică puțin în cazul cartierului urban, pentru că el depinde de o administrare centralizată, asta e altă discuție care duce la mulțumiri sau nemulțumiri civice, planificare urbană și coeziune socială.

S-au diluat relațiile de vecinătate dintre locuitori? Ce diferențe sunt între vecinii de la casă și vecinii din blocuri?

Dacă vorbim despre cartiere de locuințe colective din orașe precum București, da. Propun stereotipul locului de parcare ca etalon pentru felul în care arată relațiile de vecinătate. Lupta pentru teritoriu a canibalizat orice urmă de socializare sănătoasă. Paradoxal, problemele legate de locul de parcare vorbesc și despre numărul în creștere al oamenilor, deci ai putea deduce că statistic ar trebui să existe mai multe relații de socializare, dar, revenim la spațiu și la impactul lui asupra comportamentului social. Vecinătatea mai există în relațiile dintre persoanele în vârstă din cartiere, acolo se mai găsesc câteva obiceiuri care vorbesc despre perioada în care lupta pentru spațiu și proprietate era gestionată de stat, nu în sistem privat.

Vecinii de la casă, adică dintr-un cartier cu „străzi pe orizontală” au relații mai bune de vecinătate și chiar te poți aștepta ca un dialog cu o comunitate de vecini să fie posibil. Mă gândesc acum la cartierul Bucureștii Noi, care, deși are un bulevard central cu locuințe colective construite în anii 1950 și 1960, este un cartier de case. Am avut ocazia să-l cercetez timp de 3 ani. Comunitatea de acolo este una bine definită de relații de vecinătate. Există în cartier chiar și un grup civic, Grupul de Inițiativă civică Bucureștii Noi, format dintr-un grup de vecini care își doresc să aibă o viață mai bună într-un cartier în dezvoltare. Chiar dacă se construiește masiv în cartier, locuitorii de acolo sunt atenți la acest aspect și s-au organizat în grupuri de interese care apară cauzele și normele locuirii în cartier. E foarte interesant când un grup civic se formează pornind nu de la o problemă, ci de la dorința de mai bine. Acestea sunt însă cazuri mai puțin întâlnite, dar în același timp ele vorbesc și despre calitatea relațiilor de vecinătate. Altfel, la nivel micro, vecinătatea de la case poate să însemne și o supraapreciere a spațiului privat, aspect prezent în mod vizibil prin garduri înalte și numeroase camere video (ex: zona Cățelu din Baba Novac), dar și prin prezența unor grupuri de copii care încă mai pot să se joace în fața porților. E interesant să îți pui ochelariiăștia la o plimbare prin oraș.

Orașe precum Oradea, Bruxelles, Sibiu sau Copenhaga au constituit un brand urban

Orașul este un înveliș al locuințelor, iar locuințele compun orașul. Cum se raportează românii la memoria locului?

Cred că există studii serioase pentru acest subiect care să răspundă la întrebare legată de raportarea românilor la memoria locului. Ce pot eu răspunde vis-à-vis de acest aspect este legat de felul în care

se raportează locuitorii unui cartier din București la acest aspect și anume, unul aproape nul. Dacă mărim cadrul de analiză, memoria locului, în cazul unui oraș, vorbește despre un strat de semnificație și de valorizare a spațiului respectiv. Orașe precum Oradea, Bruxelles, Sibiu sau Copenhaga au constituit un brand urban din această memorie a locului, pornind de la identitatea și simbolurile locale în jurul cărora au construit o poveste care poate fi vândută și care poate menține o identitatea locală. București ce simbol al orașului are, v-ați întrebat? Eu m-am regăsit în fața acestei întrebări și mi-am dat seama că lipsa unui răspuns indică nivelul de apetență pentru înțelegerea memoriei locului la nivel local. Zilele Bucureștiului vehiculează niște legende locale care apar doar la zilele festive, dar o viziune de ansamblu nu există încă. Istorici și cercetători interesați, sigur, există. Ai la un prim nivel stratul istoric de interes, apoi cel obiectiv – ce își amintesc locuitorii despre cartierul pe care-l locuiesc – și mai ai și viziunea asta mai amplă prin care împachetezi identitatea și memoria unui loc printr-un brand urban. În cazul Bucureștiului lucrurile intră pe un făgaș mai sănătos și mai puțin amnezic în privința asta și sper că vom recupera aceste hibe.

Cum stăm la capitolul practicilor participative pentru dezvoltarea urbană?

Practicile participative înseamnă coproducție, design participativ, democrație participativă și planificare

„din stradă”, adică inputul persoanelor care folosesc spațiul respectiv, integrat în deciziile de planificare. Vestile sunt bune în această privință, pentru că apariția și activitatea grupurilor civice vin în întâmpinarea acestei nevoi – a planificării urbane prin identificarea și colectarea datelor existente de la firul ierbii, bottom-up. Avem exemple multiple atât în București, cât și în alte orașe din țară, unde dialogul dintre administrație și locuitori este chiar instituționalizat administrativ. Pentru niște orașe post-socialiste, poate și în contracte urbane, specialiștii spun că, de fapt, prin practicarea acestui tip de urbanism pentru comunități se pot rezolva unele dintre problemele majore cu care orașele de acest tip se confruntă. Ce se întâmplă concret este că locuitorii au șansa să contribuie activ la administrarea orașului, prin stabilirea priorităților pentru cei care administrează orașul. Planul comunitar este un instrument optim prin care opiniile locuitorilor pot ajunge într-o formă integrată către administrația locală. Este deschis un dialog, fie dintr-o parte, fie din alta. Expertiza de la Urboteca și de la Asociația pentru Tranziție Urbană constă în acest tip de transfer de cunoștințe și de mediere a unui dialog între cele două entități. În ultimii 8 ani ne-am aplecat specific asupra acestui aspect și credem că procesele participative nu numai că implică cetățenii în procesul decizional, dar și cresc coeziunea comunitară și ajută administrația în eficientizarea bugetării și aplicării unor măsuri cerute de utilizatorul direct. ●

Andra Mitia Dumitru este sociolog, cu un master în antropologie socială și dezvoltare comunitară. Urmează cursuri doctorale cu o temă care analizează impactul planificării participative în orașele shrinking din țările post-socialiste. Este membru al Asociației pentru Tranziție Urbană (A.T.U.) și sociolog la Urboteca, o asociație care contribuie la viața orașului prin aplicarea cercetărilor despre buna guvernare urbană, democrație participativă în planificare și proiectare urbană. Andra Mitia a realizat în 2016 un studiu amplu privind diversitatea locuirii din București. Foto: Bogdan Andrei Bordeianu

Leo Butnaru:

„Strada Kiev / 31 august a fost generoasă cu mine, cu destinul meu...”

Organizatorii Conferinței Internaționale „Identitățile Chișinăului”, dedicată străzii 31 august 1989, mi-au solicitat și mie contribuția/participarea. Ce temă mi-am zis, care – să vezi! – îmi dau seama într-o clipă-două, este implicată chiar în destinul meu. Această stradă, pe durata a câtorva decenii, numită Kiev, deja de alte câteva decenii purtând emblematicul nume pentru reanimarea, revigorarea spiritului național românesc la Chișinău, în Estul pruto-nistean al Moldovei istorice.

Dar s-o pornesc oarecât metodic, consecvent în urmărirea implicării acestei artere urbane, sui generis spiritual-culturale în destinul unui copil/elev, apoi student, culminând cu orășenizarea definitivă a acestuia.

Nu pot spune dacă, la prima mea descindere la Chișinău, într-o excursie de acum cam șaiszeci de ani, tovarășa învățătoare ne-o fi dus și pe strada imediat următoare bulevardului Lenin, numită Kiev. Țin minte doar plimbarea și distracția prin parcul Catedralei, pe lateralul acestuia dinspre strada Pușkin, unde ne luam avânt și lunecam pe trotuarul făcut loc de lunecuș de alții, înaintea noastră. Dezechilibrându-se în viteza lunecării, vreuna din mogâldețele ce eram se pomenea aruncată de pe pistă, bufnind, berbecește, cu capul în burta vreunui trecător care, bineînțeles, nu era orășean delicat în toate – mai înjura, mai te ajungea cu un picior în fund! „Bă, țărănoiule!”, auzeai cum agresatul îl preamărea, spre negativ, firește, pe colegul nostru făptaș care, ca fiecare altul dintre noi, nu era decât un pui de sătean de la Răut, ce dorea să-și petreacă din plin libertate ființei, la prima sa descălecare într-un oraș sadea, capitalie de re(s)publică unională.

Dar e sigur că prima mea promenadă pe strada Kiev mi s-a întâmplat în 1964, când, în urma unor peripecții și răzvrătiri adolescente (plecasem din școala medie din satul de peste Răut, Chițcani, unde eram subevaluat la unele materii), am fost înscris elev la școala medie Nr. 11 „Ion Creangă” din Chișinău. Atunci am făcut o tentativă de a deveni cititorul Bibliotecii Naționale, dar s-a dovedit că nu se poate: încă nu aveam pașaport, nici un alt document care să confirme locul meu de trai în oraș. „Cum să dăm noi cărți pe mâna unui necunoscut, fără repere de localizare administrativă?”

Destinul îți corijează planurile, perspectivele, încât eu m-am văzut nevoit să mă reîntorc în sat (80 de kilometri nord de Chișinău), să-l susțin pe tatăl, care trecuse prin două complicate intervenții chirurgicale și, provizoriu, își pierduse capacitatea de muncă.

Însă destinul, spuneam, știe și să amelioreze, să te încurajeze din nou. Astfel că, chiar în zorii despărțirii de școala medie din Ciocâlteni (aveam patalama la mână, plus medalia de eminență), condus de clasa noastră a X-a C la șosea, eu porneam spre Chișinău în buzunar cu invitația de a participa la o conferință unională (adică din întreaga... Uniune Sovietică) a tinerilor literați. Recomandarea și invitația veneau din partea ziarului „Tinerimea Moldovei”, în care mi se întâmplase debutul poetic al elevului ce mai fusesem ca ieri.

În fine, ajuns la Casa Presei, prezentându-mă redactorului-șef Axentie Blanovschi, primesc îndrumările necesare: decontare la contabilitate, cazare, iar a doua zi să fiu prezent la deschiderea conferinței, pe strada Kiev numărul... (Să reținem: și Casa Presei avea atingere de strada Kiev, la intersecția ei cu str. Pușkin Nr. 22).

Dar s-o iau pe scurtătură. Devenind student, strada Kiev era una din cele mai frecventate de mine. Aici se află Biblioteca Națională, unde mi-am petrecut zile și prelungi înserări. În clădirea în care își are sediul actualmente Muzeul Național de Arte era situată Uniunea Scriitorilor. Aici veneam la discuțiile primelor manuscrise ale tinerilor. Aici mi-a fost discutată și viitoarea mea primă carte de poeme (în 1974).

La Casa Presei exista un cenaclu cu tradiție, „Lucașul” de la „Tinerimea Moldovei”. La biblioteca Națională – cenaclul literar „Miorița”. Ne întâlneam la cenaclu și în Casa Orășenească a Tineretului, situată undeva la colțul străzii Kiev cu Miciurin, pe atunci, Sfatul Țării azi. Iar la Institutul Politehnic, în blocul său de pe strada Kiev (fostă clădire a Seminarului Teologic, în care a studiat Alexei Mateevici), eram invitați la cenaclul „Ramuri”. Pe atunci se întrunea în ședințe și cenaclul literar de la Institutul de Medicină, însă curând satrapii regimului comunist au exclus limba română din

procesul de predare, manualele în limba română fiind pur și simplu distruse, iar profesorii și studenții – intimidati, învrăbiți între ei. Turnătorii se înmulțiseră alarmant. Îi avusesem și noi la universitate, destul de mulți. Post factum, puteai să-i depistezi după modul cum făceau carieră, agreeți și promovați de partid, comsomol, kgb. Erau unicii cărora li se permitea te miri ce călătorii peste hotare.

Apoi Uniunea Scriitorilor a trecut în clădirea ei actuală de pe strada Kiev 98. Aici veneam la redacțiile revistelor „Nistru”, „Kodri” (în rusește). Aici și-a transferat sediul săptămânalul „Literatura și Artă”, al cărui angajat eram.

Într-o dimineață, pe când coborâsem din troleibuz la Casa Presei, luând-o spre USM, pe strada Kiev am văzut un caz puțin atipic: niște muncitori rodeau cu mari perii de oțel peretele din chirpici de calcar sarmatic al casei, în care locuiau ștabii timpului, inclusiv imbecilul secretar-prim al comuniștilor din RSS Moldovenească. Locul acelei rosături se mai vede și azi, calcarul peretelui fiind, încă, ceva mai deschis la culoare, decât patina vremii de pe întregul zid. Aflu că, noaptea, oameni curajoși scrisese cu vopsea pe peretele politrucilor „Cuib de dvoreni”. Să vezi, chiar pe cuibul ce avea milițieni de gardă! Mare scandal, mare vâlvă, mare daravelă... antisovietică! Spectacol, nu alta! De altfel, ca și „spectacolele” cu reconstruirea clădirii, în care actualmente se află Muzeul de Istorie și Arheologie: a fost „împinsă”, strămutată cu 10 metri îndărăt, mai departe de stradă. Cazul însă avusese precedent: clădirea, parcă dotată cu ambrazuri în loc de geamuri, a CC al PCM, pe când deja avea temelia (și... sub-temelia: buncăre etc.) pusă, băgată adânc în pământ și apărută cam la doi metri deasupra lui, a fost distrusă (milioane de ruble, ce mai!) și împinsă cu vreo 15 metri îndărăt. Așa dorise bossul... bossovicilor, Bodiul-coadă-de topor!

Pe această arteră urbană este situată și biserica „Sf. Pantelimon”, care la începutul anilor 1990 a revenit la menirea ei, duhovnicească. Însă comuniștii o pângăriseră, în spațiul respectivului lăcaș deschizând o așa-zisă sală de degustație (a vinurilor). Unii degustau, alții beau în toată (fărăde)legea! Din vreme în vreme, trec pe lângă acest locaș fie și din necesitatea de a intra la policlinica, oarecum discretă, cu care se învecinează. Dacă aprinzi o lumânare în biserică, înainte de vizita la medici sau după ea, te simți parcă mai în siguranță, mai în bună stare sufletească și trupească.

Pot spune cu certitudine că strada Kiev / 31 august a fost generoasă cu mine, cu destinul meu de cititor, scriitor, jurnalist, traducător. Unul din exemplele pe care țin să-l evoc (îmi vine să-i spun: fulminant!) e cel legat de sosirea lui Nichita Stănescu la Chișinău

și întâlnirea cu el la fostul hotel „Codru”. Era în prima decadă a lunii septembrie 1976, când pe aici se țineau zilele literaturii sovietice în RSS Moldovenească. Oaspeții, participanții mai speciali, fuseseră primiți într-un cerc „restrâns și tovarășesc”, oficial-nomenclaturist. Discreție bolșevic-tovărășească, încât nu se aflase, spre exemplu, nici la Casa Presei (zisă și – se știe de ce – Casa Presiunii), prin redacții (eu eram la Tinerimea Moldovei) că la acel eveniment vor participa și doi scriitori români, unul dintre ei fiind chiar Nichita Stănescu, numele și creația căruia – să nu pară incredibil azi! – pe atunci, la Facultatea de Filologie a Universității, prin cenaclurile literare (la Chișinău, activau vreo 7-8 de asemenea grupări ale debutanților) era foarte popular.

Secretarul Boțu și boșii de la USM nu trimiseseră după Nichita vreuna din mașinile organizației scriitoricești (erau vreo trei, pare-se), iar Stănescu și Tomuș au fost conduși spre un taxi. La volan – o rusoaică, sau vreo securistă, căreia i se sugerase să nu răspundă la provocările... românilor. Când ajunseră la hotelul „Codru”, galant cum era, Nichita vru să răsplătească tovarășa de la volan, însă dat fiind că nu avea niciun ban sovietic asupra lui, își scoase cămașa și i-o oferă șoferiței, mai și îmbrățișând-o, aceasta încercând totuși să... păstreze distanța. Femeia zâmbi strâmb, deschise portbagajul și puse acolo cămașa poetului...

Din momentele (unele minunate, încântătoare!) cu Marele Poet (le-am publicat într-un eseu din „România literară” – „Nichita Stănescu la Chișinău”, inclus și volumul „Vederea dinspre alții, vedere spre alții”) le voi reține de cele ce țin, „strict”, de arealul străzii ce avea să devină 31 august 1989.

În una din dimineți, aflându-mă în fața hotelului, mă pomenesc întrebat de Pavel Boțu, secretarul prim la scriitori: „Ce faci, tinere?”. Îi spun ce-i spun. „Ce ai zice, dacă împreună cu Gheorghe Dmitrievici (Vodă), veți însoți oaspeții la aeroport; unii pleacă ceva mai devreme”. Propunerea m-a bucurat, Gheorghe Vodă fiind filotimul meu, cel care mi-a susținut și a prefațat cartea de debut, apărută în aprilie a aceluiași an 1976. La aeroport poate că am plecat o dată sau de două ori, conducând nu mai țin minte pe cine. Iar după ce ne-am îndeplinit pe cîste misiunea, nea Gicu, poetul Vodă, zice să intrăm în restaurantul hotelului, unde, într-o nișă destul de încăpătoare, se găsiră locuri și pentru noi doi, la o masă la care se aflau Nichita Stănescu, Mircea Tomuș, Pavel Boțu, Aureliu Busuioc, Victor Teleucă, poate și altcineva, dar, sigur, și ăla de la CC cu ideologia și propaganda...

Eram în stînga lui Tomuș, Tomuș – în stînga lui Nichita. Unii din cei prezenți au citit versuri, iar Nichita s-a „dezlănțuit” cu „A unsprezecea elegie”.

La un moment dat, Pavel Boțu, ca amfitrion-șef, se ridică și – ce credeți că face? – rostește un toast pentru... „Leonid Ilici Brejnev, mare om de stat, lider mondial” etc. Noi cum să procedăm? Ne ridicăm în picioare și bem pentru ce s-a propus...

Ei bine, după o pauză de „Negru de Purcari” sau, poate, de „Cabernet”, Mircea Tomuș zice: „Nichita, acum un timp, și tu ai fost primit de un mare om de stat. Poate spui ceva?” Stănescu se ridică – ce să-i faci, așa a fost, – rostind un toast pentru tovarășul... Nicolae Ceaușescu. Bineînțeles, iar în picioare, am ciocnit paharele, închinând pentru ce ne îndemnase ilustrul coleg.

Și la acea agapă prelungită până mai târziu, Nichita avusese o ținută dezinvoltă, nonconformistă. Gravitatea oficioșilor nu-l timora, de parcă nici nu i-ar fi observat.

Bineînțeles, peste câteva decenii trecute, mărturiile vin oarecum mai dezafectate, însă unele momente ale acelor întâmplări excepționale, precum le trăiam eu atunci, le pot invoca aproape cu exactitate. Era fascinația unui mare poet, poate că azi considerat ceva mai puțin important, depinde... Speram să-l mai revăd pe

*Pe această arteră
urbană este situată
și biserica „Sf.
Pantelimon”, care la
începutul anilor 1990
a revenit la menirea
ei, duhovnicească.
Însă comuniștii o
pângăriseră, în spațiul
respectivului lăcaș
deschizând o așa-zisă
sală de degustare
(a vinurilor). Unii
degustau, alții beau în
toată (fărăde)legea!*

Nichita. Ba, într-o vreme, se zvonise că Stănescu va veni din nou la Chișinău. Însă nu a sosit. Cică, între timp, s-ar fi îndrăgostit lulea, etcetera...

Artă stradală în zona centrală din Chișinău: Statuia îndrăgostiților realizată de Pavel Obreja. Sursa foto: Visit Chisinau

Iar acum vreo doi ani am făcut ultimele fotografii ale fostului hotel „Codru”, ce se afla în proces de demolare. (Se zvonea că, chipurile, clădirea chișinăuiană fusese plagiată după una din spațiile scandinave... Oricum, „Codru” avusese o istorie dinamică, o bună parte din care a fost fixată, înregistrată în arhivele KGB-ului.)

Eh, de câte ori și în câte locuri strada 31 august 1989 și-a tot schimbat înfățișarea! Uneori spre bine, alteori – nu prea... Precum în cazul tuflirii pe de laturile clădirii Teatrului „Licurici” a unor localuri de consum, atât de nepotrivite cu anturajul – clădirile Muzeului Național de Arte, Teatrul „Licurici”, „Muzeul de Istorie și Arheologie, în față – Biblioteca Națională. Cunosc istoria – e un bine, o cedare pe care i-a făcut-o fostul primar Urechean (trebuia... urecheat!) unui amic. Cu astfel de amiciții, cedări,

închideri de ochi la fărădelegi Chișinăul a fost și continue a fi sluțit, desfigurată...

În fine (de etapă), câteva decenii la rând am tot străbătut strada Kiev, apoi 31 august, pe aceasta trecând-o, pedestru, și azi, uneori fredonând melodii din celebrul film al lui Fellini *La strada* (ah, Dino Rota!...). Pentru a nu fi repetitiv, n-o să mă refer în extenso la motivația care a schimbat... ecuația: totul porni de la mișcarea de redeșteptare (nu de... renaștere, pentru că nu eram... morți, nu?) națională, multe din impulsurile ei inițiale având loc în incinta Casei Scriitorilor. Dar și pe Aleea Clasicilor din Grădina Publică „Ștefan cel Mare” (azi; altădată – altcumva numindu-se...), având și ea o latura de sud tangentă cu strada 31 august.

Aici, clădirea fostului Muzeu al... Partidului Comunist a fost dislocată de Ministerul Justiției și Arhiva de Stat (de unde, de altfel, mi-am adunat unele motivații pentru... pensionare). Fosta clădire a comitetului orașenesc de partid (unic și bulldog) mai întâi i-a fost atribuită unui colegiu de arte plastice, apoi a intrat în ea Ministerul de Externe. Vizavi – Casa sindicatelor, iar, lateral pe dreapta, – sediul UNESCO.

Între străzile Sfatul Țării și Lazo e unul din blocurile de curs ale Academiei de Arte. Eu îl țin minte de pe când în el se afla filiala celebrului pe timpuri hotel „Moldova”, mai ales imprimându-mi-se adânc în memorie câteva seri petrecute împreună cu tinerii absolvenți ai unei celebre școli teatrale din Moscova, care aveau să se includă în viața scenică de la noi. Provizoriu, ei fuseseră cazați aici/acolo: Ion Puiu (la o ședință a cenaclului „Eminescu” de la Universitate a urcat pe un pupitru, recitând, sonor-incitat, poeme patriotice, ceea ce s-a lăsat cu nemulțumiri ale șefimii de la catedră, dar mai ales de la Planetariu – KGB), Anatol Răzmeriță (acompaniindu-se la chitară, depăna poeme de Tudor Arghezi, Ion Minulescu...), Diana Barcaru, Iurie Negoită, Ninela Caranfil, Mihai Iorga (retras, delicat, parcă deloc asemănător fulminantului său frate Liubomir Iorga...). Iar azi, vecinul ex-filialei hotelului „Moldova” e hotelul „Dacia”, fost al comsomolului.

Cu toate ale ei și ale noastre, ale bătrânului Chișinău și nu numai, strada 31 august 1989 își continuă existența tumultuoasă, cu atâtea evenimente desfășurate în Casa Scriitorilor, în cele câteva muzee de importanță națională, cu două biblioteci naționale, una fiind filiala celei pentru copii. Pe această stradă poposesc delegații din țările lumii (la Ministerul de externe, reprezentanța UNESCO, Palatul Republicii etc., etc.). Spectacole, saloane bibliografice, conferințe, expoziții (unele din acestea, cardinale, pot spun, în destinul meu), așa-zisele mese rotunde [cam... colțuroase!] – la Biblioteca Națională, organizată

de regretatul coleg Alexe Rău și la Muzeul de Literatură „Kogălniceanu”, actualmente în curs de strămutare pe strada Mateevici), lansări de cărți... Cărți concepute, elaborate, lansate la fosta editură EUS de la Casa Scriitorilor. Acolo, împreună cu prietenii Ioan Mânăscuț și Tudor Marin, la începutul anilor 1990, am pus la bună cale seria „Poezii de duminică”, în care, cu titlu de urgență (pentru liceeni, profesori etc.), am lansat antologii compacte din creația celor mai mari poeți români. (Am folosit sintagma bună cale sugerată, implicit, de faptul că școala noastră din Negureni avusese un director cu numele: Bunăcale).

Pe de o parte și alta a străzii se află și trei monumente importante. S-o începem cu cel al lupoaicei romane ce-i alăptează pe Romul și Remus, sub care e plasată, temeinic, spus-a eminesciană „De la Râm ne tragem”. (Vă aduceți aminte de ticăloșia comuniștilor, care ca și cum confiscase monumentul, sub pretextul că-l renovează, tăinuindu-l în locuri ferite... Cu alte cuvinte, și pentru acest simbol s-a dus o lup(t)ă deloc ușoară, pentru a împinge cât de cât îndărăt cozile de topor, mancurții!) Iar Eminescu se află în fața Casei Scriitorilor. Imediat pe stânga, în diagonală, la intersecția străzilor 31 august și Petru Movilă, e amplasat bustul generalului Józef Piłsudski, marele politician polonez fiind unul din prietenii fideli ai românilor. Acum mai mulți ani, în călătoria mea prin Polonia, la Varșovia, pe mijloacele de transport în comun, autobuze, troleibuze, văzusem plasate panouri cu chipurile marilor personalități ale acestei țări, care avuseseră cuvinte de înaltă considerație pentru neamul nostru. Astfel, pe panoul cu Papa Ioan al II-lea era reprodușă spusa înaltului pontif: „Rumunia est Ogorodem Matki Boskiej” – „România este grădina Maicii Domnului”, iar pe cel al mareșalului Józef Piłsudski: „Alianța polono-română trebuie să dureze”.

În fine, tinzând spre înțelepciune și atenți la Ecleziast, e cazul să ne amintim de pilduirile memorabile ale antichității, nu? (De altfel, în latinește, monumentul însemna ceea ce amintește de ceva...) Așadar, să recurgem, instructiv, la unele exemplificări, chiar și de cele nu prea... optimiste. Să zicem: Memento mori. În Roma Antică această frază era rostită în timpul defilării conducătorilor de oști, care se întorceau victorioși din războinice campanii. În triumfalul car de luptă, la spatele gloriosului stătea un biet sclav, care avea menirea să rostească din când în când fraza: Memento mori = Amintește-ți de moarte. Adică, domnul meu și al țării, în pofida uriașii tale gloriei prezente, tu ești totuși un muritor... Acest ecou parcă s-ar auzi și pe strada 31 august, unde, la intersecția ei cu strada Petru Movilă, se află... morga spitalului de urgență. Memento mori... E ceva care, ca

orice altceva, chiar poate inspira – proză, poezie, iată – pasaje de publicistică/eseistic. Iertare, dar reproduc și eu aici unele versuri din poemele mele: „mâinile noastre cunosc ce e moartea – ele/ zilnic intrând după câte ceva în/ morga de apartament a frigiderului/ (de aici aluziva-mi referință la/ elipsoidala cifră 0/ de forma unui inel deformat pe un deget strâns între/ țâțânila ușii/ de frigider...); mâinile noastre trecând peste/ cadavrul vreunui miel vreunei păsări/ peste slana vreunui leș de porc/ peste testiculele însângerate ale roșiilor/ peste rinichii sau doar forma de rinichi a castraveților/ peste sânii de adolescentă curviștină ai cepelor/ (varza unde o trecem – la sâni/ la fese ori la FeSeNe?); mâinile noastre/ trebăluind prin morga frigiderului/ ca printr-un incubator ticsit cu/ cadavrele bobocilor nenăscuți/ în felurimi de găoace/ poate că și în cele de pinguin ce se prăsește la/ polul nord sau de struț.../ (dar să lăsăm Australia/ în plata ex-Zeului Coloniilor...)/ Ce mai ținem în morga domestică a frigiderului? – Icre/ negre în care stau deja pururi nenăscuții pești/ argintii; câte o presărare de sandviș de somon/ de Amur (ce amor sinistru!) sufocați în/ embrionii congelați ai icrelor roșii (adică tot pești argintii)/ ...He! ce umblăm noi cu/ falsul raport dintre inimă și neființă/ când mâinile noastre trebăluiesc zilnic prin/ morga frigiderului? // Mâinile și gurile noastre/ mai în relații (strânse) cu moartea/ cu leșurile ei felurite/ cu... cu... 0 (zero) de inel elipsoidal/ pe degetul deformat între țâțânila ușii de morgă/ domestică. !O! – ce/ mirare stupidă de/ atâtea erori vizibile...

Dar și acest poem în trei părți, ce adie exact din locurile, priveliștile la care ne referim aici:

1. **Peisaj în Chișinău** – În această parte semi-rustică a Chișinăului/ vezi sute de boschete de liliac înflorit/ dar, iată, de neuitat e liliacul revărsat/ la colț de morgă orășenească/ din colțul străzilor Petru Movilă – 31 august/ vizavi-pieziș de colțul alb/ al casei scriitorilor...

2. **Internaționala** – Pe zidul alb-gălbui al morgii orășenești/ un graffiti zugrăvit curcubeic: „Sculați voi/ oropsiți ai sorții!”

3. **Înșelătoarea părere** – Este înșelătoare părerea că/ în morga zăvorâtă/ nu se întâmplă nimic...

Da, memento mori...

Astfel, destinul, providența a făcut ca la foarte multe din evenimentele străzii 31 august să fiu participant, actant și eu. Cu cuvântul scris sau rostit. Inclusiv cu acest text, poate că nostalgic în ecourile pe care le-a captat, le-a răspândit ca o melodie din *La strada...* ●

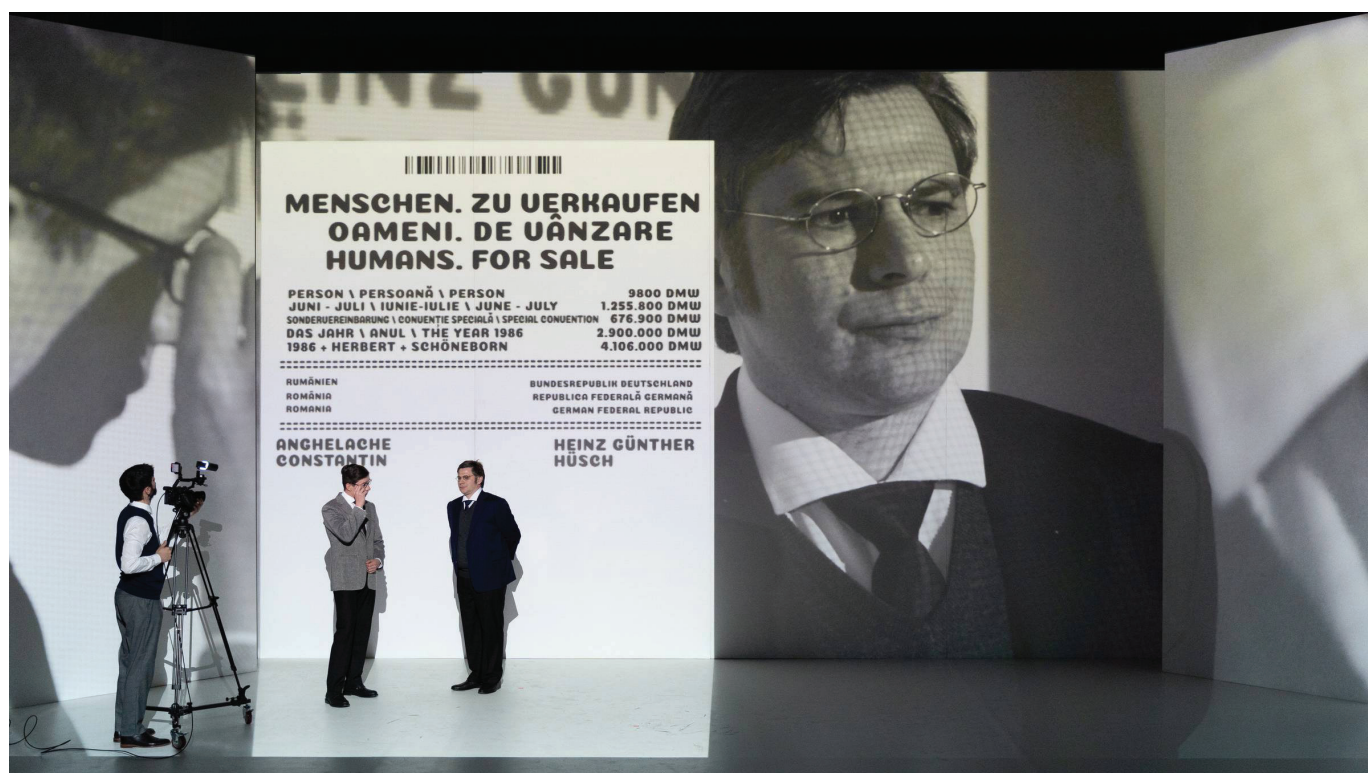

Cristina Rusiecki

Cel mai mare negoț de oameni din Europa în secolul XX

Un spectacol documentar de Carmen Lidia Vidu

Condamnăm vânzarea de sclavi, traficul de carne vie, privarea nejustificată de libertate, încălcarea demnității umane, incluzându-le printre aspectele abominabile ale existenței umane. Cel puțin la nivelul discursului oficial, statele civilizate refuză să negocieze cu teroriștii viețile celor răpiți. Ce se întâmplă însă dacă vânzarea oamenilor se face, oricât de paradoxal ar suna, spre binele lor? Dar dacă întregul stat practică terorismul, cum era cazul în dictatura comunistă? Cât de morală este vânzarea sau cumpărarea oamenilor care încearcă să scape de un stat torționar, unde încălcarea drepturilor fundamentale și lipsa libertății sunt dublate de o propagandă direct proporțională cu privațiunile? Este și întrebarea formulată în video de Germina Nagâț, directoarea Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, în spectacolul lui Carmen Lidia Vidu, „Oameni. De vânzare” de la Teatrul German de Stat din Timișoara.

*„O mostră de teatru
documentar de calitate, pentru
care autoarea s-a documentat
timp de doi ani și jumătate.”*

Tema abordată de regizoarea și autoarea textului este vânzarea etnicilor germani în România comunistă. „Oameni. De vânzare” nu este numai un spectacol de teatru documentar care pleacă de la una sau două știri din ziar, ci rezultatul unei cercetări serioase, prelucrate, decantate și apoi sistematizate. O mostră de teatru documentar de calitate, pentru care autoarea s-a documentat timp de doi ani și jumătate, căutând surse în arhivele Securității, adunând mărturii și făcând interviuri cu oficiali ai regimului comunist implicați direct în vânzarea etnicilor germani, ca și cu negociatorul german, acela care a reușit să elibereze 226.000 de sași și șvabi. Mărturiile lor, ca ultimi supraviețuitori ai procesului, pot fi considerate istorice, surse de documentare pentru cercetătorii interesați de studierea fenomenului. Carmen Lidia Vidu operează o selecție a imensului material adunat pentru a-l organiza într-o structură riguroasă

și inteligibilă. Păstrează situațiile cele mai relevante pentru imaginea de ansamblu, scene definitorii pentru o întreagă serie de fapte desfășurate în procesul de vânzare – atât a germanilor, cât și evreilor – în regimul Ceaușescu, președintele care estima că „petrolul, evreii și germanii sunt mărfurile României cele mai bune la export”.

*„Actorii rostesc textul curat,
fără înflorituri, fără emfază,
fără tehnicile cunoscute de
accesare a emoției.”*

Ca și în montările precedente, pentru Carmen Lidia Vidu adevărul istoric, tulburător în perspectiva macro, acumulat pas cu pas în scene scurte, trebuie să prevaleze asupra spectaculosului teatral. Actorii rostesc textul curat, fără înflorituri, fără emfază, fără tehnicile cunoscute de accesare a emoției. Minimalismul din interpretare, cum este cazul actriței Ioana Iacob, un fel de *raisonneur* al spectacolului, este pe deplin justificat în situația în care faptul crud, prin acumulare, copleșește

mai obișnuitul instrumentar teatral. Ascendentul pe care regizoarea îl conferă faptelor exprimate (toate situațiile prezentate sunt construite după cazuri reale documentate), în pofida interpretării „de teatru”, face de mult parte din brandul său. Există, totuși, o pată de culoare în interpretarea actorului Alexandru Mihăescu care adaugă nuanțe personajului sobru, negociatorul german, stăpân pe sine, individualizându-l prin mici detalii, gesturi,

atitudine, expresie corporală. Altfel, singurele mijloace acceptate de regizoare sunt secvențele video, implicit informațiile scrise pe acest suport (multimedia, Cristina Baciu), care documentează epoca, fie preluate din diferite arhive, fie construite de regizoare pentru a asigura fundalul pe care se desfășoară acțiunile. Pot fi dansuri, pot fi scene de la repetițiile Teatrului German de Stat, pot fi decupaje din serbările școlare păstrate în arhiva

emisiunilor în limba germană de la TVR, menite să demonstreze calitatea vieții etnicilor germani asigurată de regimul comunist.

„Regizoarea alege situații relevante fie pentru întreaga populație, în timpul comunismului, fie pentru cea a etnicilor germani”

Spectacolul se deschide și se închide rotund, cu scena plină de oameni cu valize și cu monologul actriței Ioana Iacob, care anunță că „o populație veche de 850 de ani în Transilvania și de peste 250 de ani în Banat a fost vândută. Cel mai mare negoț de oameni din Europa în secolul XX. Etnicii germani din România au dispărut peste noapte”. Au fost vânduți (sau mai întâi eliberați din închisoare și apoi vânduți) pentru bani (între 1.000 și 10.000 de mărci pe cap de german), porci, vaci, oi, arme, tehnologie avansată de supraveghere. Negocierile s-au purtat între Heinz-Günther Hüscher, pentru partea germană, avocat, membru al Parlamentului (un domn de acum bătrân, dar cu multă autoritate încă, pe care regizoarea a reușit să-l intervieveze), și oficiali ai regimului comunist, printre care se numărau, după cum specifică textul, „Drăghici Alexandru – născut în 1913, profesie de bază: lăcătuș mecanic; ajuns Ministrul Afacerilor Interne; Doicaru Nicolae – născut în 1922, profesie de bază: radiotelegrafist, ajuns șef al Departamentului de Informații Externe; Bucur Adalbert – născut în 1925, profesie de bază: mecanic țesător; ajuns translator în Acțiunea Recuperarea; Bobu Emil – născut în 1927, profesie de bază: strungar; numit în 1973 în fruntea Ministerului de Interne”. Și alții la fel de relevanți pentru tradiția promovării incompetențelor în posturi publice, continuată până în zilele noastre.

Spectacolul se întrecește prin scene scurte, care se succed rapid, cu actorii jucând mai multe instanțe. Mărturiile acestora compun tabloul general al epocii. De fiecare dată, regizoarea alege situații relevante fie pentru întreaga populație, în timpul comunismului, fie pentru cea a etnicilor germani, urmărită în diferite perioade ale regimului, de la persecuțiile de după război, când „peste 400.000 de oameni au fost deportați, au murit, au părăsit România sau, fiind foști soldați germani, nu s-au mai întors”, după cum semnaleză monologul actriței

Daniela Török. Culpabilizarea în masă a populației germane după al Doilea Război Mondial, când în România s-a instaurat comunismul stalinist, a dus la diferitele abuzuri, deposedare de bunuri, deportarea în Bărăgan și în Uniunea Sovietică, interzicerea accesului la studii. Mădălin Hodor, cercetător CNSAS, va concluziona în video: „Germanii erau foarte rău tratați: expulzați din case, deportați, masacre, distrugeri, violuri”. Apoi, regimul lui Ceaușescu a găsit o altă tehnică perfidă, „integrarea în marele popor român”, care a urmat etape clare: „tot mai multe școli germane au fost închise, evenimentele culturale germane au fost interzise, infiltrate politic sau românizate; evenimentele religioase au fost restrânse în spații tot mai mici”.

„Mărturii spuse pe scenă sau în fața camerei de filmat, urmând linia strict documentară cu aceeași sobrietate”

Prima suită de scene se referă la încercările – reușite sau nu –, de a fugi din țară, o dorință a întregii populații, generată de sărăcie, lipsă de libertate și disperare. „Unii au trecut Dunărea înot și au luat un glonț în cap, alții au avut noroc în viață că s-au născut într-o anumită etnie și că a fost cineva dispus să plătească”, sună adevărul rostit de Germina Nagăț printre rafturile de dosare de la CNSAS. La fel ca și în spectacolul precedent al regizoarei, „Jurnal de România. 1989”, de la Teatrul Național din București, în video sunt inserate declarații ale experților de la CNSAS, Germina Nagăț și Mădălin Hodor. Aceștia prezintă documente strict secrete din arhiva Securității, adaugă informații și formulează perspectiva generală asupra fenomenului. De altfel, spectacolul se compune din mărturii spuse pe scenă sau în fața camerei de filmat, în video, urmând linia strict documentară cu aceeași sobrietate. Uneori, ele se completează cu voci din off. „Au murit mulți oameni în vremea comunismului încercând să fugă din România: unii s-au înecat în Dunăre, alții au fost uciși de grăniceri, de câini, unii au înghețat, unii au murit în urma violului și a torturii”, va semnala o altă instanță din spectacol.

Apoi, după ce România falimentează în urma împrumuturilor făcute de dragul industrializării, regimul își face planul pentru vânzarea de vize. Însă banii câștigați au însemnat foarte puțin față de pierderea oamenilor calificați și exodul creierelor spre Germania, argumentează Mădălin

Hodor. Dar spectacolul va aborda și problemele generale ale societății românești, ale muncitorilor români, tratați ca sclavi, prost plătiți („România era un lagăr de muncă. Clasa muncitoare era cea mai prăpădită. Muncitorii erau sclavii moderni ai comunismului și erau plătiți mizerabil”), apoi foamea, teroarea („frica nu era legată de bătaie, ci era teroarea că nu puteai să anticipezi nimic din ceea ce ți se putea întâmpla, de fapt, nu puteai să anticipezi răul, nu te puteai feri. Țsta e regimul totalitar. Nu ai niciun reper. Ești la voia întâmplării”), delatiunea. Printre cele mai reușite și relevante povești este cea a călugăriței cultivate, cunoscătoare a vreo șapte limbi străine, pusă să supravegheze vizitatorii de la mănăstire, căreia actul delatiunii, cu toate consemnările acțiunilor futele, cotidiene pare să-i facă plăcere: „Doamna Gilges și fiica domnului Hüschi se pregătesc la această oră de culcare și discută despre masa care li s-a servit, despre brânză, despre slănină, că ceva nu a fost dulce etc., discuții despre masă și felul cum sunt pregătite mâncărurile aici, la obiectivul VARNA”.

„Materialul de acoperit este imens și detaliile care umanizează și dau culoare sunt destul de puține la număr”

Perspectiva asupra epocii se compune din fapte grave, corupția la nivel mare, dar și mic, cu „micile nuclee de trafic cu beneficii personale” ale securiștilor care îi obligă pe etnicii germani să le cedeze casele dacă vor să li se aprobe plecarea sau mita cerută de funcționarii de la Pașapoarte, după cum semnalează Mădălin Hodor. Sunt multe aspecte, uitate astăzi, în timpul liberei exprimări și a liberei circulații, care făceau textura existenței din timpul comunismului: concedierea urgentă care urma cererii de emigrare, obligația de a anunța autoritățile statului după orice întâlnire cu un străin, interceptarea conversațiilor

Sursa imaginilor: Teatrul German de Stat din Timișoara

menschen. zu verkaufen
oameni. de vânzare
humans. for sale

telefonice etc. Regizoarea înnoadă toate aceste fire subterane pentru a reda atmosfera vremii. Printre cele mai relevante mărturii se numără cea a jurnalistei Medana Weident de la „Deutsche Welle” căreia, obținând o bursă în Olanda în timpul facultății, i se refuză viza, ba mai mult, va fi hărțuită, umilită și numită „trădătoare de patrie și de popor” în fața colegilor și a profesorilor. O altă intervievată, profesoară la facultate, povestește cum, după cererea de emigrare (soldată cu patru refuzuri), a fost chemată „în fața tribunalului organizației de partid a universității” și și-a pierdut imediat postul „pentru incapacitate”. Iar când în sfârșit a reușit să plece, a auzit comentariul unei stewardese germane care, văzând mulțimea ce cobora din avionul românesc, a spus: „Uite ce vine din nou!”. Din păcate, materialul de acoperit este imens și asemenea detalii, ca intervenția stewardesei sau anecdota despre diferența de tratament al mățelilor în familiile germane și în cele românești, care umanizează și dau culoare, sunt destul de puține la număr.

Un alt fenomen interesant, foarte puțin cunoscut, reținut de Carmen Lidia Vidu din rapoartele Securității din 1979, se referă la rolul preoților din comunitățile de etnici germani în dinamica emigrațiilor. În comunitățile rurale, plecarea preotului echivala cu un șoc pentru întreaga populație. „Dacă nu se găsește înlocuitor, șocul este permanent”, menționează maiorul de Securitate citat: „Toți știu că satul fiind mic, după emigrarea preotului, nu vor mai avea alt preot. Nu vor mai vedea seara arzând lumina în casa parohială și duminică nu se vor bucura de singurul eveniment de sărbătoare din cadrul unei săptămâni de muncă grea: adică de cortegiul duminical, fiecare purtând portul popular, mândria țăranilor fiecărui sat”. Același efect îl are și emigrația intelectualilor, mai ales a profesorilor care predau în limba germană.

*„Emoționantă rămâne
intervenția lui Johann Schaas,
ultimul sas din satul Richiș:
Transilvania, casa mea”*

Nu puține sunt scenele ce atestă faptul că populația germană a iubit locurile în care a trăit, în care și-a trecut tradițiile din generație în generație, timp de 850 de ani. Emoționantă rămâne intervenția lui Johann Schaas, ultimul sas din satul Richiș, ce interpretează în video cântecul cu care cei rămași îi petreceau pe cei ce părăseau țara, „ca să-și deie seama

de unde au plecat”. Bătrânul menționează și alte vorbe ale localnicilor: „Noi sașii țineam foarte mult la Transilvania” sau „Vrei să cunoști operele lui Bunu’ Dumnezeu, hai în Transilvania” sau „Transilvania, casa mea, ești cea mai frumoasă de pe lumea asta”.

Paradoxal, dubla măsură a statului comunist funcționează și în cazul vânzării etnicilor germani: pe de o parte, statul profită financiar de pe urma lor, pe de altă parte, media desfășoară o propagandă feroce. În emisiunea „Glasul Patriei” de la Radio București din 7 martie 1986, redactorul deplânge soarta celor ce au ales să plece: „Imigranții stabiliți în RFG suferă atât de mult de dorul de țară, încât peste 5.000 dintre ei sunt internați cu forța în fiecare an în clinicile de psihiatrie. Posibil ca numărul bolnavilor să fie mai mare, dar numeroși imigranți își ascund suferința de teama de a nu-și pierde locul de muncă. Cauzele care generează asemenea stări sunt: condițiile grele de viață și de muncă, bariera de limbă, atitudinea rasistă pe care o au de înfruntat. Întrucât se simte dezorientat și exclus din noul său mediu, imigrantul își pierde sentimentul propriei valori, încrederea în propriile forțe. Concluzia de căpătâi este că o viață demnă, idealuri înalte, satisfacții durabile nu pot fi cultivate cu adevărat decât pe pământul propriei patrii.”

*„Regizoarea Carmen Lidia
Vidu abordează, ca de obicei,
teme fundamentale în existența
umanității”*

Când ajung oamenii de vânzare? Sau, mai bine spus, cum ajung oamenii să-și dorească să fie de vânzare? Chiar și în cazul unei situații abominabile, vânzarea oamenilor de către un stat terorist, se poate sesiza un paradox: cei care ar fi vrut să fugă, adică aproape întreaga populație română, nu au avut privilegiul de a fi cumpărați de altă țară. Cum putem să ne împăcăm cu acest trecut despre care se vorbește foarte puțin? Iată câteva întrebări pe care istoria recentă le lasă deschise, ca și spectacolul de la TGST. Prin acumulare, treaptă peste treaptă, scenele din „Oameni. De vânzare” construiesc o emoție grea, irefutabilă. Regizoarea Carmen Lidia Vidu abordează, ca de obicei, teme fundamentale în existența umanității, lipsa de libertate, strivirea demnității umane, transformarea unei întregi populații în marfă. „Oameni. De vânzare”, un demers necesar Timișoarei, aduce lumină într-o problemă destul de puțin frecventată și contribuie la prestigiul Teatrului German de Stat. ●

Nicu Ilie

Lecția de arhitectură a Africii

Eficiență energetică și materiale locale

Colorat, funcțional și sustenabil. Francis Kéré este câștigătorul din acest an al premiului Pritzker pentru arhitectură. Preocuparea pentru estetic este o singură latură a triumphiului care descrie azi performanța unui proiect arhitectural, alături de eficiență energetică și folosirea materialelor locale.

Francis Kéré. Portret de Lars Borges

Originar din Burkina Faso și lucrând predominant în țările Africii Centrale, Francis Kéré este un arhitect german care a găsit în arhitectura tradițională africană o sursă de inspirație în reinventarea necesară adaptării la cerințele de funcționalitate și exigențele vieții contemporane.

Cele mai multe dintre proiectele sale par extrem de simple și într-o notă comodă a postmodernismului. Minimalismul – atât de comun proiectelor inovatoare de astăzi – este, la Kéré, subminat de cromatică tare, uneori exuberantă, specifică Golfului Guineea. Astfel, la o primă vedere, premiul câștigat pare a fi unul motivat de corectitudinea politică. Dar lucrările majore din arhitectura contemporană nu se mai reduc la designul funcțional și estetica spațiilor. Materialele utilizate inovativ, mai ales când este vorba despre unele sustenabile, chiar prețul acestora, ca element de accesibilitate, capătă o

importanță egală cu formula estetică a proiectului. De asemenea, o noua exigență integrată în proiectele arhitecturale recente este amprenta construcției asupra mediului, modul în care aceasta se integrează peisagistic, energetic și ecologic în habitatul natural și în cel urban/antropic.

Proiectele lui Francis Kéré sunt reprezentative pentru toate aceste direcții arhitecturale contemporane și prezintă un bonus pe care marile proiecte monumentale nu îl au: replicabilitatea. Construcții simple și modulare, din materiale extrem de comune în cele mai sărace zone, proiectele lui Kéré pot fi sursă de inspirație pentru o întreagă școală de arhitectură africană. Totodată, adaptarea sistemelor de răcire autonomă a clădirilor, preluat din arhitectura tradițională a zonei și conceptualizat într-o formulă modernă, stabilește noi standarde de proiectare pentru autoreglarea energetică a

construcțiilor și constituie o potențială sursă de inspirație pentru arhitecți din multe alte zone ale lumii.

Nu toate proiectele lui Kéré au depășit marginile planșei de desen. Două mari proiecte ale sale – pentru parlamentele din Benin și din Burkina Faso – încă așteaptă deschiderea șantierelor. În cazul Republicii Benin, proiectul vine să înlocuiască o clădire mică ce datează din perioada colonială și care a devenit neîncăpătoare și disfuncțională. În Burkina Faso, Parlamentul a fost incendiat în 2014, în cursul celei de a doua revoluții burkineze. Noul Ansamblu Național, aflat încă în primele faze ale construcției, vine să umplă un loc gol, dar și să creeze un spațiu al transparenței și dialogului într-o societate încă puternic divizată. Conceptul lui Kéré este unul radical. Fațada este terasată și locuibilă. Terasele verzi ale clădirii creează spații dedicate agriculturii experimentale și dezvoltării de noi tehnici agricole. Întreaga clădire creează impresia de transparență. Aerul este autocirculat prin ample și extrem de numeroase deschideri. Tot din alternanța deschiderilor laterale și a teraselor orizontale, clădirea capătă o transparență inimaginabilă. Apa pluvială este colectată și folosită la irigarea grădinilor de pe și din jurul construcției.

Dacă operele lui monumentale există încă doar ca randări ale proiectului tehnic sau ca machete, cele care l-au consacrat pe Kéré sunt micile proiecte de uz comunitar: școli rurale, spitale, licee, centre comunitare. Construite cu materiale locale și integrând tradiții și simboluri ale întregului areal, operele lui Kéré afirmă arhitectura africană nu doar ca pe o cultură locală, ci ca pe un potențial de înnoire a întregului domeniu arhitectural într-o epocă în care comunitățile vor trebui să învețe să trăiască împreună cu mediul, nu împotriva lui.

Diébédo Francis Kéré s-a născut în 1965 în satul Gabo din Burkina Faso. S-a format ca arhitect la Berlin și locuiește în Germania. A fondat și conduce Kéré Architecture. A câștigat premiul Pritzker în 2022, premiul Aga Khan pentru arhitectură în 2004 și Premiul Holcim pentru arhitectură sustenabilă în 2012. ●

Imagini obținute prin curtoazia Fundației Hyatt, organizatorul Premiilor Pritzker pentru Arhitectură.

Pentru galeria completă a lucrărilor, vezi <https://revistacultura.ro/eficienta-energetica-si-materiale-locale-lectia-de-arhitectura-a-africii/>.

Aurelian Giugăl

Un volum capsulă a timpului, cu sociologii din comunism

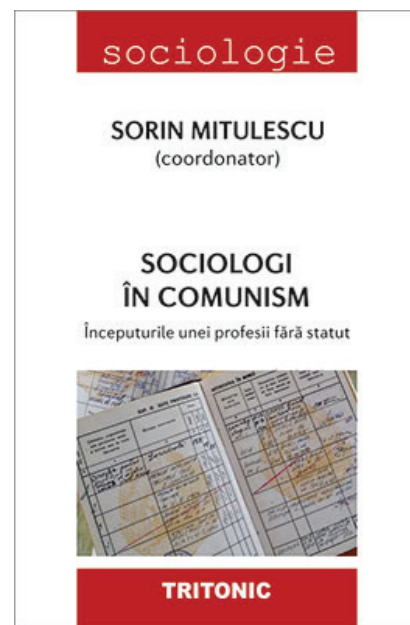
Sorin Mitulescu coordonează un volum, „Sociologi în comunism. Începuturile unei profesii fără statut” (București: Tritonic, 2021), „o analiză a contextului românesc al sociologiei de la mijlocul anilor 1970 ai secolului trecut”, după cum se exprimă Zoltán Rostás în cuvântul înainte al cărții. Mai precis, demersul lui Sorin Mitulescu se canalizează în principal pe începutul practicării profesiei de sociolog pentru cei repartizați în diverse orașe în anul 1975, penultima generație de sociologi înainte de disoluția acestei discipline din câmpul academic, în 1977. Din cei 70 de absolvenți ai sociologiei de la București din acel an 1975, la 45 de ani de la terminarea facultății, în 2020, 24 de sociologi au oferit texte în care și-au expus sub formă de eseu experiența de la primul lor loc de muncă. Sorin Mitulescu a deschis o discuție suplimentară cu 11 dintre foștii lui colegi, scopul fiind acela de „a furniza materialul necesar unei analize secundare cât mai consistente” (p. 36).

Ce a rezultat? Sunt prinse în op trei categorii de texte: (i) relatările celor repartizați în institute de proiectare (domeniul urbanismului, laboratoare de psihosociologie, ergonomie); (ii) cele ale tinerilor sociologi ce au ajuns în structuri de nivel județean; (iii) amintirile celor care au ajuns în unități de producție industrială sau de transport.

Fiind un volum de amintiri, brusc (îmi) crește cota de interes pentru aceste reflecții ale unor oameni ajunși între timp pensionari. Știm bine, mai toată literatura postcomunistă din zona științelor

socio-umane și-a făcut un titlu de glorie în a pune la colț pe coji de nucă comunismul autohton. Deși foarte prudent și contextualizat, nici Sorin Mitulescu nu face excepție în paginile în care face oficiile de gazdă și introduce textele în context. Se citează din Cărtărescu, acesta notându-și în memorii că spre sfârșitul anilor 1970 perioada liberal-zaharisită a comunismului autohton se dilua, România pregătindu-se să intre într-o glaciațiune ce amintea de anii 1950 – vorbim pe linie doar de secolul trecut. Sigur, sunt amintite de coordonator performanțele sportivilor de atunci, cu Nadia campioană absolută și fotbalul unor Răducanu, Dumitru sau Dobrin, unul ce putea face față unor naționale de fotbal precum Spania sau Franța. Per ansamblu, Sorin Mitulescu re-memorează și subliniază etosul socialist al vremii, amplul proces de industrializare și subsecvent interesul mare de care se bucura clasa muncitoare. O observație, de altfel, corectă.

Ce ne spun textele-amintire ale sociologilor de atunci? Ceea ce iese în evidență este diversitatea opiniilor, dovada vie că realitatea social-economică

a fost și este construită de miriapode de variabile. În cadrele de atunci, comunismul autohton și dinamica-i instituțional-industrială nu era tușată doar în negru. Evident, sunt prinse în volum foarte multe referințe vizavi de non-profesionalismul și slaba performanță a unor oameni din epocă, caracterul obtuz al sistemului etc. Dar nu doar asta-i norma. Sunt multe alte aspecte ce dau imaginea unui regim complex, dinamic, o societate care arăta cu mult diferit la 1975 în comparație cu România de după război. În primul rând România era o societate ce trecuse printr-un amplu proces de modernizare economică, de industrializare, iar acest aspect schimbă radical fața țării, inclusiv în ceea ce privește structura socială a epocii respective. Chiar tinerii sociologi de atunci surprind aceste realități cotidian-industriale.

Spre exemplu, Luminița Filofteia Pally ajunge la laboratorul de Ergonomie și Psiho-Sociologie al Combinatului metalurgic din Câmpia Turzii, uzină cu 30 de mii de angajați la acea vreme. În epoca *uneven development* post-1989, cu orașele mici și medii ajunse deșerturi economice, a vorbi de un oraș relativ mic ce are zeci de mii de angajați într-o fabrică pare pură utopie. Ce ne spune doamna Pally, amintindu-și de vremurile de atunci? Laboratorul unde a fost angajată cuprindea un psiholog, un (alt) sociolog și trei cadre medicale, acesta fiind dotat cu aparatură ultraperformantă similar institutelor de profil din Germania (p. 42). Directorul Stantiev, modest ca studii, era „remarcabil de inteligent și înțelept în strategia lui managerială” (p. 43), acesta fiind foarte generos și preocupat de problemele oamenilor (p. 47). Deși fără studii superioare, acesta recrutase cei mai competenți ingineri ca directori adjuncți sau ingineri șefi. Se mai amintește de veniturile mari („salarile erau fabuloase... aveam primă lunară, primă trimestrială, iar al 13-lea salariu era cu adevărat un salariu.” – p. 46) și de locuințele noi-nouțe care se construiau pentru populația orașului și pentru absolvenții ce poposeau în micul oraș clujean. Parcă este un pic diferit comparativ cu povestea mainstream post-1989 despre dezastrul pe linie în deceniile ante-1989.

Paul Păcuraru, omul politic de mai târziu, ajuns la Centrala Industrială Navală Galați (CINSN), scrie negru pe alb: „Dar, cu mâna pe inimă pot spune că era imposibil, pur și simplu era exclus, să promovezi, fie și ca șef de atelier, ca să nu mai amintesc ca șef de secție, de birou, de serviciu sau ca director, dacă nu dovedeai calități organizatorice și manageriale certe!” (p. 149). Similar cu ce întâlnește Pally la Câmpia Turzii, laboratorul de psihopsihologie industrială era ultra dotat pentru selecție profesională și pentru o gamă largă de examinări (p. 146).

Nicanor Teculescu, angajat la Plopeni, povestește despre cei 20 de mii de muncitori de acolo („...uzină mare, salariu mare. ...Trăia foarte bine acea parte a clasei muncitoare” – pp. 164-173). Sociologul uzinal Ion Tița Călin a ajuns la Șantierul Naval Constanța, a văzut acolo anumite platforme de montaj, docuri, hale de producție dotate cu utilaje și linii de fabricație moderne și a rămas copleșit: „Când am dat cu ochii de acele minunății tehnologice, vă spun cu mâna pe inimă că m-am simțit ca un pitic în țara titanilor. Eram copleșit de atâta măreție!” (p. 177).

Desigur, lucrurile nu arătau peste tot așa. Sunt foarte multe referințe negative, de la sistemul de relații și pile, situația privilegiată a activiștilor de partid – ca și acum –, disprețul anumitor șefi pentru meseria de sociolog, una pe care o considerau inutilă etc. Amintirile foștilor absolvenți descriu o Românie complexă, într-o continuă evoluție și transformare. A discuta despre România ante-1989 într-o manieră pur ideologizată, fără pic de nuanțe, așa cum s-a făcut multă vreme în cele peste trei decenii scurse de la sfârșitul acelei perioade, nu este doar non-productiv, dar este și împotriva regulilor minimale de analiză și imparțialitate din zona științelor socio-umane. Nu este calea corectă prin intermediul căreia vom cunoaște România acoladei comuniste.

Textele din volumul coordonat de Sorin Mitulescu, plus interviurile suplimentare, sunt cât se poate de nuanțat-echilibrate. Sunt multe aspecte interesante cuprinse în paginile volumului. Se făceau analize – Influența stilului de conducere asupra randamentului în muncă, Studiul posibilităților de reducere a accidentelor de muncă prin utilizarea bioritmurilor (Ligia Rizea, Valea Jiului) –, demersuri pentru înființarea unor cabinete de sociologie a muncii industriale (la Caracal), se introduseseră tehnici moderne de calcul (Galați) etc. Și dacă autorul subliniază că „foarte puțini dintre cei care au produs texte de amintire a începutului lor în profesie s-au plâns de lacune ale pregătirii în facultate” (p. 212), asta arată că amintirile foștilor absolvenți sunt cu atât mai sugestive, de luat în seamă. Involuntar, textele din volumul coordonat de Sorin Mitulescu rezumă o idee simplă: lentila ideologică nu este niciodată calea prin intermediul căreia putem cunoaște o societate, o epocă istorică. După cum trebuie repudiată orice știință apologetică, similar, mereu trebuie să refuzăm simplele maniheisme ca mijloc de înțelegere a lumilor sociale. Desigur, volumul nu este unul de analiză, sunt amintirile unor foști studenți la sociologie și care au început să profeseze în anul 1975. Chiar și așa, textele sunt instructive pentru că acestea surprind părți din realitatea economico-socială a sistemului de atunci. Volumul încapsulează o mică parte din microcosmosul unei societăți hiper-centralizate, acesta fiind interesant și ca exercițiu antropologic. ●

Yigru Zeltl

Cum a fost primul festival de literatură queer din România

S-a desfășurat între 25-27 martie, sub titlul „Contrar așteptărilor” și în cadrul proiectului „Triumf Amiria. Muzeul Culturii Queer [?]”, primul festival din România dedicat literaturii persoanelor queer – adică, foarte pe scurt, a celor de alte orientări sexuale și de gen, dar, într-un sens mai larg, și a celor care deviază în alte moduri (persoane neurodivergente, vegane ș.a.m.d.) de la normele, așteptările societății –, desfășurat la Institutul Goethe din București. Curatorierea le aparține lui Vlad Viski de la ONG-ul MozaiQ și poetei Ileana Negrea, parte a Cenaclului X, din care fac parte în jur de 60 de persoane queer (printre care precizez, ca disclaimer, că mă număr și eu).

Inițiativa a fost finanțată în cadrul Programului RO-CULTURA, prin Granturile SEE 2014 – 2021, acordate de către Islanda, Liechtenstein și Norvegia pentru reducerea disparităților sociale din cadrul Uniunii Europene, dar a reprezentat în exclusivitate un eveniment al comunității locale. În alte țări din Uniunea Europeană (în care am intrat abia după ce a fost decriminalizată homosexualitatea), manifestările de acest gen au devenit acceptate de câteva decenii. În capitalismul contemporan, aceste minorități ajung să fie percepute ca o bază de consumatori și de forță de muncă, care poate fi curtată pentru publicitate pozitivă sau pentru a extrage resurse de „creativitate”...

Festivalul acesta a adunat peste 50 de persoane care scriu și/sau traduc, a adunat, în cadrul mini-târgului de carte de la intrare, 7 edituri (Nemira, OMG, frACTalia, Hecate, Pagini Libere, Black Button

Books, Casa de Pariuri Literare) și 2 reviste (CUTRA și post/h/um). Poate și pentru că bugetul a mers mai mult către remunerarea cum trebuie a tuturor celor au participat decât înspre promovare (ceea ce ar trebui să fie de laudat), cea mai mare parte a publicului l-au constituit persoanele din cercurile noastre. În mod semnificativ poate, nici presa culturală nu a fost prezentă. Va trebui, de pe o poziție părtinitoare, să trec eu în revistă ceea ce s-a întâmplat.

Prima zi de festival a fost dedicată non-ficțiunii. S-a lansat ultimul număr al revistei post/h/um, „Feminism(e)”, dedicat unor traduceri de teorie feministă mai nouă, alături de primul volum din colecția „post/h/um boox” la editura frACTalia, și anume „Testo Junkie. Sex, droguri și biopolitică în epoca farmacopornografică”, semnat de autorul trans Paul B. Preciado și tradus de Daniel Clinci și Adina Mocanu. Tot la frACTalia a apărut „Sex work is work. O poveste transgen” de Antonella Lerca Duda și Jerzy Ioana. Editura Hecate a prezentat „Un spațiu doar al nostru. Povești de dragoste LGBTQ”, coordonat de Luca Istodor, și, ca titlu de referință pentru zona acesta de acum înainte, „Queer. Gândire critică, conștiință politică și practici culturale în România”, un volum colectiv coordonat de Valentina Iancu și editorul Ovidiu Anemțoaicei.

Un performance poetic subversiv, cu mesaje de solidarizare, susținut de Veda Popovici, a precedat dezbateră despre ce înseamnă traducerea queer, dezbateră moderată de Alina Purcaru, cu Laura Sandu, Ioana Filat, Ovidiu Anemțoaicei și Ruxandra

Vișan. S-a vorbit despre cum traducerile în ultimii ani din teoria și literatura queer internațională au ajutat la constituirea producției locale (inclusiv capabilă de abordări originale, adaptate contextului local), pentru că până atunci, cum spunea Anemțoaicei, „ne-am simțit mai acasă în limba engleză pentru că aveam limbajul prin care puteam să ne vorbim nouă”. Laura Sandu a subliniat apoi latura politică a actului în sine de traducere pe o piață unde „editurile vor să vândă cărți și mai puțin să contribuie la un câmp de cunoaștere sau să intervină politic”, preocuparea pentru drepturilor celor care întreprind, alături de grija față de limbaj, de

termeni și contextele lor. Ruxandra Vișan de la Universitatea din București a vorbit despre „interogarea modelelor dominante din teoria traducerii” și chestiuni precum „trecerea de la o limbă cu gen semantic, cum este engleza, la o limbă cu gen gramatical, abstractizat, cum este româna”. Ioana Filat a vorbit despre plăcerea de a traduce și dificultățile de a traduce sentimente și contexte nemaieprimite până acum în română.

A doua zi a fost cea a poeziei. Editura frACTalia a lansat „stilizări, ap.”, debutul lui alexandru adam. Apoi Ileana Negrea a citit textul manifest al Cenaclului X, înainte de a prezenta următoarele persoane din cenaclu (care au citit sau din care s-a citit în numele lor): Flavius Sindie, Mara Cioroianu, Mișa Dragomir, Corina, Alina-Elena Fluțăr, Ceza Bularca, Oana Ciobanu, Andy Andreea, Maria Martelli, Victor Horațiu Troșan și Andra Tălpeanu. Au urmat, în cadrul grupajului „Newcomers”, lecturile din patru volume de debut aflate în curs de apariție, semnate de Ada Eliane, Emilian-Cătălin Lungu, Mădălina Oprea și Nóra Ugron. Vlad Viski a prezentat o serie de alte nume care au publicat deja în volum (o parte sunt și în cenaclu): Teona Galgoțiu (videopoeme), Tudor Pop, Răzvan Andrei, Nicoleta Onofrei, Ileana Negrea, Carolina Vozian, Denisa Ștefan, Alexandru Nathan Moisii, Yigru Zelti și Mihail Tamba. Lectura „Alte perspective” a cuprins un videopoem de Medeea Iancu, o înregistrare audio trimisă de bianca ela, Iulia Militaru citind din textele heteronimului Maia Șerbănescu, precum și avanpreiera cărții lui Grigore Șoitu, dedicată fiului său trans.

„Contrar așteptărilor”. Discuție cu Luca Istodor

Ileana Negrea și Vlad Viski

Seara s-a încheiat cu o dezbatere pe tema poeziei queer, la care au participat: Ileana Negrea, Alina Purcaru, Tudor Pop, Răzvan Andrei și cu mine. Moderatoarea Mihaela Michailov ne-a întrebat cum ne poziționăm subiectivitățile și căutările intime în raport cu politicul, ce înseamnă o poezie queer situată politic, ce schimbări au avut loc în ultimii ani, dacă există spații de apartenență și ce ar trebui schimbat în câmpul literar, cum ar putea fi refăcute dinamicile din interiorul literaturii și ce ar mai lipsi poeziei queer.

Ileana Negrea definește poezia queer drept o poezie a protestului, poezie-mărturie, „pentru că mărturia însăși în cazul persoanelor queer este politică” (conform dictonului feminist: „personalul este politic”, în sfera privată se răsfrânge politicul), și spune că „e important să ne autoreprezentăm”, să lășăm în urmă o literatură în care personajele queer au fost uneori prezente „doar pentru senzațional”, și că acest lucru se poate întâmpla prin limba română. Deși nu aparține exclusiv Cenaclului X, mai multe persoane folosesc desinența „-x” pentru a include orice orientare de gen („membx”); iar din

Târg de carte

cenaclu, care s-a format online în timpul pandemiei, fac parte persoane din toată țara și din afara țării. Înainte de acesta, au mai existat oaze precum cercul Dysnomia și inițiativa Literatură și Feminism.

Practicând poezia și critica deopotrivă, Alina Purcaru surprinde faptul că spațiul literar în care s-a format tinde să fie limitativ și să excludă, consideră esențial de urmărit „relația dintre centru și margine” și pledează pentru „susținerea unor voci care n-au atâta vizibilitate”. Despre poezia de la festival spune că este extraordinar de vibrantă, că asistăm (și contribuim) la un moment de înflorire și că această zonă ar merita mai departe să fie explorată și să i se acorde atenție și resurse. Ea consideră că mainstream-ul ar putea învăța de la scena queer, cu energiile sale de structurante, revigorarea unui sistem prins în structuri patriarhale, beneficiile unei structuri de rețea care încurajează solidaritatea, nu doar individualismul.

Tudor Pop consideră că literatura în general este politică, „chiar și cea care revendică doar valoarea estetică”. Nu se vede scriind decât în română, dar apreciază deschiderea poeziei recente către engleză și apreciază apariția unor spații precum SUPER și Art200 unde fiecare voce se poate dezvolta singură, se poate depăși spiritul de competiție anterior și omogenitatea unui „anumit tip de scriere”, revendicându-se de la „destructurarea limbajului” operată din anii 2000 încoace de Gabi Eftimie sau Cosmina Moroșan.

Format într-o generație care opunea esteticul ideologicului și neavând o tradiție locală la care să se raporteze, Răzvan Andrei nu considera inițial că scrisul său are o dimensiune politică. El apreciază că în ultimii câțiva ani a avut loc o explozie de cărți și evenimente queer, că există acum un cadru precum Cenaclul X care numără în jur de 60 de persoane active (în care vede o eferescență de negăsit în restul lumii literare), și remarcă faptul că desinența „-x” se potrivește mai puțin vorbirii decât scrisului, dar are calitatea de a te obliga să renunți la automatisme și prejudecăți, fiindcă „prejudecățile sunt lucruri pe care nu le gândim”, și să cântărești vorbele și valorile. În final, ne avertizează că dacă intrăm în mainstream, există riscul de a ne pierde vocea. „Suntem parte a unei societăți care e în mare suferință”, și atunci ar trebui ca entuziasmul și revolta din poezia queer să se transmită și către cultura mai largă în care trăim cu toții, „să împrumutăm și societății din revolta noastră”.

În ceea ce mă privește, am venit de asemenea dintr-un fundal mai puritan, provincial, dar chiar și cu o inițiere mai tradițională în câmpul literar, fiind și persoană autistă, am înclinat către avangardă și experiment, o direcție respectată în spațiul vestic,

dar la noi marginalizată, alături de poezia feministă, de către o lume literară populată de ideologi conservatori care ne stigmatizează, ceea ce, pe măsură ce s-a politizat și restul societății, nu a făcut decât să ne apropie. Afinitatea noastră? Contestarea culturii majore, încercarea de a nu lăsa nimic nechestionat, pentru a nu aluneca, așa cum s-a întâmplat cu o mare parte din scriitorii „generației 2000”, către politici conservatoare, chiar indiferent de identitatea noastră minoritară.

A treia zi, cea dedicată prozei, a cuprins două lansări – Maria Martelli cu basmul „Povestea scoafei și a devenirii omului”, la editura Hecate, și Sașa Zare cu volumul de debut „Dezrădăcinare”, la editura frACTalia –, precum și următoarele lecturi: Laura Sandu (care urmează să debuteze cu romanul „Întoarcerea”, însă a prezentat un alt fragment), Elena Aerim, Horea Sibișteanu, Ștefan Iancu, Roxana David, Ilinca Mănescu și Adrian Schiop.

În această ultimă zi s-au întâmplat două lucruri care au stârnit controverse. În discuțiile care au avut loc la Goethe și apoi pe Facebook, asupra textelor lui Ștefan Iancu și Horea Sibișteanu, s-a ridicat acuza de rasism. Cât despre ultima lectură, Adrian Schiop a ales să citească nu din proza sa, ci din ideologul Deng Xiaoping, cel considerat arhitectul tranziției Chinei la economia de piață, drept pentru care a fost oprit de aplauzele în semn de protest ale feministelor intersecționale și anarhiste din sală.

Atât la încheierea festivalului, cât și ulterior în online, Ileana Negrea a declarat că nu toată literatura persoanelor LGBT+ este queer în sens politic, nu tot ce s-a auzit la festival se împacă întocmai cu exigențele feminismului intersecțional (incluzând aici antirasismul), ceea ce a fost etichetat drept excludere de către Ștefan Iancu, care a acuzat o „lipsă de toleranță față de experiența tipică bărbaților gay etnic majoritari din generația mea”, și Adrian Schiop, care a lansat în public și în privat atacuri meschine.

Deznodământul acesta pune la îndoială posibilitatea de a se mai face momentan un asemenea eveniment, pornind de la numitorul comun identitar și ignorând contradicțiile (un subiect mai amplu care ar avea nevoie de un alt context decât articolul de față). Ca atare, deși sper să mă înșel, s-ar putea ca festivalul în această formulă să rămână unicat – însă nu mai puțin o bornă. Despre această literatură marginală însă, cel puțin o vreme, veți mai auzi – pentru că este apogeul unor tendințe de sincronizare cu arealul occidental, pentru că în ea se intersectează mai multe probleme actuale, care în ultimă instanță ar trebui să preocupe nu doar minoritățile defavorizate, și surprinde schimbări mentale. ●

Virgil Mihaiu

Amprenta lituaniană la VILNIUS MAMA JAZZ

Cele trei state baltice – Lituania, Letonia și Estonia – dețin în lumea jazzului o pondere invers proporțională față de dimensiunile lor geografice. O sursă creditabilă de informare în acest sens ar fi capitolele ce le sunt consacrate în Istoria jazzului european, editată de Francesco Martinelli sub egida European Jazz Network (titlul original: *The History of European Jazz*, Equinox, Sheffield, 2018). Dintotdeauna m-au sedus contribuțiile acestor țări la progresul genului muzical născut odată cu secolul trecut. Numai că – după ce soarta îmi permisesse două inubliabile voiajuri prin acele ținuturi (în 1987 și 1990, ca reprezentant al României în redacția revistei Jazz Forum, publicată la Varșovia de Federația Internațională de Jazz) – n-am mai avut șansa de a le revedea. Însă,

cum bunii amici n-au dispărut cu totul, jazzologul și omul de spirit bucureștean Paul Tutungiu a intermediat invitarea mea la festivalul Vilnius Mama Jazz, ajuns anul acesta la ediția 21. Simpaticele denumiri provine de la cognomenul fondatoarei/directoarei acestui eveniment de talie mondială, distinsa doamnă Judita Bartoseviciene. Deoarece companiile aeriene nu prea par interesate de potențialul cultural al sus-menționatei țări, călătoriile până aici presupun aranjamente quasi-aventuroase. Totuși, grație benevolenței coordonatorului Danas Mikailionis, veritabil gentleman jazzofil, visul meu de a revedea Vilniusul fu împlinit. Și cu maxime câștiguri intelectual-afective!

Încă din start (anno 2002), festivalul și-a propus să prezinte aspecte dintre cele mai variate, actuale, incitante și chiar polemice, ale unui gen muzical prin excelență polimorf. Totul se desfășoară într-un ambient de civilitate, comprehensiune între viziuni diferite, respect pentru valoare. Edificiul-amfitrion este o bijuterie arhitecturală: Teatrul Național de Dramă al Lituaniei, renovat chiar în perioada blocajului sanitar global de tristă amintire. Respectul față de cultură manifestat de oficialitățile lituaniene transpare și din decizia ca ediția 2022 a festivalului să marcheze redeschiderea sălii de spectacole. Dimensiunile și acustica acesteia sunt optime pentru intențiile organizatorilor: se simte că publicul e avizat, cultivat, receptiv, apreciativ, deloc închistat în prejudecăți de generație, sau de gust personal; la rândul lor, muzicienii se pot declara satisfăcuți de condițiunile superioare ce le stau la dispoziție. Pe bună dreptate, în capitolul său din

Aniversarea Vladimir Chekasin – 75. Protagonistul, cu capșon negru, în dreapta. În fundal – St. Christopher Chamber Orchestra, dirijată de Modestas Barkauskas

amintita Istorie a jazzului european, Ruta Skudiene scria că, în pofida vicisitudinilor istoriei, „...jazzul a prins rădăcini în inima culturii lituaniene. Muzicieni de factură academică l-au îmbrățișat, iar el a ajuns să fie identificat ca eminentă manifestare a creativității, o modalitate de a da curs chiar și celor mai radicale tipuri de expresie muzicală.”

Cele patru zile festivaliere au cuprins – pe lângă galele propriu-zise – vernisaje de expoziții, discuții pe teme actuale (efectele restricțiilor mondializate asupra muzicienilor de jazz lituanieni, sau rolul radioului în era spotify etc.), dar și conferința A face față inevitabilului. Despre democrația morții, a filosofului Tamas Sinkunas (tradusesem recent fragmente din interviul său cu marele muzician Vyacheslav Ganelin, pentru revista Steaua).

Un interes justificat au declanșat recitalurile oferite în două după-amieze de către zece formații lituaniene în curs de afirmare. Dintre acestea, câteva ar fi meritat să figureze chiar în programul de gală, dar principala dilemă a jazzului lituanian este pe cine să selectezi din cuprinzătoarea ofertă de talente! În orice caz, duoul magistralului saxofonist Vytautas Labutis cu acordeonistul Andrius Balachovicus a fost integralmente coplesitor. Îl văzusem (și chiar prezentasem) pe Labutis, când a evoluat în Cvartetul lui Vladimir Chekasin pe scena Filarmonicii Transilvania din Cluj, în anii 1980. M-a bucurat să-l reîntâlnesc în maximă formă, jonglând cu dexteritate între specia lituaniană de free jazz și inflexiunile sprintăre de klezmer, polcă sau efecte

de cimpoi (obținute prin suflatul simultan în saxofonul sopran și în muștiucul celui alto), alternate cu riguroase unisoane tricotate împreună cu congenialul său camarad. Un spectacol dens și original, demn de cele mai exigente scene!

O impresie similară a produs și sextetul Laivo Troupe, cu temele sale dinamic-luminoase, bazate pe aliaje timbrale în care se disting contribuțiile lui Simonas Kaupinis/tubă & trombon, Kristupas Jusinkas/sax, flaut, Kazimieras Jusinkas/saxofoane. Aranjamentele agere, discursul muzical fragmentat, momentele de accelerando sau ritardando în improvizațiile colective, pronunțata tentă ludică, păreau oportune evocări ale personalității lui Charles Mingus, de la a cărui naștere s-a împlinit un secol în aprilie 2022.

Veronika Chichi Quintet poate fi o carte de vizită pentru jazzul lituanian, într-o variantă de maxim energetism, swing și profesionalism. Trupa o are în prim-plan pe versatila vocalistă Veronika ChiChi (nume de scenă derivat din cel de naștere, Cicinskaite), capabilă să utilizeze și megafonul portabil, sau să cânte balade cu efecte vocale sfumato. Ea e susținută cu aplomb de paradele pianistice ale lui Dmitrij Golovanov (cu care a colaborat și la aducerea pe lume a doi fii, pe cât de blonzi, pe atât de dispuși să-și arate talentul muzical-coreografic, deocamdată la grădiniță). Furibunda secție ritmică e alcătuită din Arturs Duckis/bas acustic & electric, Domantas Razmus/baterie și inepuizabilul Arkadij Gotesman – pe care-l aplaudasem în 1990

Vladimir Tarasov / baterie, Vladimir Chekasin / sax tenor – părinți fondatori ai jazzului lituanian de avangardă, în concertul aniversar

la prima ediție în libertate a Festivalului de la Sibiu, în duet cu alt mare saxofonist lituanian, Petras Visnyauskas, sub titulatura Duo PetrArka. Și atunci, ca și acum, spectacolele fură electrizante.

Dacă trupele cu profil electronic din selecție au excelat aproape numai prin intensitate sonoră, am avut în schimb agreabile surprize în privința celei mai tinere generații – două ansambluri alcătuite din adolescenți uimitor de ... maturi: 21 Century Quintet (cu Davit Avetisyan la sax și Andrius Savcenko la keyboards) și Orchestra de Jazz a Junimii Lituaniene (Lietuvos Jaunimo Djiazo Orkestras) dirijată de Austeja Kimbartaitė, al cărei nucleu e format din membri ai big band-ului din Klaipeda și studenți ai Academiei de Jazz din Kaunas.

Selecția invitațiilor străini a avut în vedere nume reprezentative ale jazzului actual. Încă din prima seară au evoluat două grupuri derivate din formații ce se afirmaseră pe timpul tranziției dintre secolele 20 și 21. Supergrupul scandinav Rymden mizează pe tandemul ritmic al regretatului pianist suedez Esbjorn Svensson, din E.S.T(rio). În noul triptic, basistul Dan Berglund și bateristul Magnus Ostrom se aliază altui claviaturist redutabil, norvegianul Bugge Wesseltoft. Apetența acestuia pentru jocularitatea proteică, exercitată (adeseori simultan) asupra sintetizatoarelor și a pianului de concert, e încununată acum de un surplus de sensibilitate, de care se lasă contaminați și partenerii săi de

„explorări spațiale”. O neașteptată deschidere spre zone de tenuitate și chiar tandrețe se revelează în interacțiunea celor trei muzicieni, recunoscuți anterior mai curând pentru forța lor quasi-expresionistă.

La rândul său, formația Ghost Note îi are ca inițiatori (în 2015) pe doi ex-membri ai ansamblului Snarky Puppy – percuționiștii Robert Searight și Nate Werth. Actualii componenți ai trupei s-au „rodât” în compania unor nume de referință ale scenei muzicale americane, cum ar fi Prince, Herbie Hancock, Kendrick Lamar, Marcus Miller. Însăși lista interpretilor e quasi-impredictibilă. Nonetului de bază i se pot alătura, în funcție de circumstanțe, alți vreo zece companioni. De aci rezultă marea flexibilitate cu care e abordat repertoriul, deliberat orientat către un potențial public dansant. Melanjul stilistic postmodern, aglutinând influențe soul, jazz, hip-hop, electronic dance music, afrobeat, își revendică precursori precum James Brown sau Sly & the Family Stone, cu intenția de a genera o versiune futuristă a muzicii funk.

După ce participase la Vilnius Mama Jazz în 2014 alături de grupul Kneebody, saxofonistul american Ben Wendel a revenit și el pe scena festivalului, de data asta împreună cu un cvartet propriu. Fiecare dintre componenți a atins deja un înalt nivel performativ: Ben însuși s-a afirmat ca un muzician poliedric – virtuoz al saxofonului, dar și compozitor ce-și valorifică aptitudinile de pianist și fagotist,

fiind implicat în colaborări prestigioase, activități profesionale, proiecte interdisciplinare etc. Muzica propusă acum își asumă ca model tutelar figura lui Joshua Redman, într-o perpetuă tentativă de perfecționare a legatului neo-hard bop. Pianistul Shai Maestro, contrabasistul Joe Sanders și bateristul Greg Hutchinson acționează în același spirit, cu delectabil rafinament, dar oarecum fiecare pe cont propriu. Rezultă un fel de caleidoscop de imagini sonore suprapuse, din care am distins finețurile pianistului israelian, cu delicate aluzii la estetica lui Ahmad Jamal, precum și inepuizabila fantezie ritmică a lui Hutchinson, a cărui prestație poate fi definită drept un solo continuu de baterie.

În 2018, la Festivalul de la Bran, remarcasem talentul tânărului Gregoy Privat, originar din Martinica. Atunci, scâpărătoarele sale extemporizări pianistice se evidențiaseră în cadrul cvartetului condus de contrabasistul suedez Lars Danielsson. La Vilnius, Privat a evoluat solo, suprapunând unei tehnici instrumentale „de filigran” polifonii vocale obținute electronic. Muzica prezentată acum reflectă modul în care artistul a încercat să surmonteze constrângerile celor doi ani de distanțare interumană impusă globalmente. Pianistul e un romantic sentimental, capabil să-și transpună natura optimistă în armonii generoase, fulgurații metaforice, sau teme cantabile la care solicită (și obține) colaborarea publicului. Pe termen lung însă, o asemenea variantă solistică poate derapa înspre manierisme narcisiste. Ca atare, pentru continuarea cursului ascendent al carierei sale, pare-mi-se că integrarea într-un context de grup i-ar fi mai avantajoasă.

Festivalul de la Vilnius își face un titlu de glorie din invitarea unor personalități legendare ale jazzului, chiar dacă acestea se sustrag clasificărilor confortabile. E și cazul lui Anthony Braxton. Contribuția sa la evoluția înseși noțiunii de jazz e indenabilă, dar muzica lui e funciarmente non-concesivă, extrem-conceptualizată, quasi-opacă pentru ascultătorii de tip mainstream (ca să nu mai vorbim de consumatorii de fast food acustic). Spre a-i calma pe contestatari, Braxton preferă să se autoconsidere un compozitor de muzici creative. După ce a trecut prin nenumărate formule de agregare – de la solo sax, la mari orchestre – muzicianul își prezintă actualmente lucrările într-un Cvartet de saxofoane, împreună cu trei „acoliți” bine integrați invențiilor abstracte ale liderului: Chris Jonas (care a colaborat cu Cecil Taylor, Butch Morris și a manageriat The Anthony Braxton Tri-Centric Foundation); taiwanezul James Fei (implicat, de asemenea, în propriile-i muzici experimentale, instalații de sunet etc.); Andre Vida (care se distinge prin apelul la sonoritatea mai catifelată a saxofonului bariton și ale cărui preocupări combină arta sunetelor cu cea a imaginilor). Programul a constat din lungi pasaje de un aleatorism aparent, totuși prestabilit prin partitură, separate prin „cortine armonice” intens cromatizate, cam de durata unei respirații. În fapt, asemenea compoziții ar putea fi caracterizate ca o operațiune de sistematizare a sunetelor neconvenționale, regrupate pe principii atonale. Pentru intelectualul român, cel mai apropiat termen de comparație literară ar fi ermetismul poeziei lui Ion Barbu. Să ne reamintim că poemul acestuia *Ritmuri* pentru nunțile necesare din volumul *Joc secund* (1930) fusese publicat mai întâi în 1924 în revista *Contemporanul*, sub sugestivul titlu *Jazz band*

Încă un briant duo lituanian: Vytautas Labutis/sax sopran & Andrius Balachovicius/ acordeon

pentru nunțile necesare. Și acolo sugestia jazzului (sui generis!) transpare subliminal, precum în compozițiile de muzică contemporană ale saxofonistului Braxton, cu ale sale cunoscute preocupări pentru matematică și șah. O relatare minuțioasă asupra recitalului dat la Vilnius poate fi citită pe link-ul <https://www.allaboutjazz.com/vilnius-mama-jazz-festival-2022-anthony-braxton>, sub semnătura jazzologului John Sharpe.

Pare neverosimil, dar la Vilnius o sală arhiplină a ovaționat recitalul Cvartetului Braxton. O explicație a admirabilelor disponibilități ale acestui public ar fi că el s-a format (la fel precum epatanta școală de jazz lituaniană) sub egida insuperabilului Trio Vyacheslav Ganelin/Vladimir Chekasin/Vladimir Tarasov. Toți trei de origine rusă, ei s-au stabilit în spațiul mai liberal al statelor baltice încă din perioada post-stalinistă. Aci, au făcut școală – la propriu: grație lor, începând din 1975, la Conservatorul de Jazz din Vilnius s-au succedat promoții de străluciți practicanți ai genului improvizatoric. După emigrarea lui Ganelin în Israel în 1987, Chekasin și Tarasov și-au perpetuat până azi eroicele fapte artistice în cadrul statului lituanian renăscut. În 2017, celor trei legendari maeștri ai jazzului avangardist le fu acordată cea mai înaltă distincție culturală a țării: Premiul Național Lituanian de Cultură și Artă, pentru întemeierea școlii autohtone de jazz. În contextul actualelor amenințări belicoase, Tarasov a propus festivalului Mama Jazz un recital intitulat *We Stand with Ukraine*, interpretat împreună cu doi artiști originari de acolo: pianistul Volodimir Solianyuk și contrabasistul Mark Tokar. Acesta din urmă a venit la Vilnius Mama Jazz în condiții de forță majoră, direct de pe front, unde lupta ca voluntar. Muzica a constat în prelungi solouri individuale, dar și în câteva interesante pasaje de improvizatie colectivă, demonstrând că muzele jazzului își pot ridica vocea în apărarea păcii, chiar și când sunt împresurate de hidosul vuiet al armelor.

Apogeul ediției 2022 a festivalului Vilnius Mama Jazz l-a reprezentat concertul jubiliar dedicat lui Vladimir Chekasin la împlinirea a 75 de ani. Conform așteptărilor, protagonistul a conceput un impresionant program în două părți, intitulat *Suită pentru oamenii liberi*, asumându-și multiple roluri: compozitor, saxofonist/keyboardist, dirijor, coordonator al mișcării scenice etc. Lucrarea are dimensiuni testamentare (ceea ce nu miră la un autor care a realizat un întreg spectacol bazat pe piesa lui Leonid Andreev *Viața omului*). Este o operă de ample dimensiuni – provocatoare, indefinibilă, imprezibilă, răvășitoare. În pofidă stării sale fizice fragilizate, Chekasin își menține deplina capacitate de utilizare a saxofoanelor, cărora le adaugă efecte electronice, intervenții pe claviaturi, echiwoce aparturei mormăite într-un microfon

fixat pe țeastă. Survin, de asemenea, momente de teatru instrumental, în care protagonistul își persiflează propria condiție – și implicit inexorabilul final al vieții – mișcându-se pe scenă fie în scaunul cu roțile, fie ținându-se de el, spre a antama dialoguri cu ceilalți muzicieni. Apropos: printre „cei aleși” se află personalități profund implicate în înflorirea de lungă durată a jazzului lituanian: însuși Vladimir Tarasov, cu mirabilele sale intervenții percusive, saxofoniștii Vytautas Labutis și Liudas Mockunas, pianiștii Petras Geniusas și Richardas Banys, vocalist/flautista Neda Malunaviciute, bas-ghitaristul Leonid Shinkarenko, inepuizabilul percuționist Gediminas Laurinavicius (prin forța împrejurărilor, în rol de asistent personal al sărbătoritului), bateristul Domantas Razmus și una dintre cele două fiice ale lui Chekasin, vocalista Larisa Stannow. Un rol cu totul special i-a revenit Orchestrei de Cameră Saint Christopher, dirijată de Modestas Barkauskas.

Muzicienii clasici au intrat într-o fertilă stare de rezonanță cu cerințele impuse de Chekasin – cel mai adesea prin limbajul său gestual ambiguu, saturat de humor. Sunetul plinar al orchestrei crea o aură de măreție, parcă spre a compensa acțiunea tragicomică a lui Chekasin de sfidare a morții prin joc. Din multitudinea sunetelor neconvenționale acumulate în arsenalul saxofonistului, le-am reținut în special pe cele asemănătoare scâncetului, ca evocare a extremităților vieții – nașterea și expierea. La ceremonia de sărbătorire de la finalul concertului, am fost fericit că marele muzician își amintea cu plăcere de întâlnirile noastre, în Transilvania sau la Vilnius, petrecute între 1981-1991. Deși totalmente extenuat, marcat de suferința unei grave maladii, avu totuși forța să-mi șoptească aproape pârintește: „Și pe la voi cum merg lucrurile? Vă descurcați bine cu viața?”

Nu pot termina consemnările mele, fără a elogia atmosfera de real confort intelectual creată de amfitrioni, ce mi-a facilitat reîntâlniri mult-dorite – cu Chekasin, Tarasov, Labutis, Laurinavicius, muzicianul și jazzologul azer Rain Sultanov, impresara bucureșteană Rozana Mihalache – precum și descoperirea unor potențiali noi amici: directoarea festivalului, Judita Bartoseviciene, coordonatorul Danas Mikailionis, doctul maestru de ceremonii al galelor, Julius Grickevicius, muzicienii Anthony Braxton (în persoană!), Dmitrij Gologanov, Petras Genjusus, apoi directoarea Festivalului de Jazz Granada, María José Huertas, fotografii Vilma Dobilaitė și Dainius Labutis, jazzologii și impresarii Paul Pace, Nigel Slee, John Sharpe, Valeriu Culea din Chișinău, Ernst Wiggo Sandbakk, Peter Motycka, Krzysztof Komorek, Csenge Hamod, Ken Waxman, Sergiy Grabar. Tuturor – mulțumiri și speranțe de timpuri bune, nu doar pentru jazz. ●

Carmen Corbu

Mihai Țopescu și expoziția de la Volta Basel

Funii răsucite și noduri din funii. Lucrări în cărbune pe pânză și sculpturi din bronz. Fragilitate și robustețe. Expoziția realizată de Mihai Țopescu pentru Volta Basel Art Fair aduce în prim plan și simbolurile de pe porțile românești și citate culturale cu caracter universal.

Mihai Țopescu este cunoscut mai ales pentru lucrările sale în sticlă, tehnică pe care a practicat-o peste trei decenii. În ultimii ani a realizat instalații, land-art și intervenții in situ. Proiectele sale de land art au fost expuse și în țară, dar și în spații ca Chateau de Belœil, în Belgia, la Lisabona sau la sediul Institutului Cultural Român din Veneția. În momentul de față, o parte dintre lucrările sale se află expuse la Bienala de Artă de la Veneția.

Funii în torsadă

„Nodurile din funii răsucite se regăsesc sculptate în lemn pe porțile de intrare în curțile gorjene. Funiile reprezintă forța vitală a naturii, fie că sunt ilustrate tale quale, dar și sub forma motivelor șarpelui și soarelui. Șarpele de pe porțile de lemn din Gorj este ilustrat ca o sfoară răsucită, îndeplinind un rol protector pentru membrii familiei. Soarele simbolizează renașterea naturii, viața, lumina, căldura; fără el nimic nu ar exista pe pământ. În arhitectura populară, soarele este realizat cu ajutorul funiei și este reprezentat ca un cerc, regăsindu-se foarte des și pe porțile maramureșene.

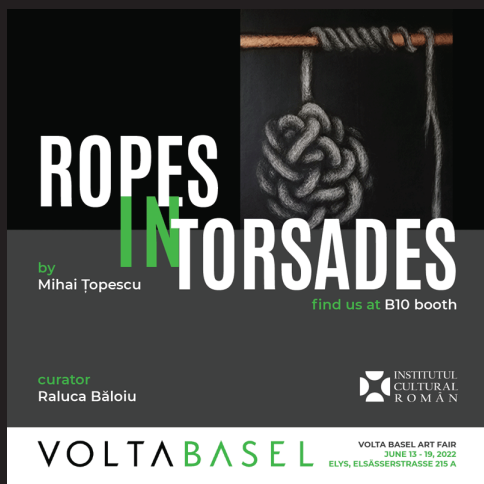
Coloana în torsadă – una dintre lucrările expuse – face trimitere la Coloana infinitului a lui Constantin Brâncuși. Nu întâmplător, Mihai Țopescu și-a ales acest reper din zona Gorjului, mai ales că predecesorul său avea ca sursă de inspirație motivele populare din Oltenia. Funia în torsadă a reprezentat o temă des întâlnită în arta lui Constantin Brâncuși, astfel a creat mai multe coloane diferite ca formă și mărime, dar capodopera rămâne, Coloana de la Târgu Jiu.

Simbol al ascensiunii și infinitului, coloana este un motiv recurent și în opera lui Mihai Țopescu. În limbaj postmodern, forma verticală a coloanei este reprezentată de parii colorați din Grădina Paradisului. Proiectul în care o întreagă pădure colorată anterior de artist a fost transpus sub forma parilor mobili. Abordați ca protest îndreptat împotriva defrișărilor ilegale, parii colorați au fost amplasați în fața unor clădiri social-politice emblematice pentru a atrage un semnal de alarmă la nivel instituțional.

Mihai Țopescu reconstruiește la Volta Basel un pavilion românesc cu rădăcini identitare aducând în opera sa motive decorative din arta populară precum funia în torsadă și nodul – ambele motive se regăsesc și în arta universală. Să ne gândim doar că, încă din cele mai vechi timpuri funia a fost utilizată în construcții ca instrument de lucru. În antichitate, egiptenii foloseau funia cu 12 noduri echidistante pentru a construi unghiul drept. La nivel simbolic, funia este o spirală care indică aspirația către înălțimi, iar nodurile au semnificații magice. Funia cu noduri unește spațiul și timpul ceresc, cu spațiul și timpul terestru. Cu ajutorul funiei cu noduri ordinea cerească este restaurată pe pământ (de văzut cele două desene în cărbune Node 2 și Node 4).” – Raluca Băloiu, curator al expoziției de la Volta Basel. ●

Mihai Țopescu trăiește și lucrează la Târgu Jiu (Jud Gorj, România). În ultimii ani și-a îndreptat atenția către sculptura in situ și land art, o parte din instalațiile sale constituindu-se în manifeste în sprijinul naturii și al sustenabilității. Lucrările lui Mihai Țopescu se află în muzee de artă din Germania, Italia, Danemarca, Cehia și România, în colecția Parlamentului European și în colecții private. Artistul a avut expoziții personale în Franța, Italia, Germania, Belgia și Olanda. A participat la expoziții de grup în Japonia și a fost prezent cu lucrări la Bienala de artă de la Beijing, China.

Raluca Băloiu este curator și istoric de artă, trăiește și lucrează în București. A manageriat și a curatoriat expoziții pentru târguri de artă Viennacontemporary din Austria, Contemporary Art Ruhr din Germania sau Art Market Budapest, Ungaria. A colaborat cu Galeria Plan B pentru Vienna Biennale, Austria și Art Basel, Elveția. Din 2007, publică articole în cărți, enciclopedii, cataloage, reviste de specialitate și participă la emisiuni radio și TV. Se ocupă de proiecte și curatoriat independent.

Adriana Irimescu:

„De multe ori,
refugiul din viața reală este
ficțiunea, povestea”

Despre Premiile Ficțiunea

Premiile „Ficțiunea”, așa cum le-ați numit, direcționează atenția către o categorie de producții artistice, ceea ce este foarte interesant, pentru și publicul tot așa se orientează. Cum ați ajuns la momentul în care ați spus: „Gata! Ne-am hotărât să dăm premii!”?

Nu cred că a fost neapărat un moment „T0” în care ne-am hotărât „gata, dăm premii!”. Am pornit mai degrabă de la un vis al Doinei Ruști. Și, da, breasla cumulată a creatorilor – indiferent că este vorba despre scriitori, actori, regizori, artiști plastici –, toți acești oameni care creează în mediul real sau în cel virtual, credem că trebuie premiați. Pentru că da, este frumos să poți să sărbătorești tot ceea ce înseamnă zbulciumul interior al artistului concretizat în diverse forme ale artei

„Ne dorim să fie o sărbătoare a celor care pur și simplu se încapățânează, într-o societate din ce în ce mai dezintegrată, să aprecieze ficțiunea.”

Ficțiunea este poveste, iar oamenii au avut mereu nevoie de poveste. Credeți că au această nevoie mai mult acum, în lumea de azi, asaltați cum sunt de nesfârșite provocări și neliniști? Și ce își propun Premiile „Ficțiunea” să promoveze?

Este o întrebare la care îmi este greu să răspund. Ce știu sigur este că intenția din spatele premiilor este una care are la bază generozitatea, binele și frumosul. Și ne dorim să fie o sărbătoare a celor care pur și simplu se încapățânează, într-o societate din ce în ce mai dezintegrată, să aprecieze ficțiunea. Pentru că, de multe ori, refugiul din viața reală este ficțiunea, povestea.

*„Este și emoția de a găsi,
printre creațiile și acțiunile
culturale ale anului, acel lucru
care te reprezintă pe tine ca
grup.”*

Topurile, în general, au mare priză în mentalul colectiv, ele orientează atenția, confirmă preferințe, încurajează atașamentul. Nu același lucru se poate spune despre premii, adeseori contestate, altele ignorate sau chiar plasate în derizoriu. E ceva de făcut aici?

Atunci când citești un top, ești în fața unei ierarhizări la care te poți raporta. Poate cumperi cartea respectivă, poate mergi la spectacolul cu piesa respectivă, poate intri în galeria în care este expusă lucrarea

respectivă. Ai la ce să te raportezi într-un mod, clar... net, poate chiar consumerist. În schimb, da, premiile pot fi contestabile. Cei care nu primesc premii îi pot contesta pe cei care au primit premii. Și nu știu dacă este ceva de făcut aici. Natura umană este construită în modul ăsta..., să nege, să nu fie de acord.

Și pentru noi va fi o misiune grea. Și sigur ne va fi dificil să decidem, de exemplu, care va fi personalitatea culturală a anului, sau artistul vizual și scriitorul anului. Presupune o muncă serioasă, de documentare, lucrurile nu pot fi „fușerite”. Este și emoția de a găsi, printre creațiile și acțiunile culturale ale anului, acel lucru care te reprezintă pe tine ca grup. Iar premiile „Ficțiunea ” vor spune ceva despre grupul nostru. Pentru că așa se întâmplă: în general, premiile vorbesc despre cei care le stabilesc și le oferă.

Asociația Creatorilor de Ficțiune pare un loc frumos, cu o viziune integratoare asupra artei. E frumos să știi că există o astfel de dorință de manifestare comună într-o cultură încă destul de literaturocentristă și destul de dezagregată atunci când discutăm despre proiecte comune. Cum este grupul pe care l-ați creat?

Suntem un grup frumos, în creștere. Asociația creatorilor de ficțiune se mărește pe zi ce trece, sunt peste 300 de membri care vin din toate zonele artei. Ne-am organizat chiar pe filiale în județe. Dar cea care ar putea să vorbească cel mai bine despre lucrul acesta este Doina Ruști, pentru că această asociație a fost visul ei. ●

Nominalizările la Premiile FICȚIUNEA

Cel mai creativ artist vizual

- Bogdan Simion (Cobzarul) – pentru prestațiile inedite din cadrul numeroaselor emisiuni radio și TV.
- Alina Grigore – pentru regia lungmetrajului său de debut, *Crai Nou* („Blue Moon”), câștigător al marelui premiu la Festivalul Internațional de Film San Sebastian.
- Bogdan Farcaș – pentru rolul Florin Iespas, din lungmetrajul *Neidentificat* (r. Bogdan Apetrei), pentru care a primit Premiul Gopo pentru cel mai bun actor.
- Claudiu Bleonț – pentru rolul lui Crăcănel din *D-ale carnavalului* (r. Alexandru Dabija), TNB
- Andrei Huțuleac – pentru filmele *#dogpoopgirl* și *Copacul dorințelor*.
- Suzana Dan – pentru originalitatea promovării ideii de creație și ficțiune.
- Iuliana Vilsan – pentru scenografia piesei *Nepotul meu, Veniamin* (r. Vlad Massaci), Teatrul de Comedie

Cel mai creativ scriitor

- Ligia Pârvulescu – *Translucid*, Litera, bpc, 2021
- Ileana Negrea – *Jumătate din viața mea de acum*, frACTalia, 202
- Liviu G. Stan – *Salamandre*, Litera, bpc, 2021
- Ioana Luna Șerban – *Un viitor care se potrivește trecutului*, Ed. Vellant, 2021
- Cristian Fulaș – *Ioșca*, Polirom, 2021
- Flavius Ardelean – *Vene rare*, Nemira, 2021
- Radu Găvan – *Isus din întuneric*, Litera, bpc, 2021

Premiul Personalitatea artistică a anului

- Tudor Giurgiu – pentru crearea unui mediu de stimulare a creației și pentru viziunea sa particulară asupra ficțiunii.
- Horia Sârghi (pentru cel mai creativ, cult și veridic podcast)
- Răzvan Mazilu (pentru latura hibridă și originalitatea spectacolelor sale)
- Horațiu Mălăele (pentru implicarea în numeroase zone ale ficțiunii (film, teatru, carte, desen).
- Ioan Cristescu – pentru una dintre cele mai coerente și intense activități de stimulare a creativității ficționale (teatru, film, literatură etc), pentru care MNLR a și primit anul trecut DASA AWARD.

„Ne aflăm în plină epidemie creativă”

„Cred cu tărie în arta hibridă, într-o nouă formă de expresie care a început timid de trei decenii încoace. Între literatură, artele plastice, film sau muzică au crescut treptat teritoriile de graniță, din ce în ce mai întinse, pregătite să-și declare autonomia. Filmul de artă, clipurile artistice, pictura tematică, muzica bazată pe text sau pe o temă literară, poezia ca manifestare vizuală, numeroasele forme ale artelor spectacolului, micro-ficțiunile, flash-ul literar, „instalațiile” simbolice, adeseori bazate pe literatură, reinterpretarea spațiului exterior prin varii modele, de la filmările cu dronă, mixate pe impresii tematice, la ingenioasele informații animate sau la imaginile parodice, care au umplut netul etc. totul tinde spre o schimbare majoră a sensului creației. Ne aflăm în plină epidemie creativă. Gândiți-vă doar la milioanele de clipuri (testimoniale sau simple înregistrări cu telefonul), în care un om a simțit nevoia de a-și împărtăși imaginarul casnic, și vă veți afla în centrul expansiunii. Toate aceste schimbări și mai ales diversificarea actului creativ au dus la apariția Asociației Creatorilor de Ficțiune (ACF), care aduce alături scriitori, actori, artiști plastici, cinești, regizori, critici și cronicari din domeniul ficțiunii, fotografi, creatori de concepte artistice, oameni capabili să creeze sau să ia parte la o creație colectivă etc.” (Doina Ruști)

„Fiecare om de pe acea listă merită premiul”

„În principiu, orice membru al asociației poate face propuneri, iar creatorii propuși de cel puțin două persoane vor intra pe lista nominalizațiilor. Juriul va fi întotdeauna compus doar din 3 persoane. Mi se pare absurd să mimăm obiectivitatea aducând oameni mulți, de cele mai multe ori anunțați în ultimul moment, pentru ca până la urmă să hotărască tot o singură persoană, autoritatea ocultă ori rețeaua nevăzută. Cred sincer că e nedreaptă situația de nominalizat.

Nominalizatul e un om adus să dea greutate celui care ia premiul. Cum totul este subiectiv în lume, am decis ca listele cu nominalizații să fie suficient de lungi. Fiecare om de pe acea listă merită premiul. Pentru fiecare categorie va hotărî un singur om, justificându-și public alegerea, prezentând calitățile fiecărei opere/persoane nominalizate.”
(Doina Ruști)

Bogdan Alexandru Stănescu – pentru crearea colecției de ficțiune străină „Anansi. World fiction”, la Pandora M.

Lila Passima – pentru originalitatea temelor de reconstrucție antropologică a universului etnic.

Nominalizații au fost selectați din propunerile făcute de membrii Asociației Creatorilor de Ficțiune în colaborare cu revista OPT motive-Ficțiunea. Lista nominalizărilor a fost lansată în cadrul unei evenimente organizat de Muzeul Literaturii Române din București în luna mai 2022. Premiile au fost anunțate în iunie, cadrul unei festivități organizate pe Plaja Neversea, din Constanța. Ediția din acest an a premiilor a beneficiat de sprijinul Centrului Cultural „Teodor Burada” al Consiliului Județean Constanța.

Juriul Premiile FICȚIUNEA:

Doina Ruști – scriitoare

Adriana Irimescu – actriță

Andrei Boncea – producător de film

Revista Cultura este parteneră media a evenimentului, prețuind și susținând demersurile de promovare a creației contemporane românești, continuând să creadă în efortul colectiv și în gestul onest și responsabil de a pune umărul la creșterea consumului de artă în România.

Câștigătorii Premiilor Ficțiunea

– Premiul Ficțiunea pentru cel mai creativ artist vizual a fost acordat lui Bogdan Farcaș, pentru rolul Florin Iespas, din lungmetrajul *Neidentificat* (r. Bogdan Apetrei).

– Premiul Ficțiunea pentru cel mai creativ scriitor a fost acordat lui Liviu G. Stan, pentru romanul *Salamandre*, Litera, bpc, 2021.

– Premiul Ficțiunea pentru personalitatea artistică a anului a mers la Horațiu Mălăele, recompensat pentru implicarea în numeroase zone ale ficțiunii (film, teatru, carte, desen).

**GRAMPET
GROUP**

Motion is our business

**20
DE ANI**

**PROMOVĂM
SPIRITUL ROMÂNESC
PESTE HOTARE
DIN 1999**

Prima multinațională cu capital românesc.

Profesionalismul și perseverența noastră din ultimii 20 de ani au pus România pe harta feroviară globală și la conjuncția strategică a industriilor europene și internaționale. Suntem un pilon de dezvoltare a României și ne propunem să continuăm în aceeași direcție.

România

Austria

Serbia

Germania

Ungaria

Grecia

Bulgaria

Croația

■ nicu ilie ■ remus pricopie ■ adriana
moca ■ remus ștefureac ■ marian preda
■ mihnea costoiu ■ daniel david ■ ioan
hosu ■ andra mitia dimitru ■ leo butnaru
■ corina taraș-lungu ■ cristina rusiecki ■
aurelian giugăl ■ yigru zeltel ■ virgil mihaiu
■ carmen corbu ■ adriana irimescu ■ mihai
țopescu ■ carmen lidia vidu ■ francis kéré ■

CULTURA
Fundația Culturală Augustin Buzura

www.revistacultura.ro

**Fundația Culturală
Augustin Buzura**